Werkdocument aanbevelingen rapport Bekedam projectgroep zoönosen VWS-LNV
Versie 10 augustus 2021

In de projectgroep van 21 juli hebben we de 74 aanbevelingen uit het rapport Bekedam ingedeeld zoals hieronder:
Groen = gezamenlijk VWS-DAD/NVLG, DAD/NVLG-VWS of NVLG-DAD
Geel = alleen VWS of alleen LNV
Roze = internationaal

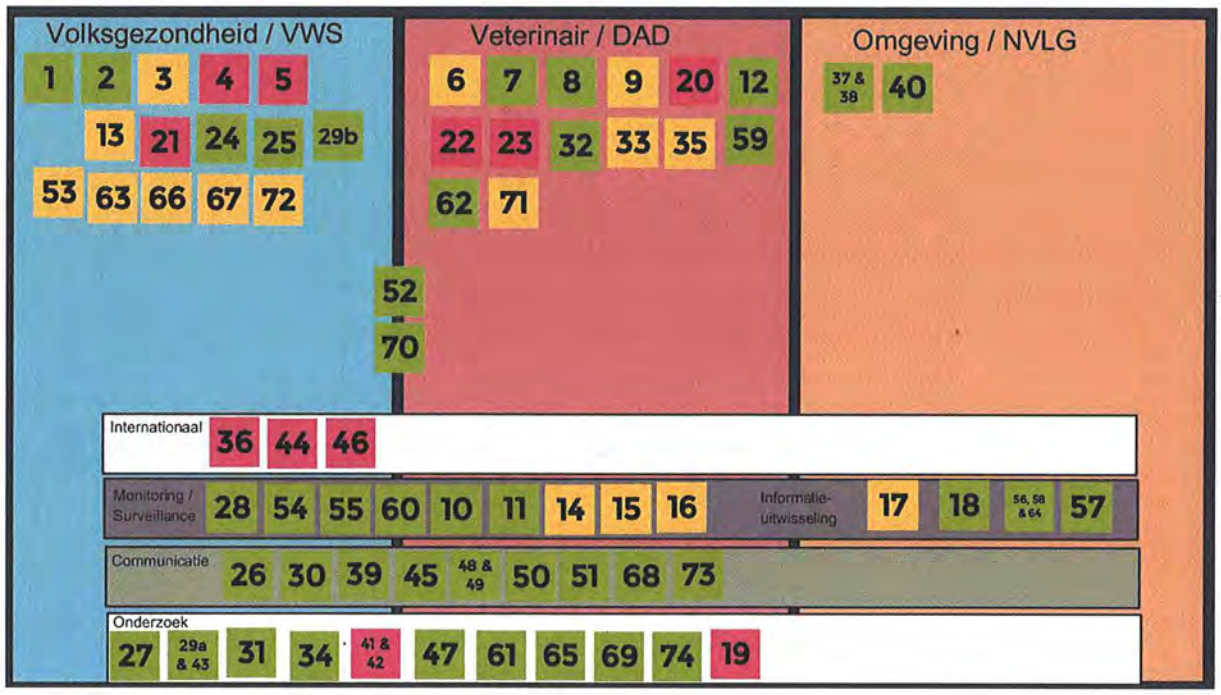

Link naar Jamboard:
https://jamboard.google.com/d/1Tqk_lV6V2J_oh5YPfyKl0QMMMC6w1XGxi90S1KO-lyY/edit?usp=sharing

Voor de kabinetsreactie die we maken (streven najaar 2021) komen we op basis van deze sessie tot dit framework voor de brief met de drie pijlers uit de one health benadering en een aantal dwarsdoorsnijdende thema's:

1. Inleiding: ingaan op one health benadering
2. Versterking zoönosenbeleid op het gebied van volksgezondheid
3. Versterking zoönosenbeleid op het gebied van diergezondheid
4. Versterking zoönosenbeleid op het gebied van leefomgeving
5. Internationale inzet
6. Monitoring en surveillance inclusief aspecten van informatie-uitwisseling
7. Communicatie
8. Onderzoek

Ieder thema bevat een aantal aanbevelingen die op zichzelf ook weer op onderwerp te clusteren in verschillende sub-thema's. Zo zijn de aanbevelingen onder 'Versterking zoönosenbeleid op het gebied van volksgezondheid' onderverdeeld in sub-thema's 'Algemeen', 'Pandemische paraatheid', 'Internationaal', enzovoort. Het thema 'Versterking zoönosenbeleid [...] diergezondheid' is onderverdeeld in sub-thema's 'Veehouderij', 'Pandemische paraatheid', 'Gezelschapsdieren' en 'Internationaal'. Ieder thema heeft zo zijn eigen onderverdeling. Hieronder een overzicht van de verschillende subthema's onder de thema's met bijbehorende aanbevelingen.

Werkdocument aanbevelingen rapport Bekedam projectgroep zoönosen VWS-LNV
Versie 10 augustus 2021

Weergave van aanbevelingen in thema's en sub-thema's

A. Versterking zoönosenbeleid op het gebied van volksgezondheid
   1. Algemeen: 1
   2. Pand. Paraatheid: 3, 4, 24, 25, 63
   3. Internationaal: 5, 21
   4. Vaccinatie: 13
   5. Klimaat: 29b
   6. Zorg: 53, 66, 67, 72
   7. Communicatie: 2

B. Gezamenlijke versterking zoönosenbeleid VWS & LNV
   1. Algemeen: 52, 70

C. Versterking zoönosenbeleid op het gebied van diergezondheid
   1. Veehouderij 6, 35, 7, 12, 33
   2. Pand. Paraatheid: 8, 62, 7
   3. Gezelschapsdieren: 9, 59
   4. Internationaal: 20, 22, 23

D. Versterking zoönosenbeleid op het gebied van leefomgeving
   1. Algemeen: 37, 38, 40

E. Internationale inzet
   1. Algemeen: 36, 44, 46

F. Monitoring en surveillance inclusief aspecten van informatie-uitwisseling
   1. Gastheren en vect.: 28, 55, 60, 10, 11
   2. Humaan: 14, 15, 16
   3. Organisatie: 54

G. Informatie-uitwisseling
   1. AVG: 17, 18
   2. Verb. Informatieuitw.: 56, 58, 64, 57

H. Communicatie
   1. Zoönosegeletterheid en Community engagement: 26, 30, 39, 48, 49, 50, 51, 68
   2. Professionals: 45, 73

I. Onderzoek
   1. Algemeen: 61, 65, 69, 74
   2. Klimaat: 29A, 43
   3. Vectoren 31
   4. Veehouderij: 32, 34
   5. Internationaal: 19, 27, 41, 42, 47

I. OP ONDERWERP INGEDEELD

A. Volksgezondheid / VWS

1. Algemeen

1-Versterk vanuit een **One Health benadering** de gezondheid van dieren en het milieu en de algemene gezondheidstoestand van mensen (aansluitend bij de missies in het binnen het thema Gezondheid en Zorg van het missiegedreven topsectoren- en innovatiebeleid).

Lijn

- We onderschrijven de One Health-benadering. Naast humaan en veterinair moet er ook aandacht zijn voor natuurbeleid (LNV). Missies van topsector Health gaan we opnieuw bezien.

Betrokken partijen

Verantwoordelijk
VWS/MEVA/Caroline baan (via Rudo)
LNV

2. Pandemische paraatheid

3-Ontwikkel op grond van bestaande draaiboeken en richtlijnen een omvattend nationaal **plan voor paraatheid en respons** (Pandemic Preparedness & Response Plan), gebruikmakend van de lessen uit diverse uitbraken en pandemieën het verleden (waaronder COVID-19) en houd daarbij ook rekening met de mogelijkheid dat landbouwhuisdieren, gezelschapsdieren of wilde dieren en eventueel vectoren een rol (blijven) spelen bij de vermeerdering en verspreiding van de ziekteverwekker.

4-Zorg dat Nederland tijdig **inspeelt op internationale ontwikkelingen** samenhangend met de recente WHO International Health Regulations (IHR) evaluatie van de COVID-19 pandemie, het recente rapport van de Independent Panel for Pandemic Preparedness and Response (IPPPR) en de totstandkoming van een internationale "Treaty on Pandemic Prevention and Preparedness".

Lijn

- Naar aanleiding van COVID-19 vinden nationaal en internationaal evaluaties plaats. Uiteindelijk zullen hier beleidsaanscherpingen uit volgen. Deze worden vertaald in crisisplannen en draaiboeken, zoals het Nationaal Crisisplan Infectieziekten dat herijkt wordt. [KB 6/7]
- ...

Betrokken partijen
RIVM, GGD'en, GGD GHOR NL, [heel veel partijen...]

Verantwoordelijk
VWS/PG/Project Pandemische Paraatheid/Suzanne van Kleef
(LNV)

24-Maak op basis van analyses zoals het EmZoo rapport een lijst van zoönotische ziekteverwekkers in Nederland die aanleiding kunnen geven tot uitbraken en actualiseer deze regelmatig (tenminste eens per drie jaar), waarbij de mogelijkheid dat de ziekteverwekker wordt overgedragen van mens op mens (en dus aanleiding kan geven tot een ernstige uitbraak of zelfs een pandemie) een

zwaarwegende factor wordt.

Lijn
Er ligt een briefrapport RIVM
Betrokken partijen

Verantwoordelijk
VWS-LNV

25-Ontwikkel een draaiboek voor het geval dat veel voorkomende gezelschapsdieren zoals honden, katten en vogels een rol zouden spelen in de epidemiologie van een zoönotische uitbraak (bijvoorbeeld met een Disease X).

Lijn
Relatie met evaluatie nertsen. Parkeren tot half november.
Betrokken partijen

Verantwoordelijk
VWS-LNV

63-Organiseer schaalbaarheid, zowel op het gebied van materialen als personeel, bijvoorbeeld door het versterken van de GGD-en en de inzet van andere organisaties.
VWS pandemic preparedness

3. Internationaal

5-Maak preventie en paraatheid op het gebied van zoönosen een **speerpunt van de internationale samenwerking** waarin Nederland het voortouw neemt op die terreinen waar ons land specifieke kennis en expertise heeft, om internationaal het zoönoserisico te reduceren;

Lijn
- Nederland heeft bij de 74ste World Health Assembly (WHA) steun betuigd voor een internationaal pandemieverdrag. [KB 6/7]
- Onze inbreng in en betrokkenheid bij onder meer het EU Health Union traject en ECDC-verband, waarin we samenwerken op het verbeteren van infectieziektebestrijding, surveillance en pandemische paraatheid en respons. [KB 6/7]
- Op 20 mei hebben WHO, FAO, OIE en UNEP gezamenlijk een One Health High Level Expert Panel (OHHLEP) gelanceerd, waarvan het secretariaat belegd is bij de WHO. Dit panel, waarvan ook de Nederlandse Prof. dr. M.P.G. (Marion) Koopmans deel uit maakt, gaat deze organisaties adviseren over de ontwikkeling van een lange termijnplan voor wat er wereldwijd nodig is om de opkomst en verspreiding van zoönotische uitbraken te voorkomen. [KB 6/7]
- Detacheringen bij relevante internationale instellingen.

Betrokken partijen
WHO, EC, EU Health Union, ECDC

Verantwoordelijk
VWS/IZ/Rosa Péran

21-Besteed in internationale afspraken (IHR, Pandemic Prevention and Preparedness verdrag) aandacht aan het belang van **snelle uitwisseling van monsters en sequenties** op een manier die recht doet aan de geest van het Nagoya verdrag, maar ook voorkomt dat de volksgezondheid van een land lijdt onder politieke of economische afwegingen.

Lijn
- Deze aanbeveling nemen we over.

Betrokken partijen
RIVM

Verantwoordelijk
VWS/IZ en PG/

4. Vaccinatie

13-Bied het jaarlijkse **influenzavaccin** aan voor alle veehouders en anderen die regelmatig **in contact komen met pluimvee, wilde vogels of varkens**. Betrek al deze betrokkenen en geef heldere voorlichting over het risico dat mensen en dieren elkaar besmetten met influenzavirussen en dat verschillende influenzavirussen in de mens of in het dier genen kunnen uitwisselen en zo een gevaarlijke nieuwe variant vormen.

Lijn
- Het is een interessant voorstel dat nader uitgezocht moet worden:
  - onder welke verantwoordelijkheid; Arbo (SZW? LNV?) of publieke gezondheid (PG)?
  - Mogelijk wordt binnenkort een influenza-advies uitgebracht door GR waar we op kunnen aanhaken?
  - Kosten moeten in kaart worden gebracht.
  - Mogelijk om aan te haken bij stelselherziening GGD?
  - Uitvoeringstoets door RIVM?
  - Advies van subcommissie Gezondheidsraad nodig over vaccinatie werknemers?

Betrokken partijen
RIVM, GGD, GR, huisartsen

Verantwoordelijk
VWS/PG/Vaczo ism LNV of SZW

5. Klimaat

29 b : bij planning van klimaatadaptiemaatregelen stil te staan bij zoönosenrisico, Nederlanders bewust maken

VWS (Michiel Hoorweg) – LNV (counterparts opzoeken, Sabine Pronk, Rosanne Metaal kennisdirectie?)

6. Zorg

53-Investeer in goede preventie en openbare gezondheidszorg; de algemene gezondheid van mensen is medebepalend voor de gezondheidsrisico's die ze lopen bij een eventuele besmetting.
VWS staand beleid nationaal preventie akkoord (OJGZ, Anja Zantinge)

66-Versterk de coördinatie van de medische sector, zowel internationaal als nationaal en verbeter de afstemming van casusdefinities, preventieve maatregelen en (evaluatie van) behandeling.
VWS

67-Versterk ook de landelijke en regionale coördinatie van de verdeling van patiënten over ziekenhuisbedden, optimaal gebruik makend van landelijke en internationale IC capaciteit, voortbouwend op wat is gerealiseerd in het kader van COVID-19.
VWS CZ

72-Versterk de rol van de huisarts in de openbare gezondheidszorg door financiële en andere barrières weg te nemen.
VWS hoofdtekst op nalezen p.128 kostenloze nascholing op het gebied van zoönosen
link met kernaanbeveling?

7. Communicatie

2-Ontwikkel doelgroepgerichte en wetenschappelijk onderbouwde **zoönosegeletterdheid**, met inachtneming van de juiste balans tussen zoönoserisico en intensiteit van de voorlichting. Voer hiertoe eerst een verkenning uit van de verschillende relevante doelgroepen (bijvoorbeeld veehouders, eigenaren van gezelschapsdieren, internationale reizigers, specifieke beroepsgroepen, etc.).

Lijn

- Voor westnijlvirus is inmiddels een (onderzoeks)aanpak ontwikkeld. Onderdeel hiervan is een communicatieplan ten aanzien van de risico's bij verspreiding van infectieziekten door muggen, gericht op burgers en andere betrokken partijen. Risicocommunicatie is immers ook een belangrijke taak van de overheid. Dit is een voorbeeld waarmee invulling wordt gegeven aan de aanbevelingen omtrent de in het advies benadrukte 'zoönosegeletterdheid'. [KB 6/7]
- We vragen RIVM om een verkenning uit te voeren naar relevante doelgroepen.
- Er werd al gewerkt aan een algemene zoönosefolder voor het publiek.

Betrokken partijen
RIVM (LCI),

Verantwoordelijk
VWS/PG/
LNV/DAD/

B. VWS en LNV gezamenlijk

52-Evalueer na elk probleem (van incidenten tot grote uitbraken of zelfs een pandemie) hoe de aanpak gefunctioneerd heeft en wat er kan verbeteren.Investeer in goede preventie en openbare gezondheidszorg; de algemene gezondheid van mensen is medebepalend voor de gezondheidsrisico's die ze lopen bij een eventuele besmetting.

VWS – LNV is ook onderdeel van de beleidscirkel

70-Onderzoek waar de huidige financiering van diergeneeskunde en (openbare) gezondheidszorg inclusief de eerstelijnszorg een barrière vormt voor paraatheid, surveillance, een effectieve respons en onderzoek en zoek oplossingen die maatschappelijk aanvaardbaar zijn.

VWS-LNV hoofdtekst op nalezen

C. Veterinair / DAD

1. Veehouderij

6 -Verminder in de komende jaren samen met lokale overheden, vanuit de One Health benadering en met inachtneming van de EU wetgeving **de dichtheid van veehouderijen en de aantallen dieren op de bedrijven** tot een niveau waarbij efficiënte overdracht (transmissie) van zoönotische ziektekiemen tussen bedrijven wordt verhinderd. Efficiënte overdracht is gedefinieerd als de situatie waarbij een geïnfecteerd bedrijf gemiddeld meer dan 1 ander bedrijf besmet (de reproductie ratio tussen bedrijven Rh >1), wat resulteert in een grote uitbraak.

Lijn

- Opdracht om epidemiologische modellen door te ontwikkelen om de mate van transmissie van zoönosen te berekenen bij verschillende bedrijfsdichtheden en grootes van bedrijven. [KB 6/7]
- Ook in de roadmap strategische aanpak vogelgriep (2018) wordt aandacht besteed aan de locatie en dichtheid van pluimveebedrijven om het risico op insleep en verspreiding van vogelgriep te verminderen. [KB 6/7]

Betrokken partijen

Verantwoordelijk
LNV/DAD/

35 -Ontwikkel modellen waarmee voorspeld kan worden bij welke dichtheid van bedrijven en bedrijfsgroottes uitgebreide verspreiding van zoönotische infecties wordt verhinderd, met in achtneming van de internationaal afgesproken bestrijdingsmaatregelen.

LNV -> opdracht wordt uitgezet bij WBVR, wordt gewerkt aan vraagstelling, apart traject. Na de zomer wordt de Kamer separaat geïnformeerd, relatie met stikstof en inrichting landelijk gebied in MR 27 aug. Spitsroeden lopen met sectoren.

32-Ontwikkel en implementeer een instrument waarmee bij de ruimtelijke ordening van veehouderijen (het verlenen van vergunningen aan veehouders, eventuele uitkoopregelingen, bedrijfsuitbreiding) het mogelijke effect op de blootstelling van omwonenden in kaart gebracht kan worden.

Lijn
GGD denkt mee met vergunningverlening (medisch milieukundigen), adviesrol. Dwingender rol nodig? Infectieziekten juridische norm nodig?

Betrokken partijen
GGDGHOR

Verantwoordelijk
LNV-VWS (link met VGO)
Ingrid vd Broek en Nicole Schell (gezonde leefomgeving)

7-Ontwikkel en implementeer op korte termijn een jaarlijkse onafhankelijke **zoönose risico/bioveiligheidscheck** voor commerciële veehouderijen en veehouderijen met een publieksfunctie, aansluitend bij bestaande kwaliteitssystemen en keurmerken op het gebied van diergezondheid en dierenwelzijn. Voor pluimveehouderijen bevat de check maatregelen die een aannemelijke risicovermindering opleveren wat betreft het contact met wilde vogels en bij varkensbedrijven maatregelen ter voorkoming van persistente circulatie van zoönotische ziektekiemen als varkensinfluenza.

Lijn

Betrokken partijen
RIVM

Verantwoordelijk
LNV/DAD/
(VWS)

12-Stimuleer het beschikbaar komen en de internationale acceptatie van effectieve **vaccins in de veehouderij** voor zoönotische ziekteverwekkers en vaccineer bij voorkeur met DIVA-vaccins ('Differentiating Infected from Vaccinated Animals'), naast voortgaande investeringen in screening en bioveiligheid.

Lijn

Betrokken partijen
WBVR, NVWA

Verantwoordelijk
LNV/DAD en PAV/

33-Streef ernaar dat zich geen pluimveehouderijen bevinden in gebieden waar veel watervogels voorkomen. Verstrek in elk geval geen vergunningen voor nieuwe bedrijven en werk aan een reductie van de bestaande bedrijven.

LNV
IPO (provincies verlenen vergunningen) en VNG: via bestaande LNV werkgroep

2. Pandemische paraatheid

8 -Analyseer het zoönoserisico bij **de opkomst van nieuwe dierhouderijsectoren** (bv insectenhouderij of aquacultuur), bij **snelle uitbreiding** bestaande dierhouderijen (zoals melkgeitenhouderij) en bij **nieuwe ontwikkelingen** in de veehouderij (bijvoorbeeld circulaire landbouw), zodat hiermee rekening gehouden kan worden in het beleid van LNV en lokale overheden.

Lijn

- De risico's voor de volksgezondheid van het kweken van insecten zijn al door de NVWA beoordeeld, en is dit een onderdeel van de uitgebreide onderzoeksagenda van deze nieuwe sector. [KB 6/7]
- Ook loopt al geruime tijd onderzoek naar de gezondheid van omwonenden van geitenhouderijen (VGO). De tussentijdse resultaten worden gedeeld met de provincies en zullen worden meegenomen in het beleid rond de inpassing van geitenhouderijen. [KB6/7]

Betrokken partijen
Provincies, RIVM (analyses), BuRO NVWA

Verantwoordelijk
LNV/DAD/
(VWS)

62 -Identificeer eventuele zwaktes in de respons aan de veterinaire kant en ontwikkel beleid om bij een actieve verspreiding vanuit dierlijke gastheren snel, adequaat en met zo veel mogelijk aandacht voor dierenwelzijn in te grijpen.
koppeling met evaluatie nertsen, draaiboek koppeling met 25

7 1-Versterk de rol van de (eerstelijns) dierenarts bij de preventie en detectie van zoönosen door de bijbehorende taken explicieter onderdeel te laten uitmaken van het veterinaire kwaliteitssysteem.
LNVDAD bestaand traject versterking positie dierenarts

3. Gezelschapsdieren

9 -Stel een lijst vast van alle diersoorten die als gezelschapsdieren gehouden mogen worden (**positieflijst**), rekening houdend met het zoönoserisico naast andere relevante aspecten zoals dierenwelzijn en bedreigde diersoorten. Daarbij moet voldoende rekening worden gehouden met de juridische barrières waardoor een eerdere positieflijst niet kon worden ingevoerd.

Lijn

- Het Adviescollege huis- en hobbydierenlijst heeft een uitgebreide lijst van zoogdiersoorten beoordeeld volgens een wetenschappelijk vastgestelde beoordelingssystematiek. Het risico voor de volksgezondheid, inclusief het risico op zoönosen, heeft een centrale plek in deze systematiek. Uw Kamer zal na de zomer nader geïnformeerd worden over het vervolg van de positieflijst, waarbij we via die weg invulling zullen geven aan deze aanbeveling van de expertgroep. [KB 6/7]

Betrokken partijen
Adviescollege huis- en hobbydierenlijst

Verantwoordelijk
LNV/DAD/

59 -Screen alle gezelschapsdieren die van buiten en sommige landen binnen de EU worden geïmporteerd op relevante zoönotische ziekteverwekkers en karakteriseer potentieel bedreigende ziektekiemen met DNA/RNA sequencing.

LNV: verder gaan dus dan alleen rabiës

4. Internationaal

20 -Werk internationaal aan het terugdringen en beter reguleren van het **transport** van levende (wilde) dieren en aan het uitbannen van **markten met levende dieren**.

Lijn

- Nederland heeft op de 74ste WHA aandacht gevraagd voor de uitwerking en opvolging van het advies van WHO, OIE en UNEP (over de handel in levende dieren op traditionele voedselmarkten, gericht op het beperken van de zoönotische risico's van deze markten). De WHO heeft toegezegd dat dit onderwerp op de agenda van de eerstvolgende Executive Board Meeting gezet zal worden. [KB 6/7]
- Het kabinet zal zich daarom sterk maken om te komen tot een verbod op de import en het aanwezig zijn op markten en beurzen van uit het wild gevangen niet-gedomesticeerde dieren van buiten Europa, zoals hiervoor binnen de EU al langer een verbod geldt op wildvang. [KB 6/7]
- Verder zal het kabinet in beeld brengen in welke mate nu in gevangenschap gefokte, maar niet-gedomesticeerde diersoorten in Nederland op markten en beurzen aanwezig zijn en welke zoönotische risico's hiermee gepaard gaan. Op basis daarvan zullen we beoordelen of aanvullende maatregelen, waaronder de mogelijkheid van een eventueel verbod op de handel in of het tentoonstellen van bepaalde diersoorten, noodzakelijk zijn om deze risico's te verkleinen. Hiervoor zal tevens een verkenning worden uitgevoerd naar de juridische basis voor dergelijke maatregelen. [KB 6/7]

Betrokken partijen
NVWA, douane, RVO

Verantwoordelijk
LNV/DAD/
VWS/IZ (markten met levende dieren)

22 -Ontwikkel samen met internationale organisaties een **positieflijst van diersoorten die internationaal getransporteerd** mogen worden, rekening houdend met het zoönoserisico en andere aspecten zoals dierenwelzijn en uitstervende diersoorten.

Lijn

- Evt koppelen aan markten met levende dieren.

Betrokken partijen
CITES, EU, WHO

Verantwoordelijk
LNV/DAD/

23-Werk samen met Europese organisaties toe naar een **reductie van het transport van levende landbouwhuisdieren** om het risico op verspreiding van (nog) niet gereguleerde opkomende zoönosen te verminderen. Het is vooral van belang te vermijden dat dieren uit verschillende bedrijven en verschillende landen op bedrijven worden gemengd en met elkaar in contact komen. Het terugdringen van diertransporten over lange afstanden beperkt het herkomstgebied van nieuwe zoönotische ziektekiemen.

Lijn

- Nederland zal dit (*transport*) in Europees verband inbrengen in de relevante gremia en lopende Europese beleidstrajecten. Het kabinet maakt zich omwille van de aantasting van het dierenwelzijn binnen de EU al langer sterk voor het verminderen van de transportduur van levende dieren, bijvoorbeeld van kalveren en zal dat blijven doen. Het risico op zoönosen is een aanvullend thema, dat moet worden meegenomen in de discussies over deze diertransporten. [KB 6/7]
- Ook de Farm-to-fork strategie van de Europese Commissie richt zich op een transitie naar kortere ketens, die wij ondersteunen. Daarnaast kent Nederland al jaren zeer strikte regels, vaak boven-Europees, ten aanzien van het verplaatsen van dieren. In de herziening van de Europese regelgeving op het gebied van diergezondheid (en zoönosen) heeft Nederland ook gepleit voor strikte regelgeving voor transport van dieren. De volledig herziene EU-diergezondheidsverordening (AHR) is op 21 april van dit jaar van toepassing geworden. De AHR stelt strenge eisen aan diergezondheid bij het transporteren van (landbouwhuis)dieren binnen de EU en voor import uit derde landen. In de AHR zijn instrumenten voorhanden om te reageren op nieuwe dierziekten en zoönosen, waarbij verplaatsen van dieren een risicofactor is. Lidstaten moeten verplicht monitoren op opkomende, en onbekende, ziekten. Mochten deze vastgesteld worden, dan biedt de AHR mogelijkheid om ook EU-wetgeving in te stellen om maatregelen te nemen om verspreiding via de handel en transport in dieren te voorkomen. [KB 6/7]

Betrokken partijen
EU, NVWA, (RIVM)

Verantwoordelijk
LNV/DAD/

D. Omgeving/NVLG

37-Zorg dat binnen Nederland voldoende capaciteit bestaat om de internationale handel in (exotische) dieren te controleren en verhandelde dieren te onderzoeken op bekende en onbekende ziektekiemen.

38-Zorg dat binnen Nederland voldoende capaciteit bestaat om illegale dierenhandel op te sporen en aan te pakken en werk ook in internationaal verband samen aan het handhaven van regels en het terugdringen van illegale handel in dieren.
37 en 38 rol voor Douane en NVWA
LNV-NVLG (Sandra en ?)

40-Monitor de effecten op het zoönoserisico bij veranderingen in het landschap, zoals de voltooiing van het Natuurnetwerk Nederland en Natura 2000 gebieden in Nederland en de versterking van dit initiatief in Europees verband.
LNV-NVLG (Sandra)

E. Internationaal

36-Ondersteun internationale initiatieven waarmee de veterinaire infrastructuur en capaciteit om uitbraken van zoönosen effectief te bestrijden wordt versterkt.

Lijn
detachering bij OIE (onderdeel kwartet), wat we al gaan doen
Betrokken partijen

Verantwoordelijk
LNV/DAD

44-Bevorder internationaal wetenschappelijk onderzoek en diagnostiek op het gebied van zoönosen en ondersteun internationale inspanningen om te komen tot een systeem van onafhankelijke toetsing en kennisuitwisseling op het gebied van biosafety en biosecurity in microbiologische laboratoria (zie ook de International Health Regulations in Hoofdstuk 15).

Lijn
internationaal onderzoek -> Europese onderzoeksinitiatieven
Beleidsmatige uitspraken over deze terreinen
koppeling met 36

Er start een nieuwe Joint Action mbt biosafety waarvoor Margje Troost (VWS PG) aanspreekpunt is. Wetgeving op het gebied van laboratorium veiligheid wordt besproken in een directeurenoverleg VenJ-BuZa-VWS (Ciska) -> check Margje
Betrokken partijen

Verantwoordelijk
VWS/PG

46-Versterk en sluit aan bij internationale inspanningen op het gebied van een integrale One Health benadering van infectierisico's.

F. Monitoring/Surveillance

1. Gastheren en vectoren

28-Controleer zowel gastheren als (grote aantallen) vectoren op een breed spectrum aan mogelijke ziekteverwekkers en integreer deze surveillance activiteiten door verbeterde samenwerking tussen de diverse betrokken organisaties.
55-Verricht regelmatig en systematisch een gelijktijdige bemonstering van vectoren en gastheren op dezelfde locaties.
60-Monitor steekproefsgewijs hoe vaak zoönotische ziekteverwekkers (zoals SARS-CoV-2 en influenza) voorkomen bij (zwerf)katten, honden, paarden en andere veelvoorkomende gezelschapsdieren.

Lijn
Koppel 28 en 55
Beleidsadvies van RIVM en NVWA uit 2016 herzien?
welke gastheren zijn er?
hoe surveillance nodig?
Proportionaliteit.
NB monitoring gezelschapsdieren gebeurt al
Betrokken partijen
RIVM en NVWA
Verantwoordelijk
VWS-LNV

10-Realiseer systematische en zo volledig mogelijke **monitoring van wilde dieren** in Nederland (met name ook vogels en knaagdieren) om zo compleet mogelijk zicht te hebben op hun **populaties** en de

(zoönotische) **ziektekiemen** waarmee zij besmet zijn. Voer altijd gericht onderzoek uit bij signalen die duiden op een toenemende kans op zoönosen.

Lijn

- Het kabinet gaat met het RIVM en de NVWA in gesprek om te bekijken of zij een rol kunnen spelen in het, op basis van risico-inschattingen, in beeld te brengen van verbeteringen van de monitoring van wilde dieren en vectoren en welke stappen zij nodig achten om adequaat te kunnen reageren op nieuwe zoönotische bedreigingen. [KB 6/7]
- We hebben nog een evaluatie van DWHC van 2019, uitgevoerd door RIVM, NVWA en WUR. Die betrekken we hier ook bij.
- LNV Natuur: beschikbaar maken van data over de omvang van populaties, zodat betere risicoanalyses kunnen worden gemaakt.

Betrokken partijen
RIVM, NVWA, DWHC, WUR

Verantwoordelijk
VWS/PG/
LNV/Natuur/

11-Garandeer een **structurele systematische monitoring van de populaties en besmettingsgraad van vectoren**, niet alleen de exoten maar ook de inheemse soorten, om de effecten van lange termijn veranderingen zoals klimaatverandering in kaart te kunnen brengen.

Lijn

- Het kabinet gaat met het RIVM en de NVWA in gesprek om te bekijken of zij een rol kunnen spelen in het, op basis van risico-inschattingen, in beeld te brengen van verbeteringen van de monitoring van wilde dieren en vectoren en welke stappen zij nodig achten om adequaat te kunnen reageren op nieuwe zoönotische bedreigingen. [KB 6/7]
- WOT

Betrokken partijen
RIVM, NVWA (CMV), WUR

Verantwoordelijk
VWS/PG/
LNV/DAD en Natuur/

2. Humaan

14-Geef opdracht voor een project dat een **sluitend geautomatiseerd rapportagesysteem** opzet voor ziekenhuisopnamen op grond van diagnoses/klachten die kunnen samenhangen met zoönosen, zoals ernstige luchtweginfecties (Severe Acute Respiratory Infections, SARI) en hersenontsteking (encefalitis).

Lijn

- Ten aanzien van de surveillance zal bekeken moeten worden waar verbetering op bestaande systemen kan plaatsvinden en waar aanvullend behoefte aan is. We gaan met het RIVM in gesprek over de mogelijkheden van rapportagesystemen voor ziekenhuisopnamen op grond van klachten die kunnen samenhangen met zoönosen, waaruit de meerwaarde blijkt ten opzichte van de bestaande surveillance. [KB 6/7]

- het kabinet onderzoekt of de infrastructuur van rioolwatermonitoring, zoals opgezet voor de monitoring van SARS-CoV-2, ingezet kan worden om andere indicatoren te monitoren. [KB 6/7]

Betrokken partijen
RIVM

Verantwoordelijk
VWS/PG en DI en PDC-19 (dashboard)/

15-Organiseer in de komende jaren **gerichte infectiesurveillance bij mensen**, met meer en uitgebreidere microbiologische diagnostiek, om te beginnen in (alle) ziekenhuizen, steekproefsgewijs en op indicatie, en later in de eerste lijn. Financier deze diagnostiek uit landelijke publieke middelen, niet via de Zorgverzekeringswet.

Lijn
- We willen onderzoeken hoe we (meer) systematische microbiologische diagnostiek van onder andere zoönotische infecties kunnen inzetten. [KB 6/7]

Betrokken partijen
RIVM,

Verantwoordelijk
VWS/PG/Marcel de Kort en Suzan Paulussen

16-Versterk in de komende jaren **het surveillanceprogramma in de eerste lijn** door uitbreiding van het aantal NIVEL-peilstations en het aantal syndromen dat gerapporteerd wordt, bij voorkeur geautomatiseerd en dagelijks. Streef ernaar dat op termijn alle huisartspraktijken geautomatiseerd rapporteren over syndromen die mogelijk wijzen op een zoönose.

Lijn
- het kabinet onderzoekt momenteel de mogelijke meerwaarde en voorwaarden om het aantal Nivel-peilstations voor patiënten met influenza/griepachtige klachten of met andere acute luchtweginfecties bij huisartsen uit te breiden. In de komende periode zal ik uw Kamer hierover uitgebreider informeren. [KB 6/7]

Betrokken partijen
RIVM,

Verantwoordelijk
VWS/PG en PDC-19 (dashboard)/

3. Organisatie

54-Versterk en borg de capaciteit (menskracht, laboratoriumcapaciteit) van de essentiële organisaties in de keten van monitoring, surveillance en respons, zowel aan de veterinaire kant als aan de humane kant.

Lijn

Betrokken partijen
schakeling tussen WOT en RIVM

Verantwoordelijk

G. Informatieuitwisseling

1. AVG

17-Onderzoek (mede aan de hand van evaluaties van de COVID-19 pandemie) welke praktische beperkingen in de surveillance en uitbraakmanagement ontstaan door privacywetgeving (AVG e.a.) en ontwikkel breed gedragen oplossingen, voortbouwend op de oplossingen die in de pandemie ontwikkeld zijn.
18-Inventariseer de belangrijkste juridische knelpunten in de gegevensuitwisseling tussen veterinaire en humane gezondheidszorg (Wet Dieren, Wet Publieke Gezondheid, AVG) en werk in de komende jaren toe naar een verdere harmonisatie tussen de genoemde wetten. Overweeg op termijn de invoering van een overkoepelende 'One Health' wet.

Lijn

- We gaan met het RIVM en andere partijen in gesprek over een analyse van de knelpunten die zij op dit terrein zien. Afhankelijk van deze uitkomsten kan worden bezien welke aanpassingen in wet- en regelgeving nodig zijn. [KB 6/7]

Betrokken partijen
RIVM, NVWA

Verantwoordelijk
VWS/PG en PDC-19/
LNV/

2. Verbetering informatieuitwisseling

56-Versterk de (continue) informatie-uitwisseling tussen veterinaire en humane gezondheidszorg op het gebied van zoönosen, inclusief uitwisseling van isolaten en sequenties en zorg dat alle resultaten van microbiologische laboratoria die de diagnostiek verzorgen in de veterinaire sector en de eerste-, tweede- en derdelijns geneeskunde toegankelijk zijn voor nationale surveillance doeleinden.
58-Onderzoek de mogelijkheden voor een geïntegreerd informatieplatform met gestandaardiseerde data voor de surveillance van zoönosen in de diverse compartimenten van de humane gezondheidszorg. Dit zou later kunnen worden uitgebreid naar de veterinaire gezondheidszorg.
64-Organiseer de snelle uitwisseling van gegevens, ook uit bron- en contractonderzoek, binnen en tussen de veterinaire en humane sectoren (en in eerste-, tweede- en derdelijns zorg). Zoek daarbij naar een aanpak die dataveiligheid en privacy zo goed mogelijk garandeert en past binnen de wettelijke kaders.

Lijn

Betrokken partijen
GGDGHOR en RIVM

Verantwoordelijk
linkt met AVG en juristen VWS en LNV, directie I

57-Zorg dat de melding van aangifteplichtige ziekten bij dier en mens geborgd blijft ook wanneer microbiologische laboratoria in het buitenland gevestigd zijn.

Lijn
LNV voor wettelijke monitoringsprogramma's geregeld, geen buitenlandse labs betrokken.
Casus: varkensinfluenza ontdekt in België bij NLse persoon, werd niet gemeld, was niet geregeld

VWS eerst analyse nodig, voor welk probleem is dit een oplossing?

Betrokken partijen

Verantwoordelijk
VWS, LNV

H. Communicatie

1. Zoönosegeletterdheid en *community engangement*

26-Versterk kennis en bewustzijn van zoönoserisico's (zoönosegeletterdheid) bij (dieren)artsen en individuele houders en bij communities van mensen die bepaalde diersoorten houden.

30-Verhoog de alertheid en kennis (zoönosegeletterdheid) van de bevolking rond die vectoren waarover voldoende wetenschappelijke kennis bestaat, via informatiecampagnes zoals de jaarlijkse 'Week van de Teek'. Geef nascholing/voorlichting over zeldzamere vectorgebonden aandoeningen aan professionals die concreet actie kunnen ondernemen, zoals artsen, dierenartsen en milieukundigen.

39-Verhoog de zoönosegeletterdheid van Nederlandse reizigers naar verre landen, onder meer door uitbreiding van de huidige voorlichting op reizigerspoliklinieken en online en besteed daarbij aandacht aan specifieke doelgroepen (bijvoorbeeld veehouders, mensen met verhoogde kwetsbaarheid).

48-Ontwikkel programma's voor een dialoog met diverse communities (waaronder ook professionals, bedrijven en overheden) en de samenleving als geheel op het gebied van dierenwelzijn, zoönosen en zoönosegeletterdheid vanuit een One Health benadering.

49-Besteed daarbij speciaal aandacht aan groepen die een verhoogd risico lopen op blootstelling (bijvoorbeeld vanwege werk of hobby), mensen met medische risicofactoren en mensen die door sociaaleconomische, culturele of andere factoren een lagere 'health literacy' hebben.

50-Geef kinderen de gelegenheid om meer te leren over dieren en hun verzorging, met aandacht voor infectieziekten en gezondheid.

51-Luister naar de behoeften van diverse groepen en zorg ervoor dat deze vertaald worden in herkenbare acties en duidelijke communicatiestructuren, die kunnen worden ingezet zodra zich een uitbraak of grotere crisis voordoet.

68-Bouw voort op eerdere inspanningen op het gebied van community engagement (Hoofdstuk 11) in eenduidige communicatie en samenwerking met stakeholders voor het creëren van draagvlak voor respons-maatregelen en het voorkomen van stigmatisering.

2. Professionals

45-Bevorder de uitwisseling van kennis, vaardigheden en informatie tussen professionals op het gebied van milieu, diergezondheid en volksgezondheid. Includeer One Health in het curriculum van toekomstige dierenartsen, artsen, verpleegkundigen, ecologen, biologen, milieukundigen en streef naar gezamenlijke opleidingsmomenten.

Lijn
witte vlekken analyse: one health portal is er al -> goed voeden, breder verspreiden
in Utrecht bestaat minor one health al -> wat is er meer nodig?

Betrokken partijen
NCOH

Verantwoordelijk

73-Verbeter vanuit een One Health benadering de communicatie tussen huisarts en dierenarts en neem eventuele barrières weg.

Lijn
p.128 gezamenlijke kostenloze nascholing op het gebied van zoönosen

Betrokken partijen

Verantwoordelijk

I. Onderzoek

1. Algemeen

61-Ontwikkel een brede methodiek om metingen in het milieu in te zetten voor zoönosemonitoring. Onderzoek daartoe de bruikbaarheid van metingen in geaggregeerde monsterstromen zoals rioolwater, mest, tankmelk, eieren, stof-monsters, etc.

Rioolwatermonitoring (PDC)
Hoofdvraag: wat zijn zinvolle activiteiten? Analyse RIVM nodig.

65-Verricht wetenschappelijk onderzoek naar de effecten van niet-farmaceutische interventies in het intermenselijk contact en in de contacten met dieren. Het betreft primair maatregelen zoals afstand houden, hygiëne-adviezen, gebruik van mondkapjes en andere beschermingsmiddelen (PPE). Ook kan gedacht worden aan algemenere maatregelen zoals transportverboden voor dieren, quarantaine, avondklok, sluiting van scholen, winkels, horeca, etc. Een betere onderbouwing is nodig van deze eerste opties voor een interventie. Datzelfde geldt voor adviezen ten aanzien van vectoren.
69-Investeer in wetenschappelijk onderzoek dat als basis kan dienen voor nuttige toepassingen zoals diagnostiek, vaccins en medische behandelingen voor (zoönotische) infectieziekten met een hoge kans op uitbraken.

74-Vergroot de publieke financiering voor innovatief onderzoek zonder verplichte matching van middelen of personele inzet door private partijen.

2. Klimaat

29-A. Onderzoek de impact van klimaat en klimaatmaatregelen en andere menselijke activiteiten op vectoren en besmettingskansen.
43-Onderzoek de mogelijke impact van klimaatverandering op zoönoserisico's en welke maatregelen Nederland verder nog kan nemen om deze risico's te beperken, naast de noodzakelijke maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan, conform het internationale Klimaatverdrag.

zie ook aanbevelingen in de tekst p.84

3. Vectoren

31-Onderzoek de mogelijkheden voor de toepassing van (nieuwe) methodes voor de bestrijding van vectoren en vectorgebonden zoönosen die duurzaam en (kosten)effectief zijn. Voorbeelden van zulke methodes zijn mechanische en chemische vormen van bestrijding, vaccins, en biologische methoden waaronder bepaalde vallen, het gebruik van bacteriën (o.a. Wolbachia) en genetische modificaties van muggen die leiden tot steriliteit.

Lijn
vooraf analyse van RIVM en NVWA nodig op of het nodig is
Betrokken partijen

Verantwoordelijk

4. Veehouderij

34-Verricht wetenschappelijk onderzoek om te komen tot een goede inschatting van alle zoönoserisico's in de veehouderij en neem maatregelen om deze te voorkomen, te monitoren en zo nodig aan te pakken.

5. Internationaal

19-Stimuleer het **internationale onderzoek** naar populaties van wilde dieren en de ziektekiemen die zij bij zich dragen.

Lijn
- HORIZON mogelijkheden verkennen (RIVM in partnerschap over pandemische paraatheid)
- ERRAZE?

  Prezode?
  Duitse initiatief mbt handel in wild?

Betrokken partijen
RIVM, WUR

Verantwoordelijk
VWS
LNV

27-Versterk de (internationale) kennis op het gebied van infectieziekten bij wilde dieren en hun transmissie in ecologische netwerken (al dan niet met betrokkenheid van vectoren).

41-Ontwikkel vanuit een One Health perspectief modellen waarmee het opkomen en de verspreiding van zoönotische ziekteverwekkers in ecosystemen voorspeld kan worden en die gebruikt kunnen worden voor het nemen van preventieve maatregelen.
42-Onderzoek systematisch de impact van Nederlands beleid op (tropische) ontbossing en veranderd landgebruik in het buitenland en beperk door actief beleid de ongewenste impact. Besteed hierbij specifieke aandacht aan de impact van diervoer (bedoeld voor soja, BNC fiche EK) voor de Nederlandse veehouderij.

47-Organiseer een langjarig ongebonden transdisciplinair onderzoeksprogramma naar infectieziekten vanuit een One Health benadering en met financiële input van de drie betrokken ministeries (LNV, VWS, I&M13). Geef de transdisciplinariteit inhoud door naast wetenschappelijke inzichten ook gebruik te maken van de ervaringskennis van betrokkenen zoals veehouders, jagers en lokale bewoners, zowel binnen Nederland als internationaal.

Werkdocument aanbevelingen rapport Bekedam projectgroep zoönosen VWS-LNV
Versie 10 augustus 2021

II OP VOLGORDE VAN HET RAPPORT

Versterking zoönosenbeleid op het gebied van volksgezondheid

1. 1-Versterk vanuit een **One Health benadering** de gezondheid van dieren en het milieu en de algemene gezondheidstoestand van mensen (aansluitend bij de missies in het binnen het thema Gezondheid en Zorg van het missiegedreven topsectoren- en innovatiebeleid).

Lijn

- We onderschrijven de One Health-benadering. Naast humaan en veterinair moet er ook aandacht zijn voor natuurbeleid (LNV). Missies van topsector Health gaan we opnieuw bezien.

Betrokken partijen

Verantwoordelijk
VWS/MEVA/Caroline baan (via Rudo)
LNV

2. 2-Ontwikkel doelgroepgerichte en wetenschappelijk onderbouwde **zoönosegeletterdheid**, met inachtneming van de juiste balans tussen zoönoserisico en intensiteit van de voorlichting. Voer hiertoe eerst een verkenning uit van de verschillende relevante doelgroepen (bijvoorbeeld veehouders, eigenaren van gezelschapsdieren, internationale reizigers, specifieke beroepsgroepen, etc.).

Lijn

- Voor westnijlvirus is inmiddels een (onderzoeks)aanpak ontwikkeld. Onderdeel hiervan is een communicatieplan ten aanzien van de risico's bij verspreiding van infectieziekten door muggen, gericht op burgers en andere betrokken partijen. Risicocommunicatie is immers ook een belangrijke taak van de overheid. Dit is een voorbeeld waarmee invulling wordt gegeven aan de aanbevelingen omtrent de in het advies benadrukte 'zoönosegeletterdheid'. [KB 6/7]
- We vragen RIVM om een verkenning uit te voeren naar relevante doelgroepen.
- Er werd al gewerkt aan een algemene zoönosefolder voor het publiek.

Betrokken partijen
RIVM (LCI),

Verantwoordelijk
VWS/PG/
LNV/DAD/

3. 3-Ontwikkel op grond van bestaande draaiboeken en richtlijnen een omvattend nationaal **plan voor paraatheid en respons** (Pandemic Preparedness & Response Plan), gebruikmakend van de lessen uit diverse uitbraken en pandemieën het verleden (waaronder COVID-19) en houd daarbij ook rekening met de mogelijkheid dat landbouwhuisdieren, gezelschapsdieren of wilde dieren en eventueel vectoren een rol (blijven) spelen bij de vermeerdering en verspreiding van de ziekteverwekker.

Lijn

- Naar aanleiding van COVID-19 vinden nationaal en internationaal evaluaties plaats. Uiteindelijk zullen hier beleidsaanscherpingen uit volgen. Deze worden vertaald in crisisplannen en draaiboeken, zoals het Nationaal Crisisplan Infectieziekten dat herijkt wordt. [KB 6/7]
- ...

Betrokken partijen
RIVM, GGD'en, GGD GHOR NL, [heel veel partijen...]

Verantwoordelijk
VWS/PG/Project Pandemische Paraatheid/Suzanne van Kleef
(LNV)

4. 4-Zorg dat Nederland tijdig **inspeelt op internationale ontwikkelingen** samenhangend met de recente WHO International Health Regulations (IHR) evaluatie van de COVID-19 pandemie, het recente rapport van de Independent Panel for Pandemic Preparedness and Response (IPPPR) en de totstandkoming van een internationale "Treaty on Pandemic Prevention and Preparedness".

Lijn

Betrokken partijen

Verantwoordelijk
VWS/IZ/

5. 5-Maak preventie en paraatheid op het gebied van zoönosen een **speerpunt van de internationale samenwerking** waarin Nederland het voortouw neemt op die terreinen waar ons land specifieke kennis en expertise heeft, om internationaal het zoönoserisico te reduceren;

Lijn
- Nederland heeft bij de 74ste World Health Assembly (WHA) steun betuigd voor een internationaal pandemieverdrag. [KB 6/7]
- Onze inbreng in en betrokkenheid bij onder meer het EU Health Union traject en ECDC-verband, waarin we samenwerken op het verbeteren van infectieziektebestrijding, surveillance en pandemische paraatheid en respons. [KB 6/7]
- Op 20 mei hebben WHO, FAO, OIE en UNEP gezamenlijk een One Health High Level Expert Panel (OHHLEP) gelanceerd, waarvan het secretariaat belegd is bij de WHO. Dit panel, waarvan ook de Nederlandse Prof. dr. M.P.G. (Marion) Koopmans deel uit maakt, gaat deze organisaties adviseren over de ontwikkeling van een lange termijnplan voor wat er wereldwijd nodig is om de opkomst en verspreiding van zoönotische uitbraken te voorkomen. [KB 6/7]
- Detacheringen bij relevante internationale instellingen.

Betrokken partijen
WHO, EC, EU Health Union, ECDC

Verantwoordelijk
VWS/IZ/Rosa Péran

Landbouwhuisdieren

6. 6-Verminder in de komende jaren samen met lokale overheden, vanuit de One Health benadering en met inachtneming van de EU wetgeving **de dichtheid van veehouderijen en de aantallen dieren op de bedrijven** tot een niveau waarbij efficiënte overdracht (transmissie) van zoönotische ziektekiemen tussen bedrijven wordt verhinderd. Efficiënte overdracht is gedefinieerd als de situatie waarbij een geïnfecteerd bedrijf gemiddeld meer dan 1 ander bedrijf besmet (de reproductie ratio tussen bedrijven Rh >1), wat resulteert in een grote uitbraak.

Lijn

- Opdracht om epidemiologische modellen door te ontwikkelen om de mate van transmissie van zoönosen te berekenen bij verschillende bedrijfsdichtheden en grootes van bedrijven. [KB 6/7]
- Ook in de roadmap strategische aanpak vogelgriep (2018) wordt aandacht besteed aan de locatie en dichtheid van pluimveebedrijven om het risico op insleep en verspreiding van vogelgriep te verminderen. [KB 6/7]

Betrokken partijen

Verantwoordelijk
LNV/DAD/

7. 7-Ontwikkel en implementeer op korte termijn een jaarlijkse onafhankelijke **zoönose risico/bioveiligheidscheck** voor commerciële veehouderijen en veehouderijen met een publieksfunctie, aansluitend bij bestaande kwaliteitssystemen en keurmerken op het gebied van diergezondheid en dierenwelzijn. Voor pluimveehouderijen bevat de check maatregelen die een aannemelijke risicovermindering opleveren wat betreft het contact met wilde vogels en bij varkensbedrijven maatregelen ter voorkoming van persistente circulatie van zoönotische ziektekiemen als varkensinfluenza.

Lijn

Betrokken partijen
RIVM

Verantwoordelijk
LNV/DAD/
(VWS)

8. 8-Analyseer het zoönoserisico bij **de opkomst van nieuwe dierhouderijsectoren** (bv insectenhouderij of aquacultuur), bij **snelle uitbreiding** bestaande dierhouderijen (zoals melkgeitenhouderij) en bij **nieuwe ontwikkelingen** in de veehouderij (bijvoorbeeld circulaire landbouw), zodat hiermee rekening gehouden kan worden in het beleid van LNV en lokale overheden.

Lijn

- De risico's voor de volksgezondheid van het kweken van insecten zijn al door de NVWA beoordeeld, en is dit een onderdeel van de uitgebreide onderzoeksagenda van deze nieuwe sector. [KB 6/7]

- Ook loopt al geruime tijd onderzoek naar de gezondheid van omwonenden van geitenhouderijen (VGO). De tussentijdse resultaten worden gedeeld met de provincies en zullen worden meegenomen in het beleid rond de inpassing van geitenhouderijen. [KB6/7]

Betrokken partijen
Provincies, RIVM (analyses), BuRO NVWA

Verantwoordelijk
LNV/DAD/
(VWS)

Gezelschapsdieren

9. 9-Stel een lijst vast van alle diersoorten die als gezelschapsdieren gehouden mogen worden (**positieflijst**), rekening houdend met het zoönoserisico naast andere relevante aspecten zoals dierenwelzijn en bedreigde diersoorten. Daarbij moet voldoende rekening worden gehouden met de juridische barrières waardoor een eerdere positieflijst niet kon worden ingevoerd.

Lijn

- Het Adviescollege huis- en hobbydierenlijst heeft een uitgebreide lijst van zoogdiersoorten beoordeeld volgens een wetenschappelijk vastgestelde beoordelingssystematiek. Het risico voor de volksgezondheid, inclusief het risico op zoönosen, heeft een centrale plek in deze systematiek. Uw Kamer zal na de zomer nader geïnformeerd worden over het vervolg van de positieflijst, waarbij we via die weg invulling zullen geven aan deze aanbeveling van de expertgroep. [KB 6/7]

Betrokken partijen
Adviescollege huis- en hobbydierenlijst

Verantwoordelijk
LNV/DAD/

Wilde dieren

10. 10-Realiseer systematische en zo volledig mogelijke **monitoring van wilde dieren** in Nederland (met name ook vogels en knaagdieren) om zo compleet mogelijk zicht te hebben op hun **populaties** en de (zoönotische) **ziektekiemen** waarmee zij besmet zijn. Voer altijd gericht onderzoek uit bij signalen die duiden op een toenemende kans op zoönosen.

Lijn

- Het kabinet gaat met het RIVM en de NVWA in gesprek om te bekijken of zij een rol kunnen spelen in het, op basis van risico-inschattingen, in beeld te brengen van verbeteringen van de monitoring van wilde dieren en vectoren en welke stappen zij nodig achten om adequaat te kunnen reageren op nieuwe zoönotische bedreigingen. [KB 6/7]
- We hebben nog een evaluatie van DWHC van 2019, uitgevoerd door RIVM, NVWA en WUR. Die betrekken we hier ook bij.
- LNV Natuur: beschikbaar maken van data over de omvang van populaties, zodat betere risicoanalyses kunnen worden gemaakt.

Betrokken partijen
RIVM, NVWA, DWHC, WUR

Verantwoordelijk

VWS/PG/ LNV/Natuur/

Vectoren

11. 11-Garandeer een **structurele systematische monitoring van de populaties en besmettingsgraad van vectoren**, niet alleen de exoten maar ook de inheemse soorten, om de effecten van lange termijn veranderingen zoals klimaatverandering in kaart te kunnen brengen.

Lijn

- Het kabinet gaat met het RIVM en de NVWA in gesprek om te bekijken of zij een rol kunnen spelen in het, op basis van risico-inschattingen, in beeld te brengen van verbeteringen van de monitoring van wilde dieren en vectoren en welke stappen zij nodig achten om adequaat te kunnen reageren op nieuwe zoönotische bedreigingen. [KB 6/7]
- WOT

Betrokken partijen
RIVM, NVWA (CMV), WUR

Verantwoordelijk
VWS/PG/
LNV/DAD en Natuur/

Vaccinaties

12. 12-Stimuleer het beschikbaar komen en de internationale acceptatie van effectieve **vaccins in de veehouderij** voor zoönotische ziekteverwekkers en vaccineer bij voorkeur met DIVA-vaccins ('Differentiating Infected from Vaccinated Animals'), naast voortgaande investeringen in screening en bioveiligheid.

Lijn

Betrokken partijen
WBVR, NVWA

Verantwoordelijk
LNV/DAD en PAV/

13. 13-Bied het jaarlijkse **influenzavaccin** aan voor alle veehouders en anderen die regelmatig **in contact komen met pluimvee, wilde vogels of varkens**. Betrek al deze betrokkenen en geef heldere voorlichting over het risico dat mensen en dieren elkaar besmetten met influenzavirussen en dat verschillende influenzavirussen in de mens of in het dier genen kunnen uitwisselen en zo een gevaarlijke nieuwe variant vormen.

Lijn

- Het is een interessant voorstel dat nader uitgezocht moet worden:
  - onder welke verantwoordelijkheid; Arbo (SZW? LNV?) of publieke gezondheid (PG)?
  - Mogelijk wordt binnenkort een influenza-advies uitgebracht door GR waar we op kunnen aanhaken?
  - Kosten moeten in kaart worden gebracht.
  - Mogelijk om aan te haken bij stelselherziening GGD?
  - Uitvoeringstoets door RIVM?

- Advies van subcommissie Gezondheidsraad nodig over vaccinatie werknemers?

Betrokken partijen
RIVM, GGD, GR, huisartsen

Verantwoordelijk
VWS/PG/Vaczo ism LNV of SZW

Surveillance

14. 14-Geef opdracht voor een project dat een **sluitend geautomatiseerd rapportagesysteem** opzet voor ziekenhuisopnamen op grond van diagnoses/klachten die kunnen samenhangen met zoönosen, zoals ernstige luchtweginfecties (Severe Acute Respiratory Infections, SARI) en hersenontsteking (encefalitis).

Lijn
- Ten aanzien van de surveillance zal bekeken moeten worden waar verbetering op bestaande systemen kan plaatsvinden en waar aanvullend behoefte aan is. We gaan met het RIVM in gesprek over de mogelijkheden van rapportagesystemen voor ziekenhuisopnamen op grond van klachten die kunnen samenhangen met zoönosen, waaruit de meerwaarde blijkt ten opzichte van de bestaande surveillance. [KB 6/7]
- het kabinet onderzoekt of de infrastructuur van rioolwatermonitoring, zoals opgezet voor de monitoring van SARS-CoV-2, ingezet kan worden om andere indicatoren te monitoren. [KB 6/7]

Betrokken partijen
RIVM

Verantwoordelijk
VWS/PG en DI en PDC-19 (dashboard)/

15. 15-Organiseer in de komende jaren **gerichte infectiesurveillance bij mensen**, met meer en uitgebreidere microbiologische diagnostiek, om te beginnen in (alle) ziekenhuizen, steekproefsgewijs en op indicatie, en later in de eerste lijn. Financier deze diagnostiek uit landelijke publieke middelen, niet via de Zorgverzekeringswet.

Lijn
- We willen onderzoeken hoe we (meer) systematische microbiologische diagnostiek van onder andere zoönotische infecties kunnen inzetten. [KB 6/7]

Betrokken partijen
RIVM,

Verantwoordelijk
VWS/PG/Marcel de Kort en Suzan Paulussen

16. 16-Versterk in de komende jaren **het surveillanceprogramma in de eerste lijn** door uitbreiding van het aantal NIVEL-peilstations en het aantal syndromen dat gerapporteerd wordt, bij voorkeur geautomatiseerd en dagelijks. Streef ernaar dat op termijn alle huisartspraktijken geautomatiseerd rapporteren over syndromen die mogelijk wijzen op een zoönose.

Lijn

- het kabinet onderzoekt momenteel de mogelijke meerwaarde en voorwaarden om het aantal Nivel-peilstations voor patiënten met influenza/griepachtige klachten of met andere acute luchtweginfecties bij huisartsen uit te breiden. In de komende periode zal ik uw Kamer hierover uitgebreider informeren. [KB 6/7]

Betrokken partijen
RIVM,

Verantwoordelijk
VWS/PG en PDC-19 (dashboard)/

Wetgeving

17. 17-Onderzoek (mede aan de hand van evaluaties van de COVID-19 pandemie) welke praktische beperkingen in de surveillance en uitbraakmanagement ontstaan door privacywetgeving (AVG e.a.) en ontwikkel breed gedragen oplossingen, voortbouwend op de oplossingen die in de pandemie ontwikkeld zijn.

Lijn

- We gaan met het RIVM en andere partijen in gesprek over een analyse van de knelpunten die zij op dit terrein zien. Afhankelijk van deze uitkomsten kan worden bezien welke aanpassingen in wet- en regelgeving nodig zijn. [KB 6/7]
- In samenhang behandelen met nr. 18

Betrokken partijen
RIVM

Verantwoordelijk
VWS/PG en PDC-19/

18. 18-Inventariseer de belangrijkste juridische knelpunten in de gegevensuitwisseling tussen veterinaire en humane gezondheidszorg (Wet Dieren, Wet Publieke Gezondheid, AVG) en werk in de komende jaren toe naar een verdere harmonisatie tussen de genoemde wetten. Overweeg op termijn de invoering van een overkoepelende 'One Health' wet.

Lijn

- We gaan met het RIVM en andere partijen in gesprek over een analyse van de knelpunten die zij op dit terrein zien. Afhankelijk van deze uitkomsten kan worden bezien welke aanpassingen in wet- en regelgeving nodig zijn. [KB 6/7]

Betrokken partijen
RIVM, NVWA

Verantwoordelijk
VWS/PG en PDC-19/
LNV/

Internationale afstemming

19. 19-Stimuleer het **internationale onderzoek** naar populaties van wilde dieren en de ziektekiemen die zij bij zich dragen.

Lijn

- HORIZON mogelijkheden verkennen (RIVM in partnerschap over pandemische paraatheid)
- ERRAZE?

  Prezode?
  Duitse initiatief mbt handel in wild?

Betrokken partijen
RIVM, WUR

Verantwoordelijk
VWS
LNV

20. 20-Werk internationaal aan het terugdringen en beter reguleren van het **transport** van levende (wilde) dieren en aan het uitbannen van **markten met levende dieren**.

Lijn

- Nederland heeft op de 74ste WHA aandacht gevraagd voor de uitwerking en opvolging van het advies van WHO, OIE en UNEP (over de handel in levende dieren op traditionele voedselmarkten, gericht op het beperken van de zoönotische risico's van deze markten). De WHO heeft toegezegd dat dit onderwerp op de agenda van de eerstvolgende Executive Board Meeting gezet zal worden. [KB 6/7]
- Het kabinet zal zich daarom sterk maken om te komen tot een verbod op de import en het aanwezig zijn op markten en beurzen van uit het wild gevangen niet-gedomesticeerde dieren van buiten Europa, zoals hiervoor binnen de EU al langer een verbod geldt op wildvang. [KB 6/7]
- Verder zal het kabinet in beeld brengen in welke mate nu in gevangenschap gefokte, maar niet-gedomesticeerde diersoorten in Nederland op markten en beurzen aanwezig zijn en welke zoönotische risico's hiermee gepaard gaan. Op basis daarvan zullen we beoordelen of aanvullende maatregelen, waaronder de mogelijkheid van een eventueel verbod op de handel in of het tentoonstellen van bepaalde diersoorten, noodzakelijk zijn om deze risico's te verkleinen. Hiervoor zal tevens een verkenning worden uitgevoerd naar de juridische basis voor dergelijke maatregelen. [KB 6/7]

Betrokken partijen
NVWA, douane, RVO

Verantwoordelijk
LNV/DAD/
VWS/IZ (markten met levende dieren)

21. 21-Besteed in internationale afspraken (IHR, Pandemic Prevention and Preparedness verdrag) aandacht aan het belang van **snelle uitwisseling van monsters en sequenties** op een manier die recht doet aan de geest van het Nagoya verdrag, maar ook voorkomt dat de volksgezondheid van een land lijdt onder politieke of economische afwegingen.

Lijn

- Deze aanbeveling nemen we over.

Betrokken partijen
RIVM

Verantwoordelijk
VWS/IZ en PG/

22. 22-Ontwikkel samen met internationale organisaties een **positieflijst van diersoorten die internationaal getransporteerd** mogen worden, rekening houdend met het zoönoserisico en andere aspecten zoals dierenwelzijn en uitstervende diersoorten.

Lijn
- Evt koppelen aan markten met levende dieren.

Betrokken partijen
CITES, EU, WHO

Verantwoordelijk
LNV/DAD/

23. 23-Werk samen met Europese organisaties toe naar een **reductie van het transport van levende landbouwhuisdieren** om het risico op verspreiding van (nog) niet gereguleerde opkomende zoönosen te verminderen. Het is vooral van belang te vermijden dat dieren uit verschillende bedrijven en verschillende landen op bedrijven worden gemengd en met elkaar in contact komen. Het terugdringen van diertransporten over lange afstanden beperkt het herkomstgebied van nieuwe zoönotische ziektekiemen.

Lijn
- Nederland zal dit (*transport*) in Europees verband inbrengen in de relevante gremia en lopende Europese beleidstrajecten. Het kabinet maakt zich omwille van de aantasting van het dierenwelzijn binnen de EU al langer sterk voor het verminderen van de transportduur van levende dieren, bijvoorbeeld van kalveren en zal dat blijven doen. Het risico op zoönosen is een aanvullend thema, dat moet worden meegenomen in de discussies over deze diertransporten. [KB 6/7]
- Ook de Farm-to-fork strategie van de Europese Commissie richt zich op een transitie naar kortere ketens, die wij ondersteunen. Daarnaast kent Nederland al jaren zeer strikte regels, vaak boven-Europees, ten aanzien van het verplaatsen van dieren. In de herziening van de Europese regelgeving op het gebied van diergezondheid (en zoönosen) heeft Nederland ook gepleit voor strikte regelgeving voor transport van dieren. De volledig herziene EU-diergezondheidsverordening (AHR) is op 21 april van dit jaar van toepassing geworden. De AHR stelt strenge eisen aan diergezondheid bij het transporteren van (landbouwhuis)dieren binnen de EU en voor import uit derde landen. In de AHR zijn instrumenten voorhanden om te reageren op nieuwe dierziekten en zoönosen, waarbij verplaatsen van dieren een risicofactor is. Lidstaten moeten verplicht monitoren op opkomende, en onbekende, ziekten. Mochten deze vastgesteld worden, dan biedt de AHR mogelijkheid om ook EU-wetgeving in te stellen om maatregelen te nemen om verspreiding via de handel en transport in dieren te voorkomen. [KB 6/7]

Betrokken partijen
EU, NVWA, (RIVM)

Verantwoordelijk
LNV/DAD/

Overige/aanvullende aanbevelingen uit de verschillende hoofdstukken

Gastheren en vectoren
Inleiding

24. 24-Maak op basis van analyses zoals het EmZoo rapport een lijst van zoönotische ziekteverwekkers in Nederland die aanleiding kunnen geven tot uitbraken en actualiseer deze regelmatig (tenminste eens per drie jaar), waarbij de mogelijkheid dat de ziekteverwekker wordt overgedragen van mens op mens (en dus aanleiding kan geven tot een ernstige uitbraak of zelfs een pandemie) een zwaarwegende factor wordt.

    Er ligt een briefrapport RIVM

    Yvonne
    VWS-LNV

Gezelschapsdieren en hulpdieren

25. 25-Ontwikkel een draaiboek voor het geval dat veel voorkomende gezelschapsdieren zoals honden, katten en vogels een rol zouden spelen in de epidemiologie van een zoönotische uitbraak (bijvoorbeeld met een Disease X).

    Relatie met evaluatie nertsen. Parkeren tot half november.
    VWS-LNV

26. 26-Versterk kennis en bewustzijn van zoönoserisico's (zoönosegeletterdheid) bij (dieren)artsen en individuele houders en bij communities van mensen die bepaalde diersoorten houden.

    Communicatie

Wilde dieren

27. 27-Versterk de (internationale) kennis op het gebied van infectieziekten bij wilde dieren en hun transmissie in ecologische netwerken (al dan niet met betrokkenheid van vectoren).

    Onderzoek

Vectoren en hun gastheren

28. 28-Controleer zowel gastheren als (grote aantallen) vectoren op een breed spectrum aan mogelijke ziekteverwekkers en integreer deze surveillance activiteiten door verbeterde samenwerking tussen de diverse betrokken organisaties.

    Beleidsadvies van RIVM en NVWA uit 2016 herzien?
    welke gastheren zijn er?
    hoe surveillance nodig?
    Proportionaliteit.

    VWS-LNV met RIVM en NVWA

29. 29-A. Onderzoek de impact van klimaat en klimaatmaatregelen en andere menselijke activiteiten op vectoren en besmettingskansen.

onderzoek, zie ook aanbevelingen in de tekst p.84
29 b : bij planning van klimaatadaptiemaatregelen stil te staan bij zoönosenrisico, Nederlanders bewust maken

VWS (Michiel Hoorweg) – LNV (counterparts opzoeken, Sabine Pronk, Rosanne Metaal kennisdirectie?)

30. 30-Verhoog de alertheid en kennis (zoönosegeletterdheid) van de bevolking rond die vectoren waarover voldoende wetenschappelijke kennis bestaat, via informatiecampagnes zoals de jaarlijkse 'Week van de Teek'. Geef nascholing/voorlichting over zeldzamere vectorgebonden aandoeningen aan professionals die concreet actie kunnen ondernemen, zoals artsen, dierenartsen en milieukundigen.

    communicatie

31. 31-Onderzoek de mogelijkheden voor de toepassing van (nieuwe) methodes voor de bestrijding van vectoren en vectorgebonden zoönosen die duurzaam en (kosten)effectief zijn, . Voorbeelden van zulke methodes zijn mechanische en chemische vormen van bestrijding, vaccins, en biologische methoden waaronder bepaalde vallen, het gebruik van bacteriën (o.a. Wolbachia) en genetische modificaties van muggen die leiden tot steriliteit.

    onderzoek
    vooraf analyse van RIVM en NVWA nodig op of het nodig is

Risico-factoren door menselijk handelen
Veehouderijsystemen

32. 32-Ontwikkel en implementeer een instrument waarmee bij de ruimtelijke ordening van veehouderijen (het verlenen van vergunningen aan veehouders, eventuele uitkoopregelingen, bedrijfsuitbreiding) het mogelijke effect op de blootstelling van omwonenden in kaart gebracht kan worden.

    LNV-VWS (link met VGO)
    GGD denkt mee met vergunningverlening (medisch milieukundigen), adviesrol. Dwingender rol nodig? Infectieziekten juridische norm nodig?
    Onderzoek -> lange termijn
    GGDGHOR

    Ingrid vd Broek en Nicole Schell (gezonde leefomgeving)

33. 33-Streef ernaar dat zich geen pluimveehouderijen bevinden in gebieden waar veel watervogels voorkomen. Verstrek in elk geval geen vergunningen voor nieuwe bedrijven en werk aan een reductie van de bestaande bedrijven.

    LNV
    IPO (provincies verlenen vergunningen) en VNG: via bestaande LNV werkgroep

34. 34-Verricht wetenschappelijk onderzoek om te komen tot een goede inschatting van alle zoönoserisico's in de veehouderij en neem maatregelen om deze te voorkomen, te monitoren en zo nodig aan te pakken.

onderzoek

35. 35-Ontwikkel modellen waarmee voorspeld kan worden bij welke dichtheid van bedrijven en bedrijfsgroottes uitgebreide verspreiding van zoönotische infecties wordt verhinderd, met in achtneming van de internationaal afgesproken bestrijdingsmaatregelen.

    LNV -> uitgezet bij WBVR, wordt gewerkt aan vraagstelling, apart traject. Na de zomer wordt de Kamer separaat geïnformeerd, relatie met stikstof en inrichting landelijk gebied in MR 27 aug. Spitsroeden lopen met sectoren.

36. 36-Ondersteun internationale initiatieven waarmee de veterinaire infrastructuur en capaciteit om uitbraken van zoönosen effectief te bestrijden wordt versterkt.
    detachering bij OIE (onderdeel kwartet), wat we al gaan doen
    internationaal (onderzoek)

Globalisering en de handel in wilde en gehouden dieren

37. 37-Zorg dat binnen Nederland voldoende capaciteit bestaat om de internationale handel in (exotische) dieren te controleren en verhandelde dieren te onderzoeken op bekende en onbekende ziektekiemen.
38. 38-Zorg dat binnen Nederland voldoende capaciteit bestaat om illegale dierenhandel op te sporen en aan te pakken en werk ook in internationaal verband samen aan het handhaven van regels en het terugdringen van illegale handel in dieren.
    37 en 38 rol voor Douane en NVWA
    LNV-NVLG (Sandra en ?)

39. 39-Verhoog de zoönosegeletterdheid van Nederlandse reizigers naar verre landen, onder meer door uitbreiding van de huidige voorlichting op reizigerspoliklinieken en online en besteed daarbij aandacht aan specifieke doelgroepen (bijvoorbeeld veehouders, mensen met verhoogde kwetsbaarheid).

    Communicatie

Biodiversiteit, landgebruik en wereldbevolking

40. 40-Monitor de effecten op het zoönoserisico bij veranderingen in het landschap, zoals de voltooiing van het Natuurnetwerk Nederland en Natura 2000 gebieden in Nederland en de versterking van dit initiatief in Europees verband.
    LNV-NVLG (Sandra)

41. 41-Ontwikkel vanuit een One Health perspectief modellen waarmee het opkomen en de verspreiding van zoönotische ziekteverwekkers in ecosystemen voorspeld kan worden en die gebruikt kunnen worden voor het nemen van preventieve maatregelen.
    onderzoek - internationaal

42. 42-Onderzoek systematisch de impact van Nederlands beleid op (tropische) ontbossing en veranderd landgebruik in het buitenland en beperk door actief beleid de ongewenste impact. Besteed hierbij specifieke aandacht aan de impact van diervoer (bedoeld voor soja, BNC fiche EK) voor de Nederlandse veehouderij.
    onderzoek - internationaal

Klimaatverandering

43. 43-Onderzoek de mogelijke impact van klimaatverandering op zoönoserisico's en welke maatregelen Nederland verder nog kan nemen om deze risico's te beperken, naast de noodzakelijke maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan, conform het internationale Klimaatverdrag.
    koppeling met 29a onderzoek

Veiligheid in laboratoria

44. 44-Bevorder internationaal wetenschappelijk onderzoek en diagnostiek op het gebied van zoönosen en ondersteun internationale inspanningen om te komen tot een systeem van onafhankelijke toetsing en kennisuitwisseling op het gebied van biosafety en biosecurity in microbiologische laboratoria (zie ook de International Health Regulations in Hoofdstuk 15).
    internationaal onderzoek -> Europese onderzoeksinitiatieven
    Beleidsmatige uitspraken over deze terreinen
    koppeling met 36

    Er start een nieuwe Joint Action mbt biosafety waarvoor Margje Troost (VWS PG) aanspreekpunt is. Wetgeving op het gebied van laboratorium veiligheid wordt besproken in een directeurenoverleg VenJ-BuZa–VWS (Ciska) -> check Margje

Instrumenten/interventies/strategieën
One Health benadering

45. 45-Bevorder de uitwisseling van kennis, vaardigheden en informatie tussen professionals op het gebied van milieu, diergezondheid en volksgezondheid. Includeer One Health in het curriculum van toekomstige dierenartsen, artsen, verpleegkundigen, ecologen, biologen, milieukundigen en streef naar gezamenlijke opleidingsmomenten.
    witte vlekken analyse: one health portal is er al -> goed voeden, breder verspreiden
    in Utrecht bestaat minor one health al -> wat is er meer nodig?
    NCOH
    communicatie

46. 46-Versterk en sluit aan bij internationale inspanningen op het gebied van een integrale One Health benadering van infectierisico's.
    internationaal

47. 47-Organiseer een langjarig ongebonden transdisciplinair onderzoeksprogramma naar infectieziekten vanuit een One Health benadering en met financiële input van de drie betrokken ministeries (LNV, VWS, I&M13). Geef de transdisciplinariteit inhoud door naast wetenschappelijke inzichten ook gebruik te maken van de ervaringskennis van betrokkenen zoals veehouders, jagers en lokale bewoners, zowel binnen Nederland als internationaal.
    onderzoek

Community engagement en zoönosegeletterdheid

48. 48-Ontwikkel programma's voor een dialoog met diverse communities (waaronder ook professionals, bedrijven en overheden) en de samenleving als geheel op het gebied van dierenwelzijn, zoönosen en zoönosegeletterdheid vanuit een One Health benadering.
    communicatie

49. 49-Besteed daarbij speciaal aandacht aan groepen die een verhoogd risico lopen op blootstelling (bijvoorbeeld vanwege werk of hobby), mensen met medische risicofactoren en mensen die door sociaaleconomische, culturele of andere factoren een lagere 'health literacy' hebben.

communicatie

50. 50-Geef kinderen de gelegenheid om meer te leren over dieren en hun verzorging, met aandacht voor infectieziekten en gezondheid.
communicatie

51. 51-Luister naar de behoeften van diverse groepen en zorg ervoor dat deze vertaald worden in herkenbare acties en duidelijke communicatiestructuren, die kunnen worden ingezet zodra zich een uitbraak of grotere crisis voordoet.
communicatie

52. 52-Evalueer na elk probleem (van incidenten tot grote uitbraken of zelfs een pandemie) hoe de aanpak gefunctioneerd heeft en wat er kan verbeteren.Investeer in goede preventie en openbare gezondheidszorg; de algemene gezondheid van mensen is medebepalend voor de gezondheidsrisico's die ze lopen bij een eventuele besmetting.
VWS – LNV is ook onderdeel van de beleidscirkel

Preventie

53. 53-Investeer in goede preventie en openbare gezondheidszorg; de algemene gezondheid van mensen is medebepalend voor de gezondheidsrisico's die ze lopen bij een eventuele besmetting.
VWS staand beleid nationaal preventie akkoord (OJGZ, Anja Zantinge)

Monitoring en surveillance van zoönosen
Humaan-veterinaire samenwerking en capaciteit

54. 54-Versterk en borg de capaciteit (menskracht, laboratoriumcapaciteit) van de essentiële organisaties in de keten van monitoring, surveillance en respons, zowel aan de veterinaire kant als aan de humane kant.
monitoring en surveillance
schakeling tussen WOT en RIVM

55. 55-Verricht regelmatig en systematisch een gelijktijdige bemonstering van vectoren en gastheren op dezelfde locaties..
link met 28

Beschikbaarheid data en monsters

56. 56-Versterk de (continue) informatie-uitwisseling tussen veterinaire en humane gezondheidszorg op het gebied van zoönosen, inclusief uitwisseling van isolaten en sequenties en zorg dat alle resultaten van microbiologische laboratoria die de diagnostiek verzorgen in de veterinaire sector en de eerste-, tweede- en derdelijns geneeskunde toegankelijk zijn voor nationale surveillance doeleinden.
koppelen aan 58
GGDGHOR en RIVM, directie I
linkt met AVG en juristen VWS en LNV

57. 57-Zorg dat de melding van aangifteplichtige ziekten bij dier en mens geborgd blijft ook wanneer microbiologische laboratoria in het buitenland gevestigd zijn.
LNV voor wettelijke monitoringsprogramma's geregeld, geen buitenlandse labs betrokken
casus: varkensinflunza ontdekt in België bij NLse persoon, werd niet gemeld, was niet geregeld

VWS eerst analyse nodig, voor welk probleem is dit een oplossing?

58. 58-Onderzoek de mogelijkheden voor een geïntegreerd informatieplatform met gestandaardiseerde data voor de surveillance van zoönosen in de diverse compartimenten van de humane gezondheidszorg. Dit zou later kunnen worden uitgebreid naar de veterinaire gezondheidszorg.
zie 56

Screening van milieu, wilde en gehouden dieren

59. 59-Screen alle gezelschapsdieren die van buiten en sommige landen binnen de EU worden geïmporteerd op relevante zoönotische ziekteverwekkers en karakteriseer potentieel bedreigende ziektekiemen met DNA/RNA sequencing.

LNV: verder gaan dus dan alleen rabiës

60. 60-Monitor steekproefsgewijs hoe vaak zoönotische ziekteverwekkers (zoals SARS-CoV-2 en influenza) voorkomen bij (zwerf)katten, honden, paarden en andere veelvoorkomende gezelschapsdieren.
LNV gebeurt al

61. 61-Ontwikkel een brede methodiek om metingen in het milieu in te zetten voor zoönosemonitoring. Onderzoek daartoe de bruikbaarheid van metingen in geaggregeerde monsterstromen zoals rioolwater, mest, tankmelk, eieren, stof-monsters, etc.

Rioolwatermonitoring (PDC)
Hoofdvraag: wat zijn zinvolle activiteiten? Analyse RIVM nodig.

Respons op een uitbraak van een zoönose

62. 62-Identificeer eventuele zwaktes in de respons aan de veterinaire kant en ontwikkel beleid om bij een actieve verspreiding vanuit dierlijke gastheren snel, adequaat en met zo veel mogelijk aandacht voor dierenwelzijn in te grijpen.
koppeling met evaluatie nertsen, draaiboek koppeling met 25

63. 63-Organiseer schaalbaarheid, zowel op het gebied van materialen als personeel, bijvoorbeeld door het versterken van de GGD-en en de inzet van andere organisaties.
VWS pandemic preparedness

64. 64-Organiseer de snelle uitwisseling van gegevens, ook uit bron- en contractonderzoek, binnen en tussen de veterinaire en humane sectoren (en in eerste-, tweede- en derdelijns zorg). Zoek daarbij naar een aanpak die dataveiligheid en privacy zo goed mogelijk garandeert en past binnen de wettelijke kaders.
koppeling met 56 en 58

65. 65-Verricht wetenschappelijk onderzoek naar de effecten van niet-farmaceutische interventies in het intermenselijk contact en in de contacten met dieren. Het betreft primair maatregelen zoals afstand houden, hygiëne-adviezen, gebruik van mondkapjes en andere beschermingsmiddelen (PPE). Ook kan gedacht worden aan algemenere maatregelen zoals transportverboden voor dieren, quarantaine, avondklok, sluiting van scholen, winkels, horeca, etc. Een betere onderbouwing is nodig van deze eerste opties voor een interventie. Datzelfde geldt voor adviezen ten aanzien van vectoren.
onderzoek (nav COVID)

66. 66-Versterk de coördinatie van de medische sector, zowel internationaal als nationaal en verbeter de afstemming van casusdefinities, preventieve maatregelen en (evaluatie van) behandeling.
    VWS

67. 67-Versterk ook de landelijke en regionale coördinatie van de verdeling van patiënten over ziekenhuisbedden, optimaal gebruik makend van landelijke en internationale IC capaciteit, voortbouwend op wat is gerealiseerd in het kader van COVID-19.
    VWS CZ

68. 68-Bouw voort op eerdere inspanningen op het gebied van community engagement (Hoofdstuk 11) in eenduidige communicatie en samenwerking met stakeholders voor het creëren van draagvlak voor respons-maatregelen en het voorkomen van stigmatisering.
    VWS
69. 69-Investeer in wetenschappelijk onderzoek dat als basis kan dienen voor nuttige toepassingen zoals diagnostiek, vaccins en medische behandelingen voor (zoönotische) infectieziekten met een hoge kans op uitbraken.
    onderzoek

Maatschappelijke en juridische aspecten

70. 70-Onderzoek waar de huidige financiering van diergeneeskunde en (openbare) gezondheidszorg inclusief de eerstelijnszorg een barrière vormt voor paraatheid, surveillance, een effectieve respons en onderzoek en zoek oplossingen die maatschappelijk aanvaardbaar zijn.
    VWS-LNV hoofdtekst op nalezen

71. 71-Versterk de rol van de (eerstelijns) dierenarts bij de preventie en detectie van zoönosen door de bijbehorende taken explicieter onderdeel te laten uitmaken van het veterinaire kwaliteitssysteem.

    LNVDAD bestaand traject versterking positie dierenarts

72. 72-Versterk de rol van de huisarts in de openbare gezondheidszorg door financiële en andere barrières weg te nemen.
    VWS hoofdtekst op nalezen p.128 kostenloze nascholing op het gebied van zoönosen
    link met kernaanbeveling?

73. 73-Verbeter vanuit een One Health benadering de communicatie tussen huisarts en dierenarts en neem eventuele barrières weg.
    p.128 gezamenlijke kostenloze nascholing op het gebied van zoönosen

74. 74-Vergroot de publieke financiering voor innovatief onderzoek zonder verplichte matching van middelen of personele inzet door private partijen.
    onderzoek

Van: 5.1.2.e.
Aan: 5.1.2.e.
Onderwerp: RE: Werkdocument aanbevelingen Bekedam 9 augustus 2021
Datum: dinsdag 10 augustus 2021 11:42:21
Bijlagen: Werkdocument aanbevelingen Bekedam 9 augustus 2021_revMS.docx
Oplegger bij aanbevelingen.docx

Hoi 5.1.2.e.
Je hebt alweer veel werk verzet zie ik. Ik heb eea aangepast en aangevuld. Ik heb eigenlijk weinig op te merken over de verdeling die je al gemaakt hebt. Die was voor mij logisch en goed. Inderdaad verstandig om vanaf nu te gaan werken met de verdeling op onderwerp (I).
Het leek me handig om even 1 overzicht te creëren met alle thema's en sub-thema's die er nu zijn gevormd en daarbij de aanbevelingen. Dan is in 1 oogopslag de verdeling ook wel te zien volgens mij. Ik heb aanpassingen gedaan in beide documenten, ik hoor graag wat je er van vindt.
Als ik nog iets kan doen, schroom niet te bellen/mailen. Dan pas ik het nog aan.
Het jamboard is zeker nog te online te bereiken en aan te passen. Ik heb de link in het werkdocument gezet, maar hier ook nog maar een keer: 5.1.2.i
Daar kun je nog aanpassen wat je wilt. We zouden misschien zelfs op termijn de subthema's ook nog kunnen verwerken in het schema. Maar daar zou ik dan even voor moeten gaan zitten. Dat wordt een priegelwerk, maar misschien wel goed voor het overzicht.
Groeten, 5.1.2.e.

Van: 5.1.2.e.
Verzonden: dinsdag 10 augustus 2021 09:30
Aan: 5.1.2.e.
Onderwerp: RE: Werkdocument aanbevelingen Bekedam 9 augustus 2021
Ter aanvulling: een korte oplegger ter bespreking in de stuurgroep. ben benieuwd of je hier nog aanpassingen of aanvullingen bij hebt.
Groet, 5.1.2.e.

Van: 5.1.2.e.
Verzonden: maandag 9 augustus 2021 17:06
Aan: 5.1.2.e. @minlnv.nl>
Onderwerp: Werkdocument aanbevelingen Bekedam 9 augustus 2021
Ha 5.1.2.e.,
In de bijlage tref je een nieuwe versie van het werkdoc met alle aanbevelingen. Het doc bestaat grofweg uit twee delen: I. verdeling naar onderwerp (nieuw) en II. Verdeling naar volgorde uit het rapport (oud). Ik denk dat we vanaf nu het beste volgens structuur I kunnen gaan werken (conform het overzicht met de post its).
Zou jij eens je blik willen laten gaan over het nieuwe gedeelte? Ik heb een tweetal opmerkingen geplaatst waar ik specifiek je aandacht voor vraag, maar ook ben ik benieuwd of je de indeling zo logisch vindt. Voel je vrij om aanpassingen te doen! Wil je dat dan wel in tracks doen? Dat houdt het voor mij overzichtelijk wat je wijzigt.
Heb jij trouwens nog het oorspronkelijke document met de post its? Mochten we nog iets aan de indeling willen wijzigen, dan is het fijn als we dat ook in die "poster" kunnen doen, want die is heel inzichtelijk!
Verder wil ik nog werken aan een oplegnotitie bij dit document, want anders is het te onduidelijk wat we van de stuurgroep willen. Daar ga ik nog even aan werken. Mocht je bij het lezen van het stuk al discussiepunten of vragen zien voor in de stuurgroep, wil je die dan ook aan mij doorgeven?
Ik wil de stukken morgen rond 15u aan het projectteam sturen zodat iedereen nog even leestijd heeft. Lukt het jou om mij voor 14u een reactie te sturen? Sorry beetje lastminute maar hoop dat het lukt ☺.
Groet, 5.1.2.e.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.
De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.
The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakel jkheid voor schade, van we ke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.
This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Doc. 86

Van: 5.1.2.e.
Aan: 5.1.2.e.
Cc: 5.1.2.e.
Onderwerp: RE: Projectgroep zoönosen 11/8
Datum: woensdag 11 augustus 2021 10:14:32

Beste allen,
Hierbij de link: ONE – Health, Environment, Society – Conference 2022 | European Food Safety Authority (europa.eu)
Groet
5.1.2.e.

Dubbel met doc. 74

Van: 5.1.2.e.
Aan: 5.1.2.e.
Cc: 5.1.2.e.
Onderwerp: Agenda en stukken projectgroepoverleg 18/8
Datum: dinsdag 17 augustus 2021 15:54:00
Bijlagen: Onderverdeling in thema-werkgroepen.xlsx
2. Conceptverslag stuurgroep versterking zoönosebeleid 16 augustus 2021.docx
Projectorganisatie.pptx
Werkdocument aanbevelingen Bekedam 11 augustus 2021.docx

Ha allen,
Bij deze de agenda en stukken voor morgen. Ter info stuur ik ook het werkdocument met de 74 aanbevelingen mee.

1. **Terugkoppeling & acties uit stuurgroep (conceptverslag bijgevoegd)**
2. **Eerste gedachten projectorganisatie (bijgevoegd 2x)**

Buiten reikwijdte
Buiten reikwijdte

5. **WVTTK/Rondvraag**

Groet, 5.1.2.e.
5.1.2.e.
Senior beleidsmedewerker 5.1.2.e.

.....
Directie Publieke Gezondheid
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Parnassusplein 5 | 2511 VX | Den Haag
Postbus 20350 | 2500 EJ | Den Haag
.....
06-5.1.2.e.
5.1.2.e. @minvws.nl

Grp	Nr.	Aanbeveling (ingekort)
Veehouderij	6	Verminder in de komende jaren [...] **de dichtheid van veehouderijen en de aantallen dieren** op de bedrijven tot een niveau waarbij efficiënte overdracht (transmissie) van zoönotische ziektekiemen tussen bedrijven wordt verhinderd.
	35	Ontwikkel modellen waarmee voorspeld kan worden bij welke dichtheid van bedrijven en bedrijfsgroottes uitgebreide verspreiding van zoönotische infecties wordt verhinderd
	32	Ontwikkel en implementeer een instrument waarmee bij de ruimtelijke ordening van veehouderijen [...]het mogelijke effect op de blootstelling van omwonenden in kaart gebracht kan worden.
	7	Ontwikkel en implementeer op korte termijn een jaarlijkse **onafhankelijke zoönose risico/bioveiligheidscheck** voor commerciële veehouderijen en veehouderijen met een publieksfunctie
	12	Stimuleer het beschikbaar komen en de internationale acceptatie van effectieve **vaccins in de veehouderij** voor zoönotische ziekteverwekkers en vaccineer bij voorkeur met DIVA-vaccins
	33	Streef ernaar dat zich geen pluimveehouderijen bevinden in gebieden waar veel watervogels voorkomen.
Pandemische Paraatheid	8	Analyseer het zoönoserisico bij **de opkomst van nieuwe dierhouderijsectoren** (bv insectenhouderij of aquacultuur), bij **snelle uitbreiding** bestaande dierhouderijen (zoals melkgeitenhouderij) en bij **nieuwe ontwikkelingen** in de veehouderij
	62	Identificeer eventuele zwaktes in de respons aan de veterinaire kant en ontwikkel beleid om bij een actieve verspreiding vanuit dierlijke gastheren snel, adequaat en met zo veel mogelijk aandacht voor dierenwelzijn in te grijpen.
	71	Versterk de rol van de (eerstelijns) dierenarts bij de preventie en detectie van zoönosen
Gezelschapsdieren	9	Stel een lijst vast van alle diersoorten die als gezelschapsdieren gehouden mogen worden (**positieflijst**), rekening houdend met het zoönoserisico
	59	Screen alle gezelschapsdieren die van buiten en sommige landen binnen de EU worden geïmporteerd op relevante zoönotische ziekteverwekkers
nationaal	20	Werk internationaal aan het terugdringen en beter reguleren van het **transport** van levende (wilde) dieren en aan het uitbannen van **markten met levende dieren**
	22	Ontwikkel samen met internationale organisaties **een positieflijst van diersoorten die internationaal getransporteerd** mogen worden, rekening houdend met het zoönoserisico en andere aspecten zoals dierenwelzijn en uitstervende diersoorten

Werk samen met Europese organisaties toe naar een **reductie van het transport van levende landbouwhuisdieren**

Verantwoordelijkheid	Betrokken partijen/personen
LNV/DAD (én VWS)	WBVR, sectorpartijen,
LNV/DAD (én VWS)	
LNV & VWS	5.1.2.e. en 5.1.2.e. (gezonde leefomgeving) GGDGHOR
LNV/DAD (én VWS)	RIVM
LNV/DAD en PAV	WBVR, NVWA
LNV/DAD	IPO, VNG
LNV/DAD	Provincies, RIVM (analyses), BuRO NVWA
LNV/DAD	
LNV/DAD	
LNV/DAD	Adviescollege huis- en hobbydierenlijst
LNV/DAD	
LNV/DAD/ VWS/IZ (markten met levende dieren)	NVWA, douane, RVO
LNV/DAD	CITES, EU, WHO

LNV/DAD EU, NVWA, (RIVM)

Aanpak:

* Opdracht om epidemiologische modellen door te ontwikkelen om de mate van transmissie van zoönosen te berekenen bij verschillende bedrijfsdichtheden en groottes van bedrijven. [KB 6/7]
* Ook in de roadmap strategische aanpak vogelgriep (2018) wordt aandacht besteed aan de locatie en dichtheid van pluimveebedrijven om het risico op insleep en verspreiding van vogelgriep te verminderen. [KB 6/7]

LNV -> opdracht wordt uitgezet bij WBVR, wordt gewerkt aan vraagstelling, apart traject. Na de zomer wordt de Kamer separaat geïnformeerd, relatie met stikstof en inrichting landelijk gebied in MR 27 aug. Spitsroeden lopen met sectoren.

GGD denkt mee met vergunningverlening (medisch milieukundigen), hebben uitsluitend een adviesrol. Advies kan (ivm géén juridische onderbouwing) makkelijk van de hand worden gedaan. Dwingender rol nodig voor GGD-advies? Infectieziekten juridische norm nodig?

Aansluiten bij bestaand traject nav motie Preventieve vaccinatie 5.1.2.e.

Aansluiten bij bestaand traject Roadmap Vogelgriep 5.1.2.e.

onderdeel van de uitgebreide onderzoeksagenda van deze nieuwe sector. [KB 6/7]
* Ook loopt al geruime tijd onderzoek naar de gezondheid van omwonenden van geitenhouderijen (VGO). De tussentijdse resultaten worden gedeeld met de provincies en zullen worden meegenomen in het beleid rond de inpassing van geitenhouderijen. [KB6/7]

Koppeling met evaluatie nertsen, draaiboek koppeling met aanbev. 25

Aansluiten bij het bestaand traject versterking positie dierenarts 5.1.2.e.

wetenschappelijk vastgestelde beoordelingssystematiek. Het risico voor de volksgezondheid, inclusief het risico op zoönosen, heeft een centrale plek in deze systematiek. Uw Kamer zal na de zomer nader geïnformeerd worden over het vervolg van de positieflijst, waarbij we via die weg invulling zullen geven aan deze aanbeveling van de expertgroep. [KB 6/7]

Nu alleen vrijwaring van, en controle op rabiës. Zou dus verder moeten gaan dan dat. Maar zou in principe alleen moeten kunnen als we zelf vrij zijn van (en dat aantonen dmv monitoring).

* Nederland heeft op de 74ste WHA aandacht gevraagd voor de uitwerking en opvolging van het advies van WHO, OIE en UNEP (over de handel in levende dieren op traditionele voedselmarkten, gericht op het beperken van de zoönotische risico's van deze markten). De WHO heeft toegezegd dat dit onderwerp op de agenda van de eerstvolgende Executive Board Meeting gezet zal worden. [KB 6/7]
* Het kabinet zal zich daarom sterk maken om te komen tot een verbod op de import en het aanwezig zijn op markten en beurzen van uit het wild gevangen niet-gedomesticeerde dieren van buiten Europa, zoals hiervoor binnen de EU al langer een verbod geldt op wildvang. [KB 6/7]
* Verder zal het kabinet in beeld brengen in welke mate nu in gevangenschap gefokte, maar niet-gedomesticeerde diersoorten in Nederland op markten en beurzen aanwezig zijn en welke zoönotische risico's hiermee gepaard gaan. Op basis daarvan zullen we beoordelen of aanvullende maatregelen, waaronder de mogelijkheid van een eventueel verbod op de handel in of het tentoonstellen van bepaalde diersoorten, noodzakelijk zijn om deze risico's te verkleinen. Hiervoor zal tevens een verkenning worden uitgevoerd naar de juridische basis voor dergelijke maatregelen. [KB 6/7]

Evt koppelen aan markten met levende dieren.

beleidstrajecten. Het kabinet maakt zich omwille van de aantasting van het dierenwelzijn binnen de EU al langer sterk voor het verminderen van de transportduur van levende dieren, bijvoorbeeld van kalveren en zal dat blijven doen. Het risico op zoönosen is een aanvullend thema, dat moet worden meegenomen in de discussies over deze diertransporten. [KB 6/7]

* Ook de Farm-to-fork strategie van de Europese Commissie richt zich op een transitie naar kortere ketens, die wij ondersteunen. Daarnaast kent Nederland al jaren zeer strikte regels, vaak boven-Europees, ten aanzien van het verplaatsen van dieren. In de herziening van de Europese regelgeving op het gebied van diergezondheid (en zoönosen) heeft Nederland ook gepleit voor strikte regelgeving voor transport van dieren. De volledig herziene EU-diergezondheidsverordening (AHR) is op 21 april van dit jaar van toepassing geworden. De AHR stelt strenge eisen aan diergezondheid bij het transporteren van (landbouwhuis)dieren binnen de EU en voor import uit derde landen. In de AHR zijn instrumenten voorhanden om te reageren op nieuwe dierziekten en zoönosen, waarbij verplaatsen van dieren een risicofactor is. Lidstaten moeten verplicht monitoren op opkomende, en onbekende, ziekten. Mochten deze vastgesteld worden, dan biedt de AHR mogelijkheid om ook EU-wetgeving in te stellen om maatregelen te nemen om

To do:

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Directoraat Generaal Volksgezondheid
Publieke Gezondheid
Crisisbeheersing en Infectieziekten

Bezoekadres:
Parnassusplein 5
2511 VX Den Haag
T 070 340 79 11
F 070 340 78 34

www.rijksoverheid.nl

Inlichtingen bij
P.M. van Zandbrink
(Senior) Beleidsmedewerker

T 0655493817
pm.v.zandbrink@minvws.nl

Datum
16 augustus 2021

Aantal pagina's
3

Correspondentie uitsluitend richten aan het retouradres met vermelding van de datum en het kenmerk van deze brief.

Verslag

Betreft	Stuurgroep versterking zoönosebeleid
Vergaderdatum en -tijd	16 augustus 2021 12:30
Vergaderplaats	Webex
Aanwezig	Francine L'Ortye, Gertine van Ingen, Roland Driece, Martijn Stijntjes, Pien van Zandbrink
Afwezig	Lejo van der Heiden, Toos van den Born, Matthijs Schouten, Wim Pelgrim
Kopie aan	

1. Opening en mededelingen

Francine geeft aan dat in verband met de crisis het app-verkeer in de app-groep nertsen en het app-verkeer met Gertine over de nertsen is uitgelezen uit haar telefoon. Dit kan gebruikt worden in specifieke WOB-verzoeken tegen de tijd dat dat mogelijk gaat spelen.

Er loopt een aanvraag voor het Groeifonds vanuit VWS. Er is een aantal voorstellen ingediend bij VWS, oa uit de LSH-sector rondom pandemische paraatheid en vaccinproductie, die gebundeld zijn tot één aanvraag (gericht op humane gezondheid). Vanuit LNV is Françoise Divanach aangehaakt.

Financiën: voor de augustusbesluitvorming heeft VWS een claim van 4,5 miljoen ingediend voor zoönosen (binnen claim pandemische paraatheid). LNV heeft in de stikstofplannen een relatie gelegd met Bekedam (met name veedichtheid). Momenteel is nog onduidelijk hoe de claims gehonoreerd worden. Aan VWS-zijde is de claim aardig dekkend, maar aan LNV-zijde mist nog een aantal aspecten (zoals wilde dieren, natuur, fte's). LNV gaat nader bezien hoe financiën te regelen.

2. Verslag en actiepunten stuurgroep 12 juli

Het verslag wordt goedgekeurd.

3. Tussenstand verdeling aanbevelingen

De stuurgroep geeft aan dat het handzaam is om de aanbevelingen in te delen zoals voorgesteld door de projectgroep. Wel moet ervoor gewaakt worden dat verkokering ontstaat, zowel inhoudelijk als organisatorisch. Inhoudelijk kunnen de horizontale regels dat voorkomen. Niet alles hangt met alles samen; je mag best

Directoraat Generaal Volksgezondheid
Publieke Gezondheid
Crisisbeheersing en Infectieziekten

Datum
10 juni 2021

onderscheid maken tussen wat humaan dan wel veterinair geregeld moet worden, zolang het op hoofdlijnen (in project- dan wel stuurgroep) weer samenkomt.

Bij het inrichten van de projectorganisatie zal specifiek aandacht zijn voor het voorkomen van verkokering. Er moet een juiste balans gevonden worden van gezamenlijk optrekken en het toewijzen van bepaalde thema's aan specifieke departementen. Zo staat niet alleen de inhoudelijke invulling centraal, maar moet ook zeker de politieke weging daarachter worden meegenomen met het toewijzen van thema-eigenaarschap. Ter illustratie: het verkleinen van de veestapel is een LNV-thema, maar dusdanig politiek dat VWS betrokken zou moeten worden in de besluitvorming. Besproken is hoe dit vorm zou moeten krijgen. Een uitwerking is dat de stuurgroep een belangrijke rol zal gaan spelen. De projectorganisatie zal op 13 september besproken worden in de stuurgroep en er zal expliciet worden stilgestaan bij ieders rol.

Met een volgende slag moeten we per onderwerp helder krijgen wat de kern is: wat is de hoofdboodschap? Welke lijnen hebben we al, wat is no regret, wat moeten we nog uitzoeken (bijvoorbeeld tijdens gesprekken), en waar moet nog een keuze in worden gemaakt (waar moeten we zwaar op in gaan zetten en wat minder?).

De stuurgroep gaat akkoord met de hoofdlijn van de Kamerbrief. De Kamerbrief zal op thema geschreven worden, en politiek op hoofdlijnen. Sommige keuzes kunnen al in deze Kamerbrief, voor anderen is uitwerkingsruimte nodig. De concreetheid van het beleid volgt in het plan van aanpak, volgend jaar, in samenwerking met externe partijen. We willen geen Kamerbrief van, bij wijze van spreken, 40 pagina's.

De evaluatie van de nertsencrisis is pas net aanbesteed. Het is nog onduidelijk of de resultaten betrokken kunnen worden in de Kamerbrief. Het zou passend zijn, maar als de evaluatie niet tijdig gereed is, wachten we niet met de zoönosebrief.

4. Stand van zaken gesprekken externe partijen

De stuurgroep adviseert om vooraf te bepalen wat het doel is van de verschillende gesprekken en dit ook bij de externe partijen kenbaar te maken. Bij de NVWA en het RIVM willen we witte vlekken toetsen. De andere partijen vragen we of zij samen met ons het proces in willen gaan. Zij zullen een rol hebben in de uitvoering. Hun rollen en verantwoordelijkheden kunnen we vermelden in de volgende Kamerbrief. Ook kunnen we schetsen hoe ze bij de projectorganisatie worden betrokken, en hoe bestuurlijke afstemming plaatsvindt. Daarnaast kunnen we hen vragen wat ze ons op dit moment al inhoudelijk willen meegeven na lezing van het rapport.

In juli heeft LNV met de diersectoren besproken dat LNV begin/half sept bij hen terug zouden komen voor de invulling van bepaalde aanbevelingen. LNV constateert dat deze aanpak vrij ambitieus blijkt en zal dit naar verwachting naar achteren moeten gaan schuiven. Zij bekijken intern hoe hier vervolg aan gegeven wordt.

5. Internationale inzet

Het stuk ligt nu ter info voor, vraag aan de stuurgroep is of het stuk voldoende basis biedt om de volgende keer het goede gesprek erover te voeren.

De stuurgroep geeft aan dat het stuk inderdaad goed besproken moet worden, want er hangen consequenties aan besluiten. In het stuk mag toegevoegd worden

Directoraat Generaal Volksgezondheid
Publieke Gezondheid
Crisisbeheersing en Infectieziekten

Datum
10 juni 2021

dat Nederland dit niet alleen kan, en dat de eerste stap zou zijn om met andere landen een coalitie te smeden. Die coalitie bestaat bij voorkeur uit landen van verschillende continenten en landen met veel 'slagkracht'. De stuurgroep vraagt de projectgroep na te denken over de tweede stap.

In de brief kan het RIVM nog worden toegevoegd.

LNV geeft aan dat er mogelijk nog budget gereserveerd is voor de internationale detacheringen. LNV gaat na of dit budget nog beschikbaar is.

6. Volgende stuurgroepvergadering 13 september

De stuurgroep gaat akkoord met de voorgestelde agenda:

- Terugblik gevoerde gesprekken met externe partijen
- Framework projectorganisatie
- Format van Kamerbrief (met kopjes)
- Internationale inzet (besluitvorming)

7. WVTTK/rondvraag

Het bedankje voor de stuurgroepleden is nog niet uit in verband met het ziekteverlof van Tamara van Ark. Besloten wordt om op 13 september haar handtekening te vragen, zodat we op 14 september het bedankje "live" aan kunnen bieden aan Henk en Arjan. Voor de overige expertgroepleden wordt het verstuurd.

Van: 5.1.2.e.
Aan: 5.1.2.e.
Cc: 5.1.2.e.
Onderwerp: Actiepunten projectgroepoverleg 18/8
Datum: woensdag 18 augustus 2021 11:28:00
Bijlagen: Onderverdeling in thema-werkgroepen.xlsx
2. Conceptverslag stuurgroep versterking zoönosebeleid 16 augustus 2021.docx
Projectorganisatie.pptx
Werkdocument aanbevelingen Bekedam 11 augustus 2021.docx

Ha allen,
Bij deze de afspraken uit het projectgroepoverleg van zojuist.
Buiten reikwijdte verzoek

2. Eerste gedachten projectorganisatie
Afgesproken wordt om eerst vanuit de inhoud te bekijken aan welke onderwerpen binnen de subthema's (A t/m I) we prioriteit geven. Vervolgens kunnen de onderwerpen georganiseerd worden naar themagroepen of bestaande trajecten. Conform verzoek van de stuurgroep om per subthema een reactie op hoofdlijnen op te stellen, gaan we als volgt aan de slag (in bullets!):
- **Per subthema de hoofdboodschap opstellen**
- **Welke lijnen hebben we al, wat kunnen we meteen oppakken (laaghangend fruit / no regret)?**
- **Wat moeten we verder uitzoeken (bv in gesprek met partijen)**
- **Waar moet nog een keuze in worden gemaakt**

Hieruit zou automatisch een (de)prioritering moeten volgen.
We verdelen het opstellen van de bullets per subthema (voorlopig!) als volgt, na vakantieperiode verdere verantwoordelijkheidsverdeling:
A: 5.1.2.e.
B: 5.1.2.e.
C: 5.1.2.e.
D: 5.1.2.e.
E: 5.1.2.e.
F: 5.1.2.e.
G: 5.1.2.e.
H: DC?
I: 5.1.2.e. ***? Voortouw, iedereen levert aan?***
De komende periode bespreken we elke projectgroep een aantal subthema's, zodat we op 13 sept in de stuurgroep voor alle subthema's een hoofdboodschap hebben. In de projectgroep van 25/8 bespreken we A, C en D (actie 5.1.2.e. **).**
Buiten reikwijdte verzoek

Groet, 5.1.2.e.
5.1.2.e.
Senior beleidsmedewerker 5.1.2.e.

Directie Publieke Gezondheid
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Parnassusplein 5 | 2511 VX | Den Haag
Postbus 20350 | 2500 EJ | Den Haag

06-5.1.2.e.
5.1.2.e. @minvws.nl

Van: 5.1.2.e.
Aan: 5.1.2.e.

Onderwerp: Actiepunten projectgroepoverleg 1/9
Datum: woensdag 1 september 2021 14:46:35

Hieronder de actiepunten van de projectgroep van vanmorgen:

1. Vaststellen agenda
Toegevoegd wordt punt 4, 5 en 6.

Buiten reikwijdte verzoek

3. Terugkoppeling gesprek IPO, stavaza overige gesprekken (RIVM, VNG, GGDGHOR, sectoren?)
5.1.2.e. en 5.1.2.e. waren (met 5.1.2.e.) bij het gesprek met IPO op 31/8. Er komt nog een verslag, belangrijk punt is het mandaat van het IPO en de afweging wanneer praat je met het IPO en wanneer rechtstreeks met provincies die het aangaat? Welke juridische instrumenten zijn er? Bewustwording is ook een aandachtspunt. Het gesprek heeft een nuttige voedingsbodem opgeleverd voor verder gesprek.
Actie 5.1.2.e.: gesprek GGD GHOR organiseren
Actie 5.1.2.e.: gesprek VNG organiseren
Actie 5.1.2.e.: gesprek NVWA/CMV organiseren

Buiten reikwijdte verzoek

5. Nertsen
5.1.2.e. koppelt terug dat er 31-8 een startgesprek is geweest met de club die de evaluatie gaat uitvoeren (interviews en leertafel). Planning is dat het in november klaar is, zodat we de uitkomsten kunnen koppelen aan de kabinetsreactie.

Buiten reikwijdte verzoek

6. Voorbereiding stuurgroep 13/9
Allen:
definitieve versie hoofdlijnen per subthema aanleveren bij 5.1.2.e. om er één bespreekdocument van te maken voor de stuurgroep

[redacted]

8. WVTTK
-

Van: 5.1.2.e. [redacted]
Verzonden: woensdag 1 september 2021 10:45
Aan: 5.1.2.e. [redacted]
Onderwerp: FW: Agenda projectgroepoverleg 1/9
En nog een eerste draft Hoofdlijnen E (Internationaal)
[redacted]

Van: 5.1.2.e. [redacted] @minvws.nl>
Verzonden: woensdag 1 september 2021 10:03
Aan: 5.1.2.e. [redacted] @minlnv.nl>; 5.1.2.e. [redacted] <5.1.2.e. [redacted] @minlnv.nl>; 5.1.2.e. [redacted] @minvws.nl>; [redacted] 5.1.2.e. [redacted] @minvws.nl>; 5.1.2.e. [redacted] @minvws.nl>
CC: 5.1.2.e. [redacted] @minlnv.nl>
Onderwerp: RE: Agenda projectgroepoverleg 1/9
Ha allen,
Hierbij nog volledig onafgestemd mijn huiswerk voor F.
[redacted]

Van: 5.1.2.e. [redacted]
Verzonden: dinsdag 31 augustus 2021 16:27
Aan: 5.1.2.e. [redacted] @minlnv.nl>; 5.1.2.e. [redacted] 5.1.2.e. [redacted] @minlnv.nl>; 5.1.2.e. [redacted] @minvws.nl>; [redacted] 5.1.2.e. [redacted] @minvws.nl>; 5.1.2.e. [redacted] @minvws.nl>
CC: 5.1.2.e. [redacted] @minlnv.nl>
Onderwerp: Agenda projectgroepoverleg 1/9
Ha allen,
Hieronder een voorstel voor agenda voor de projectgroep van morgenochtend:

1. Vaststellen agenda
Buiten reikwijdte verzoek [redacted]
3. Terugkoppeling gesprek IPO, stavaza overige gesprekken (RIVM, VNG, GGDGHOR, sectoren?)
Buiten reikwijdte verzoek [redacted]
5. Update Prezode
6. Voorbereiding stuurgroep 13/9
[redacted]
8. WVTTK
En na de projectgroep gaan we gezellig door met internationale natuurbrainstorm ☺.
Tot morgenochtend en groet, [redacted]

Van: 5.1.2.e. [redacted]
Verzonden: woensdag 25 augustus 2021 17:11
Aan: 5.1.2.e. [redacted] @minlnv.nl>; 5.1.2.e. [redacted] <5.1.2.e. [redacted] @minlnv.nl>; 5.1.2.e. [redacted] @minvws.nl>; [redacted] 5.1.2.e. [redacted] @minvws.nl>; 5.1.2.e. [redacted] @minvws.nl>
CC: 5.1.2.e. [redacted] @minlnv.nl>
Onderwerp: RE: Agenda projectgroepoverleg 25/8
Ha allen,
Hierbij nog de actiepunten zoals ik ze genoteerd heb, vul aan waar nodig.
Groet, [redacted]

1. Vaststellen agenda

Buiten reikwijdte verzoek [redacted]

3. **Bullets subthema's A (volgt vanuit [redacted]), C (5.1.2.e.) en D [redacted])**
   Van alle subthema's liggen eerste teksten voor die voor een groot deel nog verder moeten worden afgestemd. Nav de bespreking wordt door de penvoerders een aantal aanscherpingen doorgevoerd. Ik heb ze niet precies meegeschreven, ging er vanuit dat penvoerders ze zelf verwerken.
   Volgende week bespreken we E, F en G. Actie 5.1.2.e. [redacted]
4. **Update PREZODE**
   Komt volgende week.

buiten reikwijdte

6. **WVTTK/Rondvraag**
   De WHO voert de toezegging niet uit dat wetmarkets op de EB komen, hier is actie op nodig 5.1.2.e.

Van: 5.1.2.e. [redacted] @minlnv.nl>
Verzonden: woensdag 25 augustus 2021 10:02
Aan: 5.1.2.e. [redacted] @minvws.nl>; 5.1.2.e. [redacted] 5.1.2.e. [redacted] @minlnv.nl> 5.1.2.e. [redacted] <5.1.2.e. [redacted] @minvws.nl>; 5.1.2.e. [redacted] @minvws.nl>; 5.1.2.e. [redacted] 5.1.2.e. [redacted] @minvws.nl>
CC: 5.1.2.e. [redacted] @minlnv.nl>
Onderwerp: RE: Agenda projectgroepoverleg 25/8

Ik kom er aan, maar heb wat andere dingen die nog even voor moeten gaan.
Begin maar vast

Van: 5.1.2.e. [redacted] @minvws.nl>
Verzonden: dinsdag 24 augustus 2021 21:55
Aan: 5.1.2.e. [redacted] @minlnv.nl>; 5.1.2.e. [redacted] <5.1.2.e. [redacted] @minlnv.nl> 5.1.2.e. [redacted] @minvws.nl>; [redacted] 5.1.2.e. [redacted] @minvws.nl>; 5.1.2.e. [redacted] @minvws.nl>
CC: 5.1.2.e. [redacted] @minlnv.nl>
Onderwerp: RE: Agenda projectgroepoverleg 25/8

Ha allen,
In het kader van iemand moet de laatste zijn: hierbij nog de bullets horend bij A, estafetteproductie van [redacted], 5.1.2.e. **en mij.**
Tot morgen!
[redacted]

Van: 5.1.2.e. [redacted] @minlnv.nl>
Verzonden: dinsdag 24 augustus 2021 19:54
Aan: 5.1.2.e. [redacted] @minlnv.nl>; 5.1.2.e. [redacted] <5.1.2.e. [redacted] @minvws.nl>; 5.1.2.e. [redacted] @minvws.nl>; 5.1.2.e. [redacted] 5.1.2.e. [redacted] @minvws.nl>; 5.1.2.e. [redacted] 5.1.2.e. [redacted] @minvws.nl>
CC: 5.1.2.e. [redacted] @minlnv.nl>
Onderwerp: RE: Agenda projectgroepoverleg 25/8

Hallo allemaal,
Excuses, beetje late reactie... Buiten reikwijdte verzoek [redacted] **Ik heb bijgevoegd bestand gemaakt, maar dat is eigenlijk nog meer een kladversie en niet afgestemd met anderen, maar wellicht geeft het een idee. Morgen maar even bespreken hoe of wat.**
Met vriendelijke groet,

5.1.2.e. [redacted]

(Senior) Beleidsmedewerker 5.1.2.e.

Directie Dierlijke Agroketens en Dierwelzijn
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | Den Haag | B-noord 4
Postbus 20401 | 2500 EK | Den Haag

T +31 5.1.2.e.
M +31 5.1.2.e.
5.1.2.e @minlnv.nl
www.rijksoverheid.nl/lnv

Van: 5.1.2.e. @minlnv.nl>
Verzonden: dinsdag 24 augustus 2021 10:21
Aan: 5.1.2.e. @minvws.nl>; 5.1.2.e. <5.1.2.e. @minvws.nl>; 5.1.2.e. @minlnv.nl>; 5.1.2.e. 5.1.2.e. @minvws.nl>; 5.1.2.e. 5.1.2.e. @minvws.nl>
CC: 5.1.2.e. @minlnv.nl>
Onderwerp: RE: Agenda projectgroepoverleg 25/8

Hoi allemaal,
Hierbij mijn ideeën voor subthema D (het is zelfs iets meer dan bullets geworden).
Groetjes,
5.1.2.e

Van: 5.1.2.e. @minvws.nl>
Verzonden: dinsdag 24 augustus 2021 09:57
Aan: 5.1.2.e. @minvws.nl>; 5.1.2.e. <5.1.2.e. @minlnv.nl>; 5.1.2.e. @minlnv.nl>; 5.1.2.e. 5.1.2.e. @minvws.nl>; 5.1.2.e. <5.1.2.e. @minvws.nl>
CC: 5.1.2.e. @minlnv.nl>
Onderwerp: Agenda projectgroepoverleg 25/8

Beste allen,
Bij deze de agenda voor het projectgroepoverleg van morgen. Willen jullie stukken aanleveren als een reply op deze mail? Ik klap over een paar minuten mijn laptop dicht, en ben er weer op 13 september. Tot dan!
Groet, 5.1.2.e.

1. Vaststellen agenda
2. Actiepunten uit vorige projectgroep (zie onderstaand)
3. Bullets subthema's A (volgt vanuit 5.1.2.e.), C (5.1.2.e.) en D 5.1.2.e.)
4. Update PREZODE (5.1.2.e wil jij mondeling update geven als die er is?)
   buiten reikwijdte
6. WVTTK/Rondvraag

Dubbel met doc. 92

[redacted]

Doc. 97

Dubbel met doc. 92

[redacted]

Doc. 97

Dubbel met doc. 92

[redacted]

Hoofdlijn F

A. Monitoring en surveillance inclusief aspecten van informatie-uitwisseling
   1. Gastheren en vect.: 28, 55, 60, 10, 11
   2. Humaan: 14, 15, 16
   3. Organisatie: 54

Verzoek stuurgroep:

- Per subthema de hoofdboodschap opstellen
- Welke lijnen hebben we al, wat kunnen we meteen oppakken (laaghangend fruit / no regret)?
- Wat moeten we verder uitzoeken (bv in gesprek met partijen)
- Waar moet nog een keuze in worden gemaakt

1. Gastheren en vectoren

Hoofdboodschap
We zien het belang van de aanbevelingen die zien op een goede monitoring en surveillance van gastheren en vectoren en vatten deze op als aanleiding om het bestaande beleid aan te scherpen. Wat betreft monitoring van wilde dieren is in de kamerbrief van 6 juli al toegezegd dat het kabinet met het RIVM en de NVWA in gesprek gaat om te bekijken of zij een rol kunnen spelen in het, op basis van risico-inschattingen, in beeld te brengen van verbeteringen van de monitoring van wilde dieren en vectoren en welke stappen zij nodig achten om adequaat te kunnen reageren op nieuwe zoönotische bedreigingen.

Welke lijnen hebben we al?
De monitoring van gezelschapsdieren vindt al plaats. **PM toelichten op welke wijze**
In 2016 is er een beleidsadvies opgesteld door het RIVM en de NVWA over de surveillance van gastheren en vectoren. Momenteel vindt surveillance conform dit beleidsadvies plaats.
In 2019 heeft DWHC een evaluatie opgeleverd over de monitoring van wilde dieren, uitgevoerd door RIVM, NVWA en WUR.

Wat moeten we verder uitzoeken?
Vragen aan het RIVM en de NVWA of het beleidsadvies uit 2016 geactualiseerd kan worden.
LNV Natuur: beschikbaar maken van data over de omvang van populaties, zodat betere risicoanalyses kunnen worden gemaakt.

Waar moet nog een keuze in worden gemaakt?
Op basis van een herzien advies zal de monitoring en surveillance eventueel worden aangescherpt. Dit vergt een risico-afweging en een proportionaliteitsbeoordeling.

2. Humaan

Hoofdboodschap
Vanwege Covid-19 zijn al een aantal besluiten genomen om de monitoring en surveillance van infectieziekten te verbeteren. Dit wordt opgepakt als onderdeel van de beleidsagende pandemic preparedness:

- Ten aanzien van de surveillance zal bekeken moeten worden waar verbetering op bestaande systemen kan plaatsvinden en waar aanvullend behoefte aan is. We gaan met het RIVM in gesprek over de mogelijkheden van rapportagesystemen voor ziekenhuisopnamen op grond

van klachten die kunnen samenhangen met zoönosen, waaruit de meerwaarde blijkt ten opzichte van de bestaande surveillance. [KB 6/7]
- het kabinet onderzoekt of de infrastructuur van rioolwatermonitoring, zoals opgezet voor de monitoring van SARS-CoV-2, ingezet kan worden om andere indicatoren te monitoren. [KB 6/7]
- We willen onderzoeken hoe we (meer) systematische microbiologische diagnostiek van onder andere zoönotische infecties kunnen inzetten. [KB 6/7]
- het kabinet onderzoekt momenteel de mogelijke meerwaarde en voorwaarden om het aantal Nivel-peilstations voor patiënten met influenza/griepachtige klachten of met andere acute luchtweginfecties bij huisartsen uit te breiden. In de komende periode zal ik uw Kamer hierover uitgebreider informeren. [KB 6/7]
- PM 54, schakeling WOT RIVM

Wat moeten we verder uitzoeken?
In de schrijfgroep pandemic preparedness vindt het gesprek plaats met betrokkenen (RIVM, PDC19, andere betrokken CI-beleidsmedewerkers) over deze aanbevelingen en wat er evt nog extra/anders nodig is op het gebied van monitoring en surveillance.

Waar moet nog een keuze in worden gemaakt?
Hoe wil de stuurgroep zoönosen betrokken zijn bij deze aanbevelingen?

28 Controleer zowel gastheren als (grote aantallen) vectoren op een breed spectrum aan mogelijke ziekteverwekkers en integreer deze surveillance activiteiten door verbeterde samenwerking tussen de diverse betrokken organisaties.

55 Verricht regelmatig en systematisch een gelijktijdige bemonstering van vectoren en gastheren op dezelfde locaties.

60 Monitor steekproefsgewijs hoe vaak zoönotische ziekteverwekkers (zoals SARS-CoV-2 en influenza) voorkomen bij (zwerf)katten, honden, paarden en andere veelvoorkomende gezelschapsdieren.

Lijn
Koppel 28 en 55
Beleidsadvies van RIVM en NVWA uit 2016 herzien?
welke gastheren zijn er?
hoe surveillance nodig?
Proportionaliteit.
NB monitoring gezelschapsdieren gebeurt al
Betrokken partijen
RIVM en NVWA
Verantwoordelijk
VWS-LNV

10 Realiseer systematische en zo volledig mogelijke **monitoring van wilde dieren** in Nederland (met name ook vogels en knaagdieren) om zo compleet mogelijk zicht te hebben op hun **populaties** en de (zoönotische) **ziektekiemen** waarmee zij besmet zijn. Voer altijd gericht onderzoek uit bij signalen die duiden op een toenemende kans op zoönosen.

Lijn
- Het kabinet gaat met het RIVM en de NVWA in gesprek om te bekijken of zij een rol kunnen spelen in het, op basis van risico-inschattingen, in beeld te brengen van verbeteringen van de monitoring van wilde dieren en vectoren en welke stappen zij nodig achten om adequaat te kunnen reageren op nieuwe zoönotische bedreigingen. [KB 6/7]
- We hebben nog een evaluatie van DWHC van 2019, uitgevoerd door RIVM, NVWA en WUR. Die betrekken we hier ook bij.
- LNV Natuur: beschikbaar maken van data over de omvang van populaties, zodat betere risicoanalyses kunnen worden gemaakt.

Betrokken partijen
RIVM, NVWA, DWHC, WUR

Verantwoordelijk
VWS/PG/
LNV/Natuur/

11 Garandeer een **structurele systematische monitoring van de populaties en besmettingsgraad van vectoren**, niet alleen de exoten maar ook de inheemse soorten, om de effecten van lange termijn veranderingen zoals klimaatverandering in kaart te kunnen brengen.

Lijn
- Het kabinet gaat met het RIVM en de NVWA in gesprek om te bekijken of zij een rol kunnen spelen in het, op basis van risico-inschattingen, in beeld te brengen van verbeteringen van de monitoring van wilde dieren en vectoren en welke stappen zij nodig achten om adequaat te kunnen reageren op nieuwe zoönotische bedreigingen. [KB 6/7]
- WOT

Betrokken partijen
RIVM, NVWA (CMV), WUR

Verantwoordelijk
VWS/PG/
LNV/DAD en Natuur/

3. Humaan

14 Geef opdracht voor een project dat een **sluitend geautomatiseerd rapportagesysteem** opzet voor ziekenhuisopnamen op grond van diagnoses/klachten die kunnen samenhangen met zoönosen, zoals ernstige luchtweginfecties (Severe Acute Respiratory Infections, SARI) en hersenontsteking (encefalitis).

Lijn
- Ten aanzien van de surveillance zal bekeken moeten worden waar verbetering op bestaande systemen kan plaatsvinden en waar aanvullend behoefte aan is. We gaan met het RIVM in gesprek over de mogelijkheden van rapportagesystemen voor ziekenhuisopnamen op grond van klachten die kunnen samenhangen met zoönosen, waaruit de meerwaarde blijkt ten opzichte van de bestaande surveillance. [KB 6/7]
- het kabinet onderzoekt of de infrastructuur van rioolwatermonitoring, zoals opgezet voor de monitoring van SARS-CoV-2, ingezet kan worden om andere indicatoren te monitoren. [KB 6/7]

Betrokken partijen
RIVM

Verantwoordelijk
VWS/PG en DI en PDC-19 (dashboard)/

15 Organiseer in de komende jaren **gerichte infectiesurveillance bij mensen**, met meer en uitgebreidere microbiologische diagnostiek, om te beginnen in (alle) ziekenhuizen, steekproefsgewijs en op indicatie, en later in de eerste lijn. Financier deze diagnostiek uit landelijke publieke middelen, niet via de Zorgverzekeringswet.

Lijn
- We willen onderzoeken hoe we (meer) systematische microbiologische diagnostiek van onder andere zoönotische infecties kunnen inzetten. [KB 6/7]

Betrokken partijen
RIVM,

Verantwoordelijk
VWS/PG/Marcel de Kort en Suzan Paulussen

16 Versterk in de komende jaren **het surveillanceprogramma in de eerste lijn** door uitbreiding van het aantal NIVEL-peilstations en het aantal syndromen dat gerapporteerd wordt, bij voorkeur geautomatiseerd en dagelijks. Streef ernaar dat op termijn alle huisartspraktijken geautomatiseerd rapporteren over syndromen die mogelijk wijzen op een zoönose.

Lijn

- het kabinet onderzoekt momenteel de mogelijke meerwaarde en voorwaarden om het aantal Nivel-peilstations voor patiënten met influenza/griepachtige klachten of met andere acute luchtweginfecties bij huisartsen uit te breiden. In de komende periode zal ik uw Kamer hierover uitgebreider informeren. [KB 6/7]

Betrokken partijen
RIVM,

Verantwoordelijk
VWS/PG en PDC-19 (dashboard)/

54 Versterk en borg de capaciteit (menskracht, laboratoriumcapaciteit) van de essentiële organisaties in de keten van monitoring, surveillance en respons, zowel aan de veterinaire kant als aan de humane kant.

Lijn

Betrokken partijen
schakeling tussen WOT en RIVM

Verantwoordelijk

E. Internationale inzet

1. Algemeen: 36, 44, 46
2. Pand. Paraatheid:
3. Internationaal:
4. Vaccinatie:
5. Klimaat:
6. Zorg:
7. Communicatie:

Verzoek stuurgroep:

- Per subthema de hoofdboodschap opstellen
- Welke lijnen hebben we al, wat kunnen we meteen oppakken (laaghangend fruit / no regret)?
- Wat moeten we verder uitzoeken (bv in gesprek met partijen)
- Waar moet nog een keuze in worden gemaakt

Hoofdboodschap

- Aanpaken zoönosen vereist Internationale samenwerking: risico's komen ook van buiten, etc..... (verder uitwerken)
- De ervaring van aanpak AMR en de evaluatie van de AB programma 2015-2021 wordt als voorbeeld gebruikt.
- Internationale inzet gebeurt op verschillende niveaus:
  - beleid (VWS, LNV),
  - onderzoek/kennisinstituten (ZonW, WUR, RIVM),
  - uitvoering (NVWA)
  -
- Inzet gebeurd ook in verband:
  - EU: Europese Commissie, Raadswerkgroepen
  - Intergovernamentaal VN : Tripartite, UNEP, IPPC, Cites
  - Bilateraal: like-minded countries
  - Multilateraal: G20, GHSA, etc...

- *We zetten ons internationaal in door goed aangesloten te zijn op alle ontwikkelingen met betrekking tot de:*
  Covid-19 response en pandemisch preparedness: Pandemic Treaty
  International Health Regulations en zullen waar dit kan het belang van preventie, detectie, paraatheid en goede response op zoönosen als onderdeel van pandemische paraatheid voor het voetlicht brengen.

Welke lijnen hebben we al of wat kunnen we meteen oppakken

- Internationale inzet:
  - WHA internationaal pandemieverdrag
  - Tripartite: OHHLEP advies/discussies opvolgen
  - EU Health Union traject en ECDC-verband
  - Research agenda EC (HorizonEurope)
  - G20: Track Health and Agriculture
  - Multilaterale contacten: GHSA,
  - Bilaterale contacten EU: Frankrijk, Duitsland
  - Bilaterale contacten derde landen: Indonesië

- Strategische detacheringen:
  - VN-organisaties: FAO, UNEP, WHO, OIE
  - EU Instellingen: Europese Commissie, EFSA, ECDC, EEA

- Advies Wet markets: agenderen bij ExB150

- Aansluiten bij lopende internationale onderzoekprojecten in EU verband (Partnerschappen/HorizonEurope) en internationaal (Prezode; bilateraal organiseren)

- Deelnemen aan internationale conferenties, activiteiten: One Health (EFSA-2022; NVWA, RIVM...)

- *Er start een nieuwe Joint Action mbt biosafety waarvoor* 5.1.2.e. *(VWS PG) aanspreekpunt is. Wetgeving op het gebied van laboratorium veiligheid wordt besproken in een directeurenoverleg VenJ-BuZa-VWS* 5.1.2.e. *-> check* 5.1.2.e.
- *Naar aanleiding van COVID-19 vinden nationaal en internationaal evaluaties plaats. Uiteindelijk zullen hier beleidsaanscherpingen uit volgen. Deze worden vertaald in crisisplannen en draaiboeken, zoals het Nationaal Crisisplan Infectieziekten dat herijkt wordt. [KB 6/7]*

Wat verder uitzoeken

- Overlap met andere aanbevelingen. Veel zijn internationaal.
  E.g. Nagoya protocol, IHR, etc...
- Prezode

Keuzes

Ntb

36 Ondersteun internationale initiatieven waarmee de veterinaire infrastructuur en capaciteit om uitbraken van zoönosen effectief te bestrijden wordt versterkt.

Lijn
detachering bij OIE (onderdeel kwartet), wat we al gaan doen
Betrokken partijen

Verantwoordelijk
LNV/DAD

44 Bevorder internationaal wetenschappelijk onderzoek en diagnostiek op het gebied van zoönosen en ondersteun internationale inspanningen om te komen tot een systeem van onafhankelijke toetsing en kennisuitwisseling op het gebied van biosafety en biosecurity in microbiologische laboratoria (zie ook de International Health Regulations in Hoofdstuk 15).

Lijn
internationaal onderzoek -> Europese onderzoeksinitiatieven
Beleidsmatige uitspraken over deze terreinen
koppeling met 36

Er start een nieuwe Joint Action mbt biosafety waarvoor 5.1.2.e. (VWS PG) aanspreekpunt is. Wetgeving op het gebied van laboratorium veiligheid wordt besproken in een directeurenoverleg VenJ-BuZa-VWS (5.1.2.e.) -> check 5.1.2.e.
Betrokken partijen

Verantwoordelijk
VWS/PG

46 Versterk en sluit aan bij internationale inspanningen op het gebied van een integrale One Health benadering van infectierisico's.

Lijn

Van: 5.1.2.e.
Aan: 5.1.2.e.
Onderwerp: RE: Brainstorm Zoonosen-Natuur internationaal
Datum: donderdag 2 september 2021 17:31:30
Bijlagen: Concept verslag brainstorm zoonosen - natuur internationaal - 010921.docx

---

Hoi allemaal,
Hierbij een concept verslag van de brainstorm gisteren. Ik ontvang graag aanvullingen (volgens mij ben ik een blaadje met een deel van mijn aantekeningen kwijt).
Groetjes,
5.1.2.e.

Van: 5.1.2.e.
Verzonden: woensdag 1 september 2021 13:42
Aan: 5.1.2.e.

Onderwerp: RE: Brainstorm Zoonosen-Natuur internationaal

Beste collega's,
Hierbij de rapporten van IPBES, zie bijlage en UNEP zie link: Preventing the next pandemic - Zoonotic diseases and how to break the chain of transmission | UNEP - UN Environment Programme
en een ouder rapport, zie bijlage.
Met vriendelijke groet,
5.1.2.e.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.
De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.
The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakel jkheid voor schade, van we ke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.
This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Brainstorm Zoonosen/Natuur internationaal

Deelnemers:

- 5.1.2.e. – dossier CITES: 5.1.2.e. geeft dat er veel raakvlakken zijn tussen haar dossier en het zoonosen dossier. Vaak wordt er echter ook onterecht naar CITES gekeken omdat CITES alleen gaat over handel in bedreigde soorten met als doel de biodiversiteit te beschermen. CITES gaat niet over handel in andere soorten en ook niet over de veterinaire eisen die worden gesteld aan het transport van dieren of dierlijke producten. Binnen CITES is wel een werkgroep opgericht over de rol van CITES mbt zoonosen, 5.1.2.e. zit in deze werkgroep. Een rapport over zoonotische risico's mbt CITES soorten is al eerder met de projectgroep gedeeld.
- 5.1.2.e. – dossier Europese Biodiversiteits Strategie (EBS): eigenlijk staat hier niets concreets in over zoönosen. Onderdeel van het plan is wel om meer natuur buiten beschermde gebieden te creëren.
- 5.1.2.e. – dossier mondiaal klimaat, bos en biodiversiteit en internationaal bosbeleid.
- Vanuit de projectgroep zoönosen: 5.1.2.e. ,5.1.2.e. ,5.1.2.e. (allen VWS), 5.1.2.e. (LNV DAD), 5.1.2.e. LNV Natuur)

Discussie

- 5.1.2.e. geeft aan dat ze kritisch op de relatie die gelegd wordt tussen biodiversiteit en zoonoserisico. Afname van biodiversiteit wordt vaak gelinkt aan een hoger zoonoserisico, aan de andere kant kan ook een toename van biodiversiteit leiden tot een hoger risico.
- Op de vraag in hoeverre er bij Natuur wordt gewerkt vanuit de health benadering geven de LNV aan dat dit bij hun niet leeft. Bij natuur wordt er aan andere doelen gewerkt. De leden van de projectgroep geven aan herstel van biodiversiteit ook heel belangrijk te vinden, in wezen is het ook een poot van de "One Health" benadering. Iedereen is het ermee eens dat het wel belangrijk is om daarbij ook de risico's in beeld te brengen en eventuele oplossing en dit ook te communiceren.
  Een voorbeeld dat ter sprake komt is de relatie tussen vernatten van natuur, klimaatverandering en malaria. Hier moet je aan de voorkant over nakomen en de risico's minimaliseren.
- 5.1.2.e. geeft aan dat CITES eigenlijk aanvullend is op de al bestaande veterinaire regels. 5.1.2.e. geeft aan dat deze niet veel voorstellen en dat vooral gekeken wordt naar bekende dierziektes die gevaarlijk zijn voor gehouden dieren, terwijl je eigenlijk wilt voorkomen dat er een nieuw virus binnen komt. 5.1.2.e. heeft daarbij een hoger risico omdat deze dieren drager kunnen zijn van een onbekend virus.
- Vanuit Natuur wordt aangegeven dat de knoppen waaraan je kan draaien om zoönotische risico's te verkleinen toch meestal aan de kant van de dierenwelzijns en veterinaire wet- en regelgeving zitten (denk aan het sluiten van markten of extra controles op geïmporteerde dieren). Het verbieden van de import van uit het wild afkomstige dieren kan bijvoorbeeld ook niet op basis van natuurregelgeving, want sommige dieren zijn talrijk in het land van herkomst en handel brengt de biodiversiteit dus niet in gevaar.

Afgesproken wordt om relevante informatie met elkaar te blijven delen.

Van: 5.1.2.e.
Aan: 5.1.2.e.
Onderwerp: RE: agenda projectgroepoverleg 8/9
Datum: woensdag 8 september 2021 17:37:56
Bijlagen: 0. Agenda stuurgroep versterking zoönosebeleid 13 september 2021.docx
3. Hoofdboodschappen kamerbrief per subthema.docx

Hoi allen,
Hierbij de conceptagenda voor de stuurgroep (@5.1.2.e., wil jij nog kijken of je iets aanlevert voor natuur?) en de hoofdboodschappen bij elkaar geplakt in één document (moet nog een mooier geheel worden).
Graag jullie reacties een aanscherpingen hierop.
Ivm falende pc lukt het niet om de conceptoplegnotitie bij te voegen, wordt vervolgd!
5.1.2.e.

Van: 5.1.2.e.
Verzonden: dinsdag 7 september 2021 16:50
Aan: 5.1.2.e.
5.1.2.e.
Onderwerp: agenda projectgroepoverleg 8/9

Ha allen,
Hierbij de agenda voor de projectgroep morgen. Het huiswerk is nog even bikkelen voor iedereen geloof ik en niet alle privé-omstandigheden werken mee, we gaan zien wat er nog komt!

1. Vaststellen agenda
2. Actiepunten vorige projectgroep
3. Terugblik brainstorm natuur
4. Voorstel agendapunten stuurgroep (het verslag van de vorige stuurgroep heb ik bijgevoegd)
    a. Format kamerbrief met kopjes / hoofdlijnen per subthema -> wat zijn bespreekpunten voor de stuurgroep?
    b. Stand van zaken gesprekken met externe partijen
    c. Internationale inzet (besluitvorming):
        - Prezode
        - detacheringen
    d. Framework projectorganisatie
5. Hoofdlijnen per subthema: B, G, H en I

buiten reikwijdte

7. WVTTK
    - borrel 14 september Bleyenberg (bedankbrieven)

Groet, 5.1.2.e.

Dubbel met doc. 97

Dubbel met doc. 97

[redacted]

B

[redacted]

Dubbel met doc. 97

[redacted]

Dubbel met doc. 97

[redacted]

Dubbel met doc. 97

[redacted]

Dubbel met doc. 97

[redacted]

Dubbel met doc. 92

[redacted]

Dubbel met doc. 92

[redacted]

Doc. 103

Van: 5.1.2.e.
Aan: 5.1.2.e. @minlnv.nl
Onderwerp: FW: Projectgroepoverleg 15/9
Datum: dinsdag 14 september 2021 18:27:00
Bijlagen: 4. Werkdocument hoofdboodschappen kamerbrief per subthema.docx

---

Beste 5.1.2.e.
Ik weet niet of 5.1.2.e. morgen weer aansluit bij de projectgroep zoönosen? Voor de zekerheid stuur ik daarom mijn mail ook aan jou door.
Groet, 5.1.2.e.

Van: 5.1.2.e.
Verzonden: dinsdag 14 september 2021 18:26
Aan: 5.1.2.e.
CC: 5.1.2.e.
Onderwerp: Projectgroepoverleg 15/9

Beste allen,
Bij deze ontvangen jullie de agenda voor de projectgroep van morgen. De stuurgroep is verplaatst van maandag naar morgenmiddag, dus we kunnen morgen nog geen terugkoppeling geven. Maar we nemen wel even de tijd om het werkdocument door te nemen. Per thema gaan we bij de schrijver na welke vragen hij/zij heeft aan de projectgroep. Dus loop je ergens tegenaan waar de projectgroep bij kan helpen, dan kunnen we daar morgen bij stilstaan. Daarnaast staan we stil bij stavaza internationale detacheringen.
Tot morgen!
5.1.2.e.

1. Opening, vaststellen agenda
2. Mededelingen
3. Werkdocument doorlopen (bijgevoegd)
4. Stavaza internationale detacheringen (mondeling)
5. Trello
6. Rondvraag/WVTTK

5.1.2.e.
Senior beleidsmedewerker 5.1.2.e.
.....
Directie Publieke Gezondheid
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Parnassusplein 5 | 2511 VX | Den Haag
Postbus 20350 | 2500 EJ | Den Haag
.....
06-5.1.2.e.
5.1.2.e. @minvws.nl

Van: 5.1.2.e.
Aan: 5.1.2.e. [redacted]
Cc: 5.1.2.e.
Onderwerp: Verslag projectgroepoverleg 15/9
Datum: donderdag 16 september 2021 08:59:00

Beste allen,
Bij deze een beknopt verslag van het projectgroepoverleg van gisteren. Laat me weten als je iets mist!
5.1.2.e.

Opening, vaststellen agenda
Buiten reikwijdte verzoek [redacted]
Mededelingen
Rapport Bekedam is in de procedurevergadering VWS behandeld: niet controversieel, en overgeheveld naar LNV-commissie. We zullen dit in de stuurgroep signaleren. En wat als er op korte termijn een zoönosedebat wordt aangekondigd? Ook dat is een vraag die we neerleggen in de stuurgroep.
De stuurgroep wordt standaard verzet naar andere, nog nader te bepalen dag. Dan ook projectgroep verzetten om het logisch te laten vallen in de week.
Werkdocument
In de stuurgroepvergadering van 11 oktober zullen we, op basis van een outline van de brief, vragen welk ambitieniveau zij voor zich zien voor de brief.
5.1.2.e. **bespreken bilateraal hoe we administratie bijhouden van voortgang per aanbeveling.**
Buiten reikwijdte verzoek [redacted]

5.1.2.e.
Senior beleidsmedewerker 5.1.2.e.
.....
Directie Publieke Gezondheid
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Parnassusplein 5 | 2511 VX | Den Haag
Postbus 20350 | 2500 EJ | Den Haag
.....
06-5.1.2.e.
5.1.2.e. @minvws.nl

Van: 5.1.2.e.
Aan: 5.1.2.e. [redacted]

Onderwerp: Projectgroepoverleg 22/9
Datum: dinsdag 21 september 2021 17:10:00
Bijlagen: Vraagstelling tbv opvolging aanbeveling veedichtheid.msg
Voortgangsdocument aanbevelingen Bekedam.docx
Buiten reikwijdte [redacted]
Planning tot stuurgroep okt.xlsx
Outline Kerstbrief zoönosen1.docx

Beste allen,
Bij deze de stukken en de agenda voor het projectgroepoverleg van morgen. Tot dan!
Groet, [redacted]

1. **Opening, vaststellen agenda**
2. **Mededelingen**
   - **Stavaza contact BPZ over procedurevergaderingen VWS en LNV**
3. **Conceptverslag stuurgroep (nazending)**
   - **Naar aanleiding van stuurgroep bespreken:**

i. Hoe groeifonds agenderen in projectgroep?
ii. Stand van zaken gesprekken externe partijen
iii. Hoe verder met PREZODE?
iv. BZ uitnodigen voor volgende stuurgroep (bioveiligheid)
v. Gesprekken met internationale organisaties

4. **Werkafspraken maken**
   - **Outline Kamerbrief (bijgevoegd)**

i. hoofdstukken verdelen
ii. detailniveau afspreken obv eerdere hoofdlijnen en gesprekken met externe partijen

   - **Planning tot volgende stuurgroep (bijgevoegd)**
   - **Voortgangsdocument aanbevelingen (bijgevoegd)**

5. **Opvolging aanbeveling veedichtheid (bijgevoegd)**
6. **Rondvraag/WVTTK**

i. Projectgroep verlengen tot 1,5u?
Ter info: verslag evaluatie met ZonMw bijgevoegd

5.1.2.e. [redacted]
Senior beleidsmedewerker 5.1.2.e. [redacted]
.....
Directie Publieke Gezondheid
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Parnassusplein 5 | 2511 VX | Den Haag
Postbus 20350 | 2500 EJ | Den Haag
.....
06-5.1.2.e. [redacted]
5.1.2.e. [redacted] @minvws.nl

A. Volksgezondheid / VWS			
Aanbeveling	Kernteamlid	Uitvoerder	Stand van zaken
Algemeen			
1. Versterk vanuit een **One Health benadering** de gezondheid van dieren en het milieu en de algemene gezondheidstoestand van mensen (aansluitend bij de missies in het binnen het thema Gezondheid en Zorg van het missiegedreven topsectoren- en innovatiebeleid).			
Pandemische paraatheid			
3. Ontwikkel op grond van bestaande draaiboeken en richtlijnen een omvattend nationaal **plan voor paraatheid en respons** (Pandemic Preparedness & Response Plan), gebruikmakend van de lessen uit diverse uitbraken en pandemieën het verleden (waaronder COVID-19) en houd daarbij ook rekening met de mogelijkheid dat landbouwhuisdieren, gezelschapsdieren of wilde dieren en eventueel vectoren een rol (blijven) spelen bij de vermeerdering en verspreiding van de ziekteverwekker.		VWS PP	Naar aanleiding van COVID-19 vinden nationaal en internationaal evaluaties plaats. Uiteindelijk zullen hier beleidsaanscherpingen uit volgen. Deze worden vertaald in crisisplannen en draaiboeken, zoals het Nationaal Crisisplan Infectieziekten dat herijkt wordt. [KB 6/7]
4. Zorg dat Nederland tijdig **inspeelt op internationale ontwikkelingen** samenhangend met de recente WHO International Health Regulations (IHR) evaluatie van de COVID-19 pandemie, het recente rapport van de Independent Panel for Pandemic Preparedness and Response (IPPPR) en de totstandkoming van een internationale "Treaty on Pandemic Prevention and Preparedness".		VWS PP	
24. Maak op basis van analyses zoals het EmZoo rapport een lijst van zoönotische ziekteverwekkers in Nederland die aanleiding kunnen geven tot uitbraken en actualiseer deze regelmatig (tenminste eens per drie jaar), waarbij de mogelijkheid dat de ziekteverwekker wordt overgedragen van mens op mens (en dus		LNV-DAD VWS-PG	Er ligt een briefrapport RIVM

aanleiding kan geven tot een ernstige uitbraak of zelfs een pandemie) een zwaarwegende factor wordt.			
25. Ontwikkel een draaiboek voor het geval dat veel voorkomende gezelschapsdieren zoals honden, katten en vogels een rol zouden spelen in de epidemiologie van een zoönotische uitbraak (bijvoorbeeld met een Disease X).		LNV-DAD VWS-PG	Relatie met evaluatie nertsen. Parkeren tot half november.
63. Organiseer schaalbaarheid, zowel op het gebied van materialen als personeel, bijvoorbeeld door het versterken van de GGD-en en de inzet van andere organisaties.		VWS PP	
Internationaal			
5. Maak preventie en paraatheid op het gebied van zoönosen een **speerpunt van de internationale samenwerking** waarin Nederland het voortouw neemt op die terreinen waar ons land specifieke kennis en expertise heeft, om internationaal het zoönoserisico te reduceren;	5.1.2.e	VWS-IZ LNV-DAD	- Nederland heeft bij de 74ste World Health Assembly (WHA) steun betuigd voor een internationaal pandemieverdrag. [KB 6/7] - Onze inbreng in en betrokkenheid bij onder meer het EU Health Union traject en ECDC-verband, waarin we samenwerken op het verbeteren van infectieziektebestrijding, surveillance en pandemische paraatheid en respons. [KB 6/7] - Op 20 mei hebben WHO, FAO, OIE en UNEP gezamenlijk een One Health High Level Expert Panel (OHHLEP) gelanceerd, waarvan het secretariaat belegd is bij de WHO. Dit panel, waarvan ook de Nederlandse Prof. dr. M.P.G. (Marion) Koopmans deel uit maakt, gaat deze organisaties adviseren over de ontwikkeling van een lange termijnplan voor wat er wereldwijd nodig is om de opkomst en verspreiding van zoönotische uitbraken te voorkomen. [KB 6/7] - Detacheringen bij relevante internationale instellingen.
21. Besteed in internationale afspraken (IHR, Pandemic Prevention and Preparedness verdrag) aandacht aan het belang van **snelle uitwisseling van monsters en sequenties** op een manier die recht doet aan de geest van het Nagoya verdrag, maar ook voorkomt dat de volksgezondheid van een land lijdt onder politieke of economische afwegingen.	5.1.2.e	VWS-IZ	

Vaccinatie			
13. Bied het jaarlijkse **influenzavaccin** aan voor alle veehouders en anderen die regelmatig **in contact komen met pluimvee, wilde vogels of varkens**. Betrek al deze betrokkenen en geef heldere voorlichting over het risico dat mensen en dieren elkaar besmetten met influenzavirussen en dat verschillende influenzavirussen in de mens of in het dier genen kunnen uitwisselen en zo een gevaarlijke nieuwe variant vormen.		VWS-PG-Vaczo	Het is een interessant voorstel dat nader uitgezocht moet worden: o onder welke verantwoordelijkheid; Arbo (SZW? LNV?) of publieke gezondheid (PG)? o Mogelijk wordt binnenkort een influenza-advies uitgebracht door GR waar we op kunnen aanhaken? o Kosten moeten in kaart worden gebracht. o Mogelijk om aan te haken bij stelselherziening GGD? o Uitvoeringstoets door RIVM? o Advies van subcommissie Gezondheidsraad nodig over vaccinatie werknemers?
Klimaat			
29b. bij planning van klimaatadaptiemaatregelen stil te staan bij zoönosenrisico, Nederlanders bewust maken	5.1.2.e.	5.1.2.e. [redacted]	
Zorg			
53. Investeer in goede preventie en openbare gezondheidszorg; de algemene gezondheid van mensen is medebepalend voor de gezondheidsrisico's die ze lopen bij een eventuele besmetting.		VWS OJGZ	Staand beleid in preventieakkoord.
66. Versterk de coördinatie van de medische sector, zowel internationaal als nationaal en verbeter de afstemming van casusdefinities, preventieve maatregelen en (evaluatie van) behandeling.			
67. Versterk ook de landelijke en regionale coördinatie van de verdeling van patiënten over ziekenhuisbedden, optimaal gebruik makend van landelijke en internationale IC capaciteit, voortbouwend op wat is gerealiseerd in het kader van COVID-19.		VWS-CZ	
72. Versterk de rol van de huisarts in de openbare gezondheidszorg door financiële en andere barrières weg te nemen.			Hoofdtekst op nalezen p.128 kostenloze nascholing op het gebied van zoönosen link met kernaanbeveling?
Communicatie			

2. Ontwikkel doelgroepgerichte en wetenschappelijk onderbouwde **zoönosegeletterdheid**, met inachtneming van de juiste balans tussen zoönoserisico en intensiteit van de voorlichting. Voer hiertoe eerst een verkenning uit van de verschillende relevante doelgroepen (bijvoorbeeld veehouders, eigenaren van gezelschapsdieren, internationale reizigers, specifieke beroepsgroepen, etc.).		LNV-DAD VWS-PG	- Voor westnijlvirus is inmiddels een (onderzoeks)aanpak ontwikkeld. Onderdeel hiervan is een communicatieplan ten aanzien van de risico's bij verspreiding van infectieziekten door muggen, gericht op burgers en andere betrokken partijen. Risicocommunicatie is immers ook een belangrijke taak van de overheid. Dit is een voorbeeld waarmee invulling wordt gegeven aan de aanbevelingen omtrent de in het advies benadrukte 'zoönosegeletterdheid'. [KB 6/7] - We vragen RIVM om een verkenning uit te voeren naar relevante doelgroepen. - Er werd al gewerkt aan een algemene zoönosefolder voor het publiek.

B. VWS en LNV gezamenlijk			
Aanbeveling	Kernteamlid	Uitvoerder	Stand van zaken
52. Evalueer na elk probleem (van incidenten tot grote uitbraken of zelfs een pandemie) hoe de aanpak gefunctioneerd heeft en wat er kan verbeteren. Investeer in goede preventie en openbare gezondheidszorg; de algemene gezondheid van mensen is medebepalend voor de gezondheidsrisico's die ze lopen bij een eventuele besmetting.			is ook onderdeel van de beleidscirkel
70. Onderzoek waar de huidige financiering van diergeneeskunde en (openbare) gezondheidszorg inclusief de eerstelijnszorg een barrière vormt voor paraatheid, surveillance, een effectieve respons en onderzoek en zoek oplossingen die maatschappelijk aanvaardbaar zijn.			hoofdtekst op nalezen

C. Veterinair/DAD			
Aanbeveling	Kernteamlid	Uitvoerder	Stand van zaken
Veehouderij			
6. Verminder in de komende jaren samen met lokale overheden, vanuit de One Health benadering en met inachtneming van de EU wetgeving **de dichtheid van veehouderijen en de aantallen dieren op de bedrijven** tot een niveau waarbij efficiënte overdracht (transmissie) van zoönotische ziektekiemen tussen bedrijven wordt verhinderd. Efficiënte overdracht is gedefinieerd als de situatie waarbij een geïnfecteerd bedrijf gemiddeld meer dan 1 ander bedrijf besmet (de reproductie ratio tussen bedrijven Rh >1), wat resulteert in een grote uitbraak.		LNV-DAD	- Opdracht om epidemiologische modellen door te ontwikkelen om de mate van transmissie van zoönosen te berekenen bij verschillende bedrijfsdichtheden en groottes van bedrijven. [KB 6/7] - Ook in de roadmap strategische aanpak vogelgriep (2018) wordt aandacht besteed aan de locatie en dichtheid van pluimveebedrijven om het risico op insleep en verspreiding van vogelgriep te verminderen. [KB 6/7]
35. Ontwikkel modellen waarmee voorspeld kan worden bij welke dichtheid van bedrijven en bedrijfsgroottes uitgebreide verspreiding van zoönotische infecties wordt verhinderd, met in achtneming van de internationaal afgesproken bestrijdingsmaatregelen.			opdracht wordt uitgezet bij WBVR, wordt gewerkt aan vraagstelling, apart traject. Na de zomer wordt de Kamer separaat geïnformeerd, relatie met stikstof en inrichting landelijk gebied in MR 27 aug. Spitsroeden lopen met sectoren.
32. Ontwikkel en implementeer een instrument waarmee bij de ruimtelijke ordening van veehouderijen (het verlenen van vergunningen aan veehouders, eventuele uitkoopregelingen, bedrijfsuitbreiding) het mogelijke effect op de blootstelling van omwonenden in kaart gebracht kan worden.		LNV-VWS (link met VGO) Ingrid vd Broek en Nicole Schell (gezonde leefomgeving)	GGD denkt mee met vergunningverlening (medisch milieukundigen), adviesrol. Dwingender rol nodig? Infectieziekten juridische norm nodig?
7. Ontwikkel en implementeer op korte termijn een jaarlijkse onafhankelijke **zoönose risico/bioveiligheidscheck** voor commerciële veehouderijen en veehouderijen met een publieksfunctie, aansluitend bij bestaande kwaliteitssystemen en keurmerken op het gebied van diergezondheid en dierenwelzijn. Voor pluimveehouderijen bevat de check maatregelen			

die een aannemelijke risicovermindering opleveren wat betreft het contact met wilde vogels en bij varkensbedrijven maatregelen ter voorkoming van persistente circulatie van zoönotische ziektekiemen als varkensinfluenza.			
12. Stimuleer het beschikbaar komen en de internationale acceptatie van effectieve **vaccins in de veehouderij** voor zoönotische ziekteverwekkers en vaccineer bij voorkeur met DIVA-vaccins ('Differentiating Infected from Vaccinated Animals'), naast voortgaande investeringen in screening en bioveiligheid.			
33. Streef ernaar dat zich geen pluimveehouderijen bevinden in gebieden waar veel watervogels voorkomen. Verstrek in elk geval geen vergunningen voor nieuwe bedrijven en werk aan een reductie van de bestaande bedrijven.			
Pandemische paraatheid			
8. Analyseer het zoönoserisico bij **de opkomst van nieuwe dierhouderijsectoren** (bv insectenhouderij of aquacultuur), bij **snelle uitbreiding** bestaande dierhouderijen (zoals melkgeitenhouderij) en bij **nieuwe ontwikkelingen** in de veehouderij (bijvoorbeeld circulaire landbouw), zodat hiermee rekening gehouden kan worden in het beleid van LNV en lokale overheden.			- De risico's voor de volksgezondheid van het kweken van insecten zijn al door de NVWA beoordeeld, en is dit een onderdeel van de uitgebreide onderzoeksagenda van deze nieuwe sector. [KB 6/7] - Ook loopt al geruime tijd onderzoek naar de gezondheid van omwonenden van geitenhouderijen (VGO). De tussentijdse resultaten worden gedeeld met de provincies en zullen worden meegenomen in het beleid rond de inpassing van geitenhouderijen. [KB6/7]
62. Identificeer eventuele zwaktes in de respons aan de veterinaire kant en ontwikkel beleid om bij een actieve verspreiding vanuit dierlijke gastheren snel, adequaat en met zo veel mogelijk aandacht voor dierenwelzijn in te grijpen.			koppeling met evaluatie nertsen, draaiboek koppeling met 25
71. Versterk de rol van de (eerstelijns) dierenarts bij de preventie en detectie van		LNV-DAD	bestaand traject versterking positie dierenarts

zoönosen door de bijbehorende taken explicieter onderdeel te laten uitmaken van het veterinaire kwaliteitssysteem.			
Gezelschapsdieren			
9. Stel een lijst vast van alle diersoorten die als gezelschapsdieren gehouden mogen worden (**positieflijst**), rekening houdend met het zoönoserisico naast andere relevante aspecten zoals dierenwelzijn en bedreigde diersoorten. Daarbij moet voldoende rekening worden gehouden met de juridische barrières waardoor een eerdere positieflijst niet kon worden ingevoerd.		LNV-DAD	- Het Adviescollege huis- en hobbydierenlijst heeft een uitgebreide lijst van zoogdiersoorten beoordeeld volgens een wetenschappelijk vastgestelde beoordelingssystematiek. Het risico voor de volksgezondheid, inclusief het risico op zoönosen, heeft een centrale plek in deze systematiek. Uw Kamer zal na de zomer nader geïnformeerd worden over het vervolg van de positieflijst, waarbij we via die weg invulling zullen geven aan deze aanbeveling van de expertgroep. [KB 6/7]
59. Screen alle gezelschapsdieren die van buiten en sommige landen binnen de EU worden geïmporteerd op relevante zoönotische ziekteverwekkers en karakteriseer potentieel bedreigende ziektekiemen met DNA/RNA sequencing.			
Internationaal			
20. Werk internationaal aan het terugdringen en beter reguleren van het **transport** van levende (wilde) dieren en aan het uitbannen van **markten met levende dieren**.		LNV-DAD VWS-IZ	- Nederland heeft op de 74ste WHA aandacht gevraagd voor de uitwerking en opvolging van het advies van WHO, OIE en UNEP (over de handel in levende dieren op traditionele voedselmarkten, gericht op het beperken van de zoönotische risico's van deze markten). De WHO heeft toegezegd dat dit onderwerp op de agenda van de eerstvolgende Executive Board Meeting gezet zal worden. [KB 6/7] - Het kabinet zal zich daarom sterk maken om te komen tot een verbod op de import en het aanwezig zijn op markten en beurzen van uit het wild gevangen niet-gedomesticeerde dieren van buiten Europa, zoals hiervoor binnen de EU al langer een verbod geldt op wildvang. [KB 6/7] - Verder zal het kabinet in beeld brengen in welke mate nu in gevangenschap gefokte, maar niet-gedomesticeerde diersoorten in Nederland op markten en beurzen aanwezig zijn en welke zoönotische risico's hiermee gepaard gaan. Op basis daarvan zullen we beoordelen of aanvullende

			maatregelen, waaronder de mogelijkheid van een eventueel verbod op de handel in of het tentoonstellen van bepaalde diersoorten, noodzakelijk zijn om deze risico's te verkleinen. Hiervoor zal tevens een verkenning worden uitgevoerd naar de juridische basis voor dergelijke maatregelen. [KB 6/7]
22. Ontwikkel samen met internationale organisaties een **positieflijst van diersoorten die internationaal getransporteerd** mogen worden, rekening houdend met het zoönoserisico en andere aspecten zoals dierenwelzijn en uitstervende diersoorten.		LNV-DAD	Evt koppelen aan markten met levende dieren.
23. Werk samen met Europese organisaties toe naar een **reductie van het transport van levende landbouwhuisdieren** om het risico op verspreiding van (nog) niet gereguleerde opkomende zoönosen te verminderen. Het is vooral van belang te vermijden dat dieren uit verschillende bedrijven en verschillende landen op bedrijven worden gemengd en met elkaar in contact komen. Het terugdringen van diertransporten over lange afstanden beperkt het herkomstgebied van nieuwe zoönotische ziektekiemen.		LNV-DAD	- Nederland zal dit (*transport*) in Europees verband inbrengen in de relevante gremia en lopende Europese beleidstrajecten. Het kabinet maakt zich omwille van de aantasting van het dierenwelzijn binnen de EU al langer sterk voor het verminderen van de transportduur van levende dieren, bijvoorbeeld van kalveren en zal dat blijven doen. Het risico op zoönosen is een aanvullend thema, dat moet worden meegenomen in de discussies over deze diertransporten. [KB 6/7] - Ook de Farm-to-fork strategie van de Europese Commissie richt zich op een transitie naar kortere ketens, die wij ondersteunen. Daarnaast kent Nederland al jaren zeer strikte regels, vaak boven-Europees, ten aanzien van het verplaatsen van dieren. In de herziening van de Europese regelgeving op het gebied van diergezondheid (en zoönosen) heeft Nederland ook gepleit voor strikte regelgeving voor transport van dieren. De volledig herziene EU-diergezondheidsverordening (AHR) is op 21 april van dit jaar van toepassing geworden. De AHR stelt strenge eisen aan diergezondheid bij het transporteren van (landbouwhuis)dieren binnen de EU en voor import uit derde landen. In de AHR zijn instrumenten voorhanden om te reageren op nieuwe dierziekten en zoönosen, waarbij verplaatsen van dieren een risicofactor is. Lidstaten moeten verplicht monitoren op opkomende, en onbekende, ziekten. Mochten deze vastgesteld worden, dan biedt de AHR mogelijkheid om ook EU-wetgeving in te stellen om

			maatregelen te nemen om verspreiding via de handel en transport in dieren te voorkomen. [KB 6/7]

D. Omgeving/NVLG			
Aanbeveling	Kernteamlid	Uitvoerder	Stand van zaken
37. Zorg dat binnen Nederland voldoende capaciteit bestaat om de internationale handel in (exotische) dieren te controleren en verhandelde dieren te onderzoeken op bekende en onbekende ziektekiemen.		LNV-NVLG	
38. Zorg dat binnen Nederland voldoende capaciteit bestaat om illegale dierenhandel op te sporen en aan te pakken en werk ook in internationaal verband samen aan het handhaven van regels en het terugdringen van illegale handel in dieren.		LNV-NVLG	
40. Monitor de effecten op het zoönoserisico bij veranderingen in het landschap, zoals de voltooiing van het Natuurnetwerk Nederland en Natura 2000 gebieden in Nederland en de versterking van dit initiatief in Europees verband.		LNV-NVLG	

E. Internationaal			
Aanbeveling	Kernteamlid	Uitvoerder	Stand van zaken
36. Ondersteun internationale initiatieven waarmee de veterinaire infrastructuur en capaciteit om uitbraken van zoönosen effectief te bestrijden wordt versterkt.		LNV-DAD	detachering bij OIE (onderdeel kwartet), wat we al gaan doen
44. Bevorder internationaal wetenschappelijk onderzoek en diagnostiek op het gebied van zoönosen en ondersteun internationale inspanningen om te komen tot een systeem van onafhankelijke toetsing en kennisuitwisseling op het gebied van biosafety en biosecurity in microbiologische laboratoria (zie ook de International Health Regulations in Hoofdstuk 15).		VWS-PG	internationaal onderzoek -> Europese onderzoeksinitiatieven Beleidsmatige uitspraken over deze terreinen koppeling met 36 Er start een nieuwe Joint Action mbt biosafety waarvoor Margje Troost (VWS PG) aanspreekpunt is. Wetgeving op het gebied van laboratorium veiligheid wordt besproken in een directeurenoverleg VenJ-BuZa-VWS (Ciska) -> check Margje
46. Versterk en sluit aan bij internationale inspanningen op het gebied van een integrale One Health benadering van infectierisico's.			

F. Monitoring/surveillance			
Aanbeveling	Kernteamlid	Uitvoerder	Stand van zaken
Gastheren en vectoren			
28. Controleer zowel gastheren als (grote aantallen) vectoren op een breed spectrum aan mogelijke ziekteverwekkers en integreer deze surveillance activiteiten door verbeterde samenwerking tussen de diverse betrokken organisaties.		VWS-PG LNV-DAD LNV-NVLG	Koppel 28 en 55 Beleidsadvies van RIVM en NVWA uit 2016 herzien? welke gastheren zijn er? hoe surveillance nodig? Proportionaliteit. NB monitoring gezelschapsdieren gebeurt al
55. Verricht regelmatig en systematisch een gelijktijdige bemonstering van vectoren en gastheren op dezelfde locaties.		VWS-PG LNV-DAD LNV-NVLG	Koppel 28 en 55 Beleidsadvies van RIVM en NVWA uit 2016 herzien? welke gastheren zijn er? hoe surveillance nodig? Proportionaliteit. NB monitoring gezelschapsdieren gebeurt al
60. Monitor steekproefsgewijs hoe vaak zoönotische ziekteverwekkers (zoals SARS-CoV-2 en influenza) voorkomen bij (zwerf)katten, honden, paarden en andere veelvoorkomende gezelschapsdieren.		VWS-PG LNV-DAD LNV-NVLG	Koppel 28 en 55 Beleidsadvies van RIVM en NVWA uit 2016 herzien? welke gastheren zijn er? hoe surveillance nodig? Proportionaliteit. NB monitoring gezelschapsdieren gebeurt al
10. Realiseer systematische en zo volledig mogelijke **monitoring van wilde dieren** in Nederland (met name ook vogels en knaagdieren) om zo compleet mogelijk zicht te hebben op hun **populaties** en de (zoönotische) **ziektekiemen** waarmee zij besmet zijn. Voer altijd gericht onderzoek uit bij signalen die duiden op een toenemende kans op zoönosen.		VWS-PG LNV-NVLG	- Het kabinet gaat met het RIVM en de NVWA in gesprek om te bekijken of zij een rol kunnen spelen in het, op basis van risico-inschattingen, in beeld te brengen van verbeteringen van de monitoring van wilde dieren en vectoren en welke stappen zij nodig achten om adequaat te kunnen reageren op nieuwe zoönotische bedreigingen. [KB 6/7] - We hebben nog een evaluatie van DWHC van 2019, uitgevoerd door RIVM, NVWA en WUR. Die betrekken we hier ook bij. - LNV Natuur: beschikbaar maken van data over de omvang van populaties, zodat betere risicoanalyses kunnen worden gemaakt.
11. Garandeer een **structurele systematische monitoring van de populaties en besmettingsgraad van vectoren**, niet alleen de exoten maar ook de inheemse soorten, om de		VWS-PG LNV-NVLG LNV-DAD	- Het kabinet gaat met het RIVM en de NVWA in gesprek om te bekijken of zij een rol kunnen spelen in het, op basis van risico-inschattingen, in beeld te brengen van verbeteringen van de monitoring van wilde dieren en vectoren en welke

effecten van lange termijn veranderingen zoals klimaatverandering in kaart te kunnen brengen.			stappen zij nodig achten om adequaat te kunnen reageren op nieuwe zoönotische bedreigingen. [KB 6/7] - WOT
Humaan			
14. Geef opdracht voor een project dat een **sluitend geautomatiseerd rapportagesysteem** opzet voor ziekenhuisopnamen op grond van diagnoses/klachten die kunnen samenhangen met zoönosen, zoals ernstige luchtweginfecties (Severe Acute Respiratory Infections, SARI) en hersenontsteking (encefalitis).		VWS-PG VWS-PDC19	- Ten aanzien van de surveillance zal bekeken moeten worden waar verbetering op bestaande systemen kan plaatsvinden en waar aanvullend behoefte aan is. We gaan met het RIVM in gesprek over de mogelijkheden van rapportagesystemen voor ziekenhuisopnamen op grond van klachten die kunnen samenhangen met zoönosen, waaruit de meerwaarde blijkt ten opzichte van de bestaande surveillance. [KB 6/7] - het kabinet onderzoekt of de infrastructuur van rioolwatermonitoring, zoals opgezet voor de monitoring van SARS-CoV-2, ingezet kan worden om andere indicatoren te monitoren. [KB 6/7]
15. Organiseer in de komende jaren **gerichte infectiesurveillance bij mensen**, met meer en uitgebreidere microbiologische diagnostiek, om te beginnen in (alle) ziekenhuizen, steekproefsgewijs en op indicatie, en later in de eerste lijn. Financier deze diagnostiek uit landelijke publieke middelen, niet via de Zorgverzekeringswet.			We willen onderzoeken hoe we (meer) systematische microbiologische diagnostiek van onder andere zoönotische infecties kunnen inzetten. [KB 6/7]
16. Versterk in de komende jaren **het surveillanceprogramma in de eerste lijn** door uitbreiding van het aantal NIVEL-peilstations en het aantal syndromen dat gerapporteerd wordt, bij voorkeur geautomatiseerd en dagelijks. Streef ernaar dat op termijn alle huisartspraktijken geautomatiseerd rapporteren over syndromen die mogelijk wijzen op een zoönose.		VWS-PG VWS-PDC19	het kabinet onderzoekt momenteel de mogelijke meerwaarde en voorwaarden om het aantal Nivel-peilstations voor patiënten met influenza/griepachtige klachten of met andere acute luchtweginfecties bij huisartsen uit te breiden. In de komende periode zal ik uw Kamer hierover uitgebreider informeren. [KB 6/7]
Organisatie			
54. Versterk en borg de capaciteit (menskracht, laboratoriumcapaciteit) van de essentiële organisaties in de keten van monitoring,			

surveillance en respons, zowel aan de veterinaire kant als aan de humane kant.			

G. Informatieuitwisseling			
Aanbeveling	Kernteamlid	Uitvoerder	Stand van zaken
AVG			
17. Onderzoek (mede aan de hand van evaluaties van de COVID-19 pandemie) welke praktische beperkingen in de surveillance en uitbraakmanagement ontstaan door privacywetgeving (AVG e.a.) en ontwikkel breed gedragen oplossingen, voortbouwend op de oplossingen die in de pandemie ontwikkeld zijn.		VWS-PG VWS-PDC19	We gaan met het RIVM en andere partijen in gesprek over een analyse van de knelpunten die zij op dit terrein zien. Afhankelijk van deze uitkomsten kan worden bezien welke aanpassingen in wet- en regelgeving nodig zijn. [KB 6/7]
18. Inventariseer de belangrijkste juridische knelpunten in de gegevensuitwisseling tussen veterinaire en humane gezondheidszorg (Wet Dieren, Wet Publieke Gezondheid, AVG) en werk in de komende jaren toe naar een verdere harmonisatie tussen de genoemde wetten. Overweeg op termijn de invoering van een overkoepelende 'One Health' wet.		VWS-PG VWS-PDC19	We gaan met het RIVM en andere partijen in gesprek over een analyse van de knelpunten die zij op dit terrein zien. Afhankelijk van deze uitkomsten kan worden bezien welke aanpassingen in wet- en regelgeving nodig zijn. [KB 6/7]
Verbetering informatieuitwisseling			
56. Versterk de (continue) informatie-uitwisseling tussen veterinaire en humane gezondheidszorg op het gebied van zoönosen, inclusief uitwisseling van isolaten en sequenties en zorg dat alle resultaten van microbiologische laboratoria die de diagnostiek verzorgen in de veterinaire sector en de eerste-, tweede- en derdelijns geneeskunde toegankelijk zijn voor nationale surveillance doeleinden.			
58. Onderzoek de mogelijkheden voor een geïntegreerd informatieplatform met gestandaardiseerde data voor de surveillance van zoönosen in de diverse compartimenten van de humane gezondheidszorg. Dit zou later kunnen worden uitgebreid naar de veterinaire gezondheidszorg.			
64. Organiseer de snelle uitwisseling van gegevens, ook uit bron- en contractonderzoek,			

binnen en tussen de veterinaire en humane sectoren (en in eerste-, tweede- en derdelijns zorg). Zoek daarbij naar een aanpak die dataveiligheid en privacy zo goed mogelijk garandeert en past binnen de wettelijke kaders.			
57. Zorg dat de melding van aangifteplichtige ziekten bij dier en mens geborgd blijft ook wanneer microbiologische laboratoria in het buitenland gevestigd zijn.			LNV voor wettelijke monitoringsprogramma's geregeld, geen buitenlandse labs betrokken. Casus: varkensinfluenza ontdekt in België bij NLse persoon, werd niet gemeld, was niet geregeld VWS eerst analyse nodig, voor welk probleem is dit een oplossing?

H. Communicatie			
Aanbeveling	Kernteamlid	Uitvoerder	Stand van zaken
Zoönosegeletterdheid en community engagement			
26. Versterk kennis en bewustzijn van zoönoserisico's (zoönosegeletterdheid) bij (dieren)artsen en individuele houders en bij communities van mensen die bepaalde diersoorten houden.			
30. Verhoog de alertheid en kennis (zoönosegeletterdheid) van de bevolking rond die vectoren waarover voldoende wetenschappelijke kennis bestaat, via informatiecampagnes zoals de jaarlijkse 'Week van de Teek'. Geef nascholing/voorlichting over zeldzamere vectorgebonden aandoeningen aan professionals die concreet actie kunnen ondernemen, zoals artsen, dierenartsen en milieukundigen.			
39. Verhoog de zoönosegeletterdheid van Nederlandse reizigers naar verre landen, onder meer door uitbreiding van de huidige voorlichting op reizigerspoliklinieken en online en besteed daarbij aandacht aan specifieke doelgroepen (bijvoorbeeld veehouders, mensen met verhoogde kwetsbaarheid).			
48. Ontwikkel programma's voor een dialoog met diverse communities (waaronder ook professionals, bedrijven en overheden) en de samenleving als geheel op het gebied van dierenwelzijn, zoönosen en zoönosegeletterdheid vanuit een One Health benadering.			
49. Besteed daarbij speciaal aandacht aan groepen die een verhoogd risico lopen op blootstelling (bijvoorbeeld vanwege werk of hobby), mensen met medische risicofactoren en mensen die door sociaaleconomische, culturele of andere factoren een lagere 'health literacy' hebben.			

50. Geef kinderen de gelegenheid om meer te leren over dieren en hun verzorging, met aandacht voor infectieziekten en gezondheid.			
51. Luister naar de behoeften van diverse groepen en zorg ervoor dat deze vertaald worden in herkenbare acties en duidelijke communicatiestructuren, die kunnen worden ingezet zodra zich een uitbraak of grotere crisis voordoet.			
68. Bouw voort op eerdere inspanningen op het gebied van community engagement (Hoofdstuk 11) in eenduidige communicatie en samenwerking met stakeholders voor het creëren van draagvlak voor respons-maatregelen en het voorkomen van stigmatisering.			
Professionals			
45. Bevorder de uitwisseling van kennis, vaardigheden en informatie tussen professionals op het gebied van milieu, diergezondheid en volksgezondheid. Includeer One Health in het curriculum van toekomstige dierenartsen, artsen, verpleegkundigen, ecologen, biologen, milieukundigen en streef naar gezamenlijke opleidingsmomenten.			witte vlekken analyse: one health portal is er al -> goed voeden, breder verspreiden in Utrecht bestaat minor one health al -> wat is er meer nodig?
73. Verbeter vanuit een One Health benadering de communicatie tussen huisarts en dierenarts en neem eventuele barrières weg.			p.128 gezamenlijke kostenloze nascholing op het gebied van zoönosen

I. Onderzoek			
Aanbeveling	Kernteamlid	Uitvoerder	Stand van zaken
Algemeen			
61. Ontwikkel een brede methodiek om metingen in het milieu in te zetten voor zoönosemonitoring. Onderzoek daartoe de bruikbaarheid van metingen in geaggregeerde monsterstromen zoals rioolwater, mest, tankmelk, eieren, stof-monsters, etc.			Rioolwatermonitoring (PDC) Hoofdvraag: wat zijn zinvolle activiteiten? Analyse RIVM nodig.
65. Verricht wetenschappelijk onderzoek naar de effecten van niet-farmaceutische interventies in het intermenselijk contact en in de contacten met dieren. Het betreft primair maatregelen zoals afstand houden, hygiëne-adviezen, gebruik van mondkapjes en andere beschermingsmiddelen (PPE). Ook kan gedacht worden aan algemenere maatregelen zoals transportverboden voor dieren, quarantaine, avondklok, sluiting van scholen, winkels, horeca, etc. Een betere onderbouwing is nodig van deze eerste opties voor een interventie. Datzelfde geldt voor adviezen ten aanzien van vectoren. 69-Investeer in wetenschappelijk onderzoek dat als basis kan dienen voor nuttige toepassingen zoals diagnostiek, vaccins en medische behandelingen voor (zoönotische) infectieziekten met een hoge kans op uitbraken.			
74. Vergroot de publieke financiering voor innovatief onderzoek zonder verplichte matching van middelen of personele inzet door private partijen.			
Klimaat			
29-A. Onderzoek de impact van klimaat en klimaatmaatregelen en andere menselijke activiteiten op vectoren en besmettingskansen.			
43. Onderzoek de mogelijke impact van klimaatverandering op zoönoserisico's en welke maatregelen Nederland verder nog kan nemen om deze risico's te beperken, naast de			zie ook aanbevelingen in de tekst p.84

noodzakelijke maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan, conform het internationale Klimaatverdrag.			
Vectoren			
31. Onderzoek de mogelijkheden voor de toepassing van (nieuwe) methodes voor de bestrijding van vectoren en vectorgebonden zoönosen die duurzaam en (kosten)effectief zijn. Voorbeelden van zulke methodes zijn mechanische en chemische vormen van bestrijding, vaccins, en biologische methoden waaronder bepaalde vallen, het gebruik van bacteriën (o.a. Wolbachia) en genetische modificaties van muggen die leiden tot steriliteit.			vooraf analyse van RIVM en NVWA nodig op of het nodig is
Veehouderij			
34. Verricht wetenschappelijk onderzoek om te komen tot een goede inschatting van alle zoönoserisico's in de veehouderij en neem maatregelen om deze te voorkomen, te monitoren en zo nodig aan te pakken.			
Internationaal			
19. Stimuleer het **internationale onderzoek** naar populaties van wilde dieren en de ziektekiemen die zij bij zich dragen.			- HORIZON mogelijkheden verkennen (RIVM in partnerschap over pandemische paraatheid) - ERRAZE? Prezode? Duitse initiatief mbt handel in wild?
27. Versterk de (internationale) kennis op het gebied van infectieziekten bij wilde dieren en hun transmissie in ecologische netwerken (al dan niet met betrokkenheid van vectoren).			
41. Ontwikkel vanuit een One Health perspectief modellen waarmee het opkomen en de verspreiding van zoönotische ziekteverwekkers in ecosystemen voorspeld kan worden en die gebruikt kunnen worden voor het nemen van preventieve maatregelen.			

42. Onderzoek systematisch de impact van Nederlands beleid op (tropische) ontbossing en veranderd landgebruik in het buitenland en beperk door actief beleid de ongewenste impact. Besteed hierbij specifieke aandacht aan de impact van diervoer (bedoeld voor soja, BNC fiche EK) voor de Nederlandse veehouderij. 47. Organiseer een langjarig ongebonden transdisciplinair onderzoeksprogramma naar infectieziekten vanuit een One Health benadering en met financiële input van de drie betrokken ministeries (LNV, VWS, I&M13). Geef de transdisciplinariteit inhoud door naast wetenschappelijke inzichten ook gebruik te maken van de ervaringskennis van betrokkenen zoals veehouders, jagers en lokale bewoners, zowel binnen Nederland als internationaal.			

ma	di	woe	do
20-sep	21-sep	22-sep	23-sep
		Projectgroep: projectorganisatie verslag stuurgroep planning/taakverdeling outline Kamerbrief	
27-sep	28-sep	29-sep	30-sep
		Projectgroep: Outline Kamerbrief	
4-okt	5-okt	6-okt	7-okt
		Projectgroep: Outline Kamerbrief Conceptnota	
11-okt	12-okt	13-okt	14-okt
Stuurgroep (deze week) Conceptnota Conceptbrief hoofdboodschap per thema BZ uitnodigen			

vr	
24-sep	
	we hebben niet genoeg aan wekelijkse projectgroep, subgroepjes organiseren
1-okt	
8-okt	
15-okt	

Doc. 115

Geachte voorzitter,

Inleiding 5.1.2.e.
- 6 juli rapport Bekedam. Omvangrijk, veel aanbevelingen
- Met partijen in gesprek gegaan over rapport
- Deze brief schetst hoe we aan de slag gaan met de aanbevelingen
- En daarbij wordt de evaluatie van COVID-19 bij dieren betrokken
- ...

Volksgezondheid 5.1.2.e.

Veterinair 5.1.2.e.

Omgeving 5.1.2.e.

Internationaal 5.1.2.e.

Monitoring en surveillance
- Gastheren en vectoren 5.1.2.e.
- Humaan en organisatie 5.1.2.e.

Informatieuitwisseling [*Projectteam Pandemische paraatheid?*]

Communicatie 5.1.2.e.

Onderzoek 5.1.2.e.

Evaluatie nertsen 5.1.2.e.

Afsluitend
- Zoönosebeleid krijgt steeds verder vorm. Volgend jaar kunt u verdere invulling verwachten. "ongoing business"
- Wij blijven uw Kamer hierover informeren.
- Bouwstenen volgend kabinet
- PvA komt voor de zomer

Van: 5.1.2.e.
Aan: 5.1.2.e.
Onderwerp: Agenda projectgroep zoönosen 29/9
Datum: dinsdag 28 september 2021 14:43:00
Bijlagen: Actielijst en voorraadagenda's projectgroep zoönosenbeleid.docx
FW Storymap NFM.msg
Bekedam reactie natuur v2.docx
Vraagstelling tbv opvolging aanbeveling veedichtheid.msg

Beste allen,
Bij deze de agenda en stukken voor de projectgroep van morgen. Er volgen nog één of twee nazendingen.
Groet, 5.1.2.e.

1. **Opening, vaststellen agenda**
2. **Mededelingen**
3. **Actielijst (bijgevoegd)**
4. **Bespreking teksten kamerbrief natuur/omgeving (bijgevoegd)**
5. **Vraagstelling tbv opvolging aanbeveling veedichtheid (bijgevoegd)**
6. **Procesafspraken PREZODE**
7. **Stand van zaken gesprekken internationale organisaties**
8. **Mail aan** 5.1.2.e. **en** 5.1.2.e. **(of hele stuurgroep) over aantal zaken (nazending volgt evt, anders mondeling)**
    a. **Beschikbaarheid IZ komende periode**
    b. **Uitspraak** 5.1.2.e. **over PvA voor eind dit jaar**
    c. **Verwachtingen stavaza Kamerbrief in stuurgroep**
    d. **Projectorganisatie al dan niet agenderen in stuurgroep**
9. **Agenda volgende projectgroep**

Ter info: volledig verslag van de stuurgroep (nazending)

5.1.2.e.
Senior beleidsmedewerker 5.1.2.e.
.....
Directie Publieke Gezondheid
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Parnassusplein 5 | 2511 VX | Den Haag
Postbus 20350 | 2500 EJ | Den Haag
.....
06-5.1.2.e.
5.1.2.e. @minvws.nl

Actielijst projectgroep versterking zoönosebeleid

Actie	Wie	Deadline
Aanvullende info over PREZODE delen	5.1.2.e.	29 sept
Terugkoppeling gesprek (4 okt) LNV/ERRAZE over groeifonds	5.1.2.e.	6 okt
BZ uitnodigen voor volgende stuurgroep	5.1.2.e.	6 okt
Fysieke vergadering inplannen	5.1.2.e.	6 okt
Inplannen gesprek GGD GHOR NL	5.1.2.e.	Ntb
Inplannen gesprek NVWA	5.1.2.e.	Ntb
Input RIVM ontvangen	5.1.2.e.	Ntb
Gesprekken internationale organisaties inplannen	5.1.2.e.	Ntb
Passage in COVID-brief over planning PvA (niet voor de Kerst)	Ntb	Ntb

Voorraadagenda projectgroep

6 oktober	Voorbereiding stuurgroep - Eerste concept kabinetsreactie (op alle subthema's een lijn) - Nota bij kabinetsreactie - [...]

Voorraadagenda stuurgroep

		Voorstel voor op de agenda
11 okt	Stuurgroep zoönosen	Eerste concept kabinetsreactie (excl nertsen) Inrichting projectorganisatie Terugkoppeling gesprekken externen
8 nov	Stuurgroep zoönosen	Volgend concept kabinetsreactie (excl nertsen)
Half nov	Nertsenevaluatie gereed	
13 dec	Stuurgroep zoönosen	Kabinetsreactie voor akkoord
2022	Voortgang aanbevelingen / plan van aanpak	

Vragen aan de projectgroep:

1. Ik heb nu aanbeveling 10 bij leefomgeving getrokken, deze gaat over monitoring (maar 40 eigenlijk ook).

2. Ook zouden je hier eventueel nog aanbevelingen 11 (monitoring vectoren), 29A en 43 (klimaat en vectoren) aan kunnen koppelen. Dat past wel goed bij elkaar en bij het kopje leefomgeving (je haalt dan wel aanbevelingen mbt monitoring en onderzoek hier naartoe).

3. In het rapport van Bekedam staan aanbeveling 37 en 38 bij 20 en 22 (markten met wilde dieren en positieflijst). Ze kunnen wel onder leefomgeving, maar het is wel een hele stap van monitoring van inheemse soorten naar handel in exotische dieren en de controle daar op. De controle op de legaliteit van de handel zou moeten worden gekoppeld aan de veterinaire controle. Lange introductie voor de vraag: waar is dit stukje het beste op zijn plek?

4. Het is best een lang stuk voor een onderdeel dat in het rapport van Bekedam weinig aandacht krijgt. Hoe verhoudt dit zich tot de andere stukken (zien we misschien pas als we meer hebben).

D. Leefomgeving (40, en 10?)

40. Monitor de effecten op het zoönoserisico bij veranderingen in het landschap, zoals de voltooiing van het Natuurnetwerk Nederland en Natura 2000 gebieden in Nederland en de versterking van dit initiatief in Europees verband.

10. Realiseer systematische en zo volledig mogelijke monitoring van wilde dieren in Nederland (met name ook vogels en knaagdieren) om zo compleet mogelijk zicht te hebben op hun populaties en de (zoönotische) ziektekiemen waarmee zij besmet zijn. Voer altijd gericht onderzoek uit bij signalen die duiden op een toenemende kans op zoönosen.

Om de achteruitgang van de biodiversiteit te keren werken Rijk en provincies in het uitvoeringsprogramma natuur aan natuurherstel én wordt een agenda natuurinclusief opgesteld waarin voor de langere termijn de ambities en kansen voor een natuurinclusieve samenleving in beeld worden gebracht, met versterkte aandacht voor de natuur in onze nabije omgeving, zowel binnen als buiten natuurgebieden. Deze ontwikkelingen hebben als doel om natuur te verbinden met alle maatschappelijke domeinen. Méér natuur en natuur dichter bij de mens kan mogelijk het risico op zoönosen verhogen, bijvoorbeeld doordat mensen en vectoren van potentiële zoönosen vaker bij elkaar in de buurt zijn. De expertgroep adviseert daarom om de effecten op het zoönoserisico te monitoren bij veranderingen in het landschap, zoals de voltooiing van het Natuurnetwerk Nederland en Natura 2000 gebieden in Nederland (aanbeveling 40). Om bij toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen een inschatting te kunnen maken van het zoönoserisico en dit te kunnen meewegen in de besluitvorming, is het noodzakelijk om in beeld te hebben welke diersoorten in Nederland een verhoogd risico met zich meedragen op het overbrengen van zoönosen en deze populaties goed te monitoren, zowel wat betreft populatie-aantallen als de aanwezigheid van ziektes. Dit hangt sterk samen met de aanbevelingen 10/11 die vragen om monitoring van wilde dieren en populaties van vectoren.

Nederland heeft een uitgebreid monitoringsnetwerk voor wilde dieren, gegevens worden gevalideerd en verzameld in het NDFF (Nationale Databank Flora en Fauna). Daarnaast zijn in Nederland de noodzakelijke kerncomponenten voor surveillance van ziekten bij wilde dieren aanwezig (via het Dutch Wildlife Health Center - DWHC). Van belang is een nauwe samenwerking en

uitwisseling van informatie tussen de verschillende instellingen die een rol hebben in surveillance van ziekten (dier of mens), en instellingen met kennis van ecologie van soorten. De komende maanden zal worden onderzocht of deze samenwerking en uitwisseling geoptimaliseerd kan worden om te komen tot een zo effectief mogelijke surveillance van ziekten in wilde dieren. Hierbij zullen ook de provincies betrokken worden. Het kabinet gaat met het RIVM en de NVWA [en WUR? En DWHC?] in gesprek om te bekijken of zij een rol kunnen spelen in het, op basis van risico-inschattingen, in beeld te brengen van verbeteringen van de monitoring van wilde dieren en vectoren en welke stappen zij nodig achten om adequaat te kunnen reageren op nieuwe zoönotische bedreigingen [KB 6/7]

37. Zorg dat binnen Nederland voldoende capaciteit bestaat om de internationale handel in (exotische) dieren te controleren en verhandelde dieren te onderzoeken op bekende en onbekende ziektekiemen.

38. Zorg dat binnen Nederland voldoende capaciteit bestaat om illegale dierenhandel op te sporen en aan te pakken en werk ook in internationaal verband samen aan het handhaven van regels en het terugdringen van illegale handel in dieren.

Illegale handel in beschermde diersoorten is een bedreiging van de biodiversiteit en daarom onacceptabel. Hierop wordt blijvend gehandhaafd in nauwe samenwerking met Europese en internationale partners. Het ministerie van LNV, de NVWA, RVO.nl, het Openbaar Ministerie, Douane en politie werken samen aan het terugdringen van de (internationale) illegale dierenhandel en het handhaven van de regels (zie bv kamerbrief 31379, nr 20). Ook in Europees verband wordt samen gewerkt in het kader van het Europese actieplan voor Wildlife Crime. De expertgroep adviseert om te zorgen dat er voldoende capaciteit bestaat om de internationale handel in (exotische) dieren te controleren en om de illegale dierenhandel op te sporen en aan te pakken. Samen met de partners zal onderzocht of de huidige capaciteit voldoende is en waar eventueel meer capaciteit nodig is.

Wat betreft de controle op ziektekiemen van zendingen van dieren of dierlijke producten gelden Europese veterinaire regels. Alle zendingen dieren en producten conform Verordening (EU) 2017/625 in grenscontroleposten gecontroleerd. Na toelating zijn deze dieren en producten vrij verhandelbaar binnen de gehele Europese Unie. Aanscherpen van deze controles in Nederlandse grensinspectieposten heeft geen toegevoegde waarde als de dieren en producten via grenscontroleposten in andere EU-lidstaten op de Nederlandse markt kunnen komen. (beantwoording kamervragen jan 2020; 2020Z01641). Het is daarom noodzakelijk om hier samen met de andere EU-lidstaten in op te trekken.

Van: 5.1.2.e.
Aan: 5.1.2.e.
Onderwerp: RE: Verslag projectgroep zoönosen 29/9
Datum: donderdag 30 september 2021 10:31:57

Een korte update tav PREZODE:
Gisteren met 5.1.2.e. afgesproken dat ik een procesvoorstel maak ipv een factsheet. Deze zal ik delen in de PG. We hebben FRA gevraag naar een andere datum dan 5 okt.
Data nu zijn

- Vrij 15 okt voor 11 uur of in de middag (na 14:00)
- Woe 20 okt ochtend
- Vrij 22 okt ochtend

Allemaal na de SG van de 13e, dus daar kan het procesvoorstel dan ook geagendeerd worden wat mij betreft.
@[redacted]: zou jij deze data willen checken bij 5.1.2.e. en 5.1.2.e., zodat we wel deze week/maandag een datum en tijd kunnen vastleggen?
Hartelijke groet,
5.1.2.e.
Senior Beleidsadviseur 5.1.2.e.
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
T +31 6 5.1.2.e.
E 5.1.2.e. @minlnv.nl

Van: 5.1.2.e.
Verzonden: donderdag 30 september 2021 09:09
Aan: 5.1.2.e.
Onderwerp: Verslag projectgroep zoönosen 29/9

Beste allen,
Bij deze het verslag van gisteren en de bijgewerkte actielijst.
Groet, [redacted]

1. Opening, vaststellen agenda
2. Mededelingen

Buiten reikwijdte.
Aan VWS-zijde is het nog onduidelijk of het werk rondom de aanbevelingen Bekedam bij de huidige directie (PG) blijft, of naar de nieuwe programmadirectie gaat.

3. Actielijst

FRA wil 5 oktober in de middag een videoconferentie doen met Nederland. [redacted] checkt agenda 5.1.2.e. en 5.1.2.e.. VWS heeft behoefte aan een A4 met info; wat is PREZODE, kosten, wat halen wij er uit, wat wordt er van VWS en van LNV gevraagd? 5.1.2.e. maakt een factsheet. We moeten 5 oktober zien als een eerste contact zonder toezeggingen.
[redacted] is deze week bezet met internationale werkgroepen en heeft geen ruimte om de stuurgroep voor te bereiden. [redacted] belt nog met haar. We zullen BZ voor een latere stuurgroep uitnodigen.
Gesprek GGD GHOR: plant [redacted] in met 5.1.2.e. en 1 of 2 VWSers.
NVWA: gesprek wordt ingepland met concrete datumvoorstellen (5.1.2.e.)
Bij het RIVM is een extra persoon gestart voor reactie Bekedam 5.1.2.e. RIVM worstelt nog met de vorm waarin zij hun reactie opschrijven. Wij zien het als collegiale input. Met het RIVM is afgesproken dat VWS en RIVM de reactie zullen bespreken zodra deze gereed is, daarna per thema met RIVM'ers in gesprek, waarin zij hun reactie kunnen toelichten. Dat vraagt nog wat tijd.

4. Bespreking teksten kamerbrief natuur/omgeving

In het algemeen blijkt het lastig om de tijd en rust te vinden om teksten voor de Kamerbrief op te stellen. Donderdag komen 5.1.2.e. samen om teksten op te stellen. LNV zal iets soortgelijks organiseren.
Vraag 1 en 2; logisch om de genoemde aanbevelingen er bij te betrekken. Niet sec de monitoring, maar aangeven waarom je het zou moeten doen (vanwege wijzigingen in de omgeving). We gaan de hoofdkapstok van drie One Health aspecten hanteren. En dan de kopjes daaronder in dezelfde volgorde aanhouden (monitoring, internationaal, etc). Het

opstellen van de teksten doen we nu nog even in de oude structuur, later omkatten naar drie hoofdkoppen.
Vraag 3; past beter bij het kopje "overige dieren" onder veterinair. 5.1.2.e. pakt hem daar bij. Import grote grazers in natuurgebieden valt wel weer onder leefomgeving.
Vraag 4; is de tekst te lang? Juist goed om te benadrukken dat natuur/omgeving belangrijk aspect is in One Health. We leggen het de stuurgroep voor.

5. Vraagstelling tbv opvolging aanbeveling veedichtheid

In het kader van objectiviteit wordt de vraagstelling extern uitgezet. LNV gaat vraagstelling met sectoren voorbespreken. Geschikte experts worden nog gezocht.
Wens om RIVM ook te betrekken (ervaring VGO). 5.1.2.e. brengt 5.1.2.e. en 5.1.2.e. met elkaar in contact om vraagstelling te bespreken.
Uitgangspunt is kijken of bestaande modellen gebruikt kunnen worden om afstand/hoeveelheid bedrijven te bepalen.
Het huidige doc wordt voorgelegd (is alles geadresseerd, zijn er dingen die missen?) aan de sectoren, in de finetuning kan feedback van VWS en RIVM mee. 5.1.2.e. kijken nog naar de teksten.

6. Procesafspraken PREZODE

5.1.2.e. vraagt 5.1.2.e. om contact op te nemen met 5.1.2.e..

7. Stand van zaken gesprekken internationale organisaties

5.1.2.e. is aan de slag met WHO-detachering.

8. Mail aan 5.1.2.e. (of hele stuurgroep) over aantal zaken

Op 13 oktober is de volgende stuurgroep. voor die tijd sturen we de stuurgroep een e-mail om wat zaken onder hun aandacht te brengen:

- Beschikbaarheid IZ komende periode, vooruitschuiven BZ in stuurgroep (en overige internationale zaken behalve PREZODE).
- Uitspraak 5.1.2.e. over PvA voor eind dit jaar, rechtzetten in COVID-brief
- Verwachtingen stavaza Kamerbrief in stuurgroep, geaggregeerde structuur, ruim plek voor natuuraanbevelingen, reactie RIVM en NVWA net wel/net niet binnen. Er worden nog een teksten besproken in de projectgroep, eventueel wel het voortgangsdocument afhankelijk van de tijd.
- Voorstel om in een nota bwp mee te nemen in proces (eerst brief, volgend jaar PvA. Technische briefing. Kamervragen. Aard van de Kamerbrief. Inrichting One Health Programma?)

De agenda van de stuurgroep wordt dan:

- Mededeling organisatieverandering VWS, hoe dit (geen?) invloed heeft op projectorganisatie zoönosen met LNV.
- Conceptnota 5.1.2.e.
- Factsheet PREZODE 5.1.2.e.
- Update stavaza gesprekken partijen 5.1.2.e.
- Tijdspad 5.1.2.e.

5.1.2.e. is vanaf 11 okt twee weken afwezig ivm verhuizing.
5.1.2.e. is volgende week afwezig

Actielijst projectgroep versterking zoönosebeleid

Actie	Wie	Deadline
Factsheet PREZODE	5.1.2.e.	6 okt
5 okt checken in agenda 5.1.2.e en 5.1.2.e	5.1.2.e	5 okt
Contact 5.1.2.e over input IZ voor stuurgroep	5.1.2.e.	6 okt
Contact leggen 5.1.2.e. voor vraagstelling aanbeveling veedichtheid	5.1.2.e.	6 okt
Vraagstelling aanbeveling veedichtheid lezen/suggesties aanleveren	5.1.2.e. en 5.1.2.e.	6 okt
5.1.2.e vragen contact op te nemen met 5.1.2.e over PREZODE	5.1.2.e.	5 okt
Mail aan stuurgroep	5.1.2.e.	6 okt
Conceptnota schrijven, afstemmen met LNV	5.1.2.e	6 okt
Tijdspad updaten	5.1.2.e	6 okt
TK-brief teksten schrijven	Iedereen	ntb
Terugkoppeling gesprek (4 okt) LNV/ERRAZE over groeifonds	5.1.2.e.	6 okt
BZ uitnodigen voor volgende stuurgroep	5.1.2.e.	1 nov
Inplannen gesprek GGD GHOR NL	5.1.2.e	Ntb

Inplannen gesprek NVWA	5.1.2.e.	Ntb
Input RIVM ontvangen	5.1.2.e.	Ntb
Gesprekken internationale organisaties inplannen	5.1.2.e. 5.1.2.e.	Ntb
Passage in COVID-brief over planning PvA (niet voor de Kerst)	Ntb	Ntb

5.1.2.e.
Senior beleidsmedewerker 5.1.2.e.

Directie Publieke Gezondheid
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Parnassusplein 5 | 2511 VX | Den Haag
Postbus 20350 | 2500 EJ | Den Haag

06 5.1.2.e.
5.1.2.e. @minvws.nl

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.
De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.
The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.
This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Van: 5.1.2.e.
Aan: 5.1.2.e.
Onderwerp: conceptnota
Datum: maandag 4 oktober 2021 10:35:00
Bijlagen: Nota stavaza Bekedam oktober 2022.docx

Beste allen,
Zoals besproken in de projectgroep, heb ik een aanzet gemaakt voor een nota aan de bewindspersonen (en ter agendering in de stuurgroep). Ik ontvang graag jullie aanvullingen en/of aanpassingen waar mogelijk voor morgen 12:00. Dat geeft mij nog even de gelegenheid om de aanpassingen door te voeren, en dat geeft jullie de gelegenheid om de volgende versie van de nota te lezen voordat de projectgroep woensdag start.
Jullie helpen mij het meest met concrete tekstsuggesties in tracks.
Omdat we Hugo weer even moeten meenemen in de recente ontwikkelingen, staat er wat uitgebreider dan normaal informatie in over de stappen die de afgelopen maanden zijn gezet. Ik kan me voorstellen dat ze niet allemaal relevant zijn voor Carola, maar die moet LNV dan maar buiten de nota laten ;-).
Groet en tot woensdag!

5.1.2.e.
5.1.2.e.
Senior beleidsmedewerker 5.1.2.e.
.....
Directie Publieke Gezondheid
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Parnassusplein 5 | 2511 VX | Den Haag
Postbus 20350 | 2500 EJ | Den Haag
.....
06-5.1.2.e.
5.1.2.e. @minvws.nl

Van: 5.1.2.e.
Aan: 5.1.2.e. [redacted]
Onderwerp: nota en oplegger voor stuurgroep
Datum: woensdag 6 oktober 2021 15:25:00
Bijlagen: 4. Nota stavaza Bekedam oktober 2022.docx
4. Oplegger bij nota voor bewindspersonen.docx

Beste allen,
Zoals vanmorgen besproken, in de bijlage de bijgewerkte nota voor de bewindspersonen, om te agenderen in de stuurgroep. In de oplegger staan de discussiepunten genoemd voor in de stuurgroep. Mijn verzoek is om kritisch beide docs door te nemen, en aanvullingen/aanpassingen te doen. Ik ben het meest geholpen met concrete tekstsuggesties in tracks.
Ik ontvang het graag uiterlijk maandag 12u retour zodat de aangepaste stukken daarna verstuurd kunnen worden aan de stuurgroep.
Groet, 5.1.2.e.
5.1.2.e. [redacted]

Senior beleidsmedewerker 5.1.2.e. [redacted]
.....
Directie Publieke Gezondheid
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Parnassusplein 5 | 2511 VX | Den Haag
Postbus 20350 | 2500 EJ | Den Haag
.....
06-5.1.2.e. [redacted]
5.1.2.e. [redacted] @minvws.nl

Van: 5.1.2.e.
Aan: 5.1.2.e.
Cc: 5.1.2.e.
Onderwerp: FW: Projectgroep zoönosen 6/10
Datum: donderdag 7 oktober 2021 08:56:54
Bijlagen: 2021 G20 - Remarks by Carola Schouten Netherlands Minister of Agriculture Nature and Food Quality.docx

---

Ter info, Carola Schouten heeft bij de G20 al concreet geroepen dat er een Global Action Plan One Health zou moeten komen.

Verzonden met BlackBerry Work
(www.blackberry.com)

Van: 5.1.2.e. @minlnv.nl>
Datum: woensdag 06 okt. 2021 11:09 PM
Aan: 5.1.2.e. @minvws.nl>, 5.1.2.e. 5.1.2.e. @minvws.nl>, 5.1.2.e. @minvws.nl>, 5.1.2.e. 5.1.2.e. @minlnv.nl>, 5.1.2.e. @minezk.nl>
Kopie: 5.1.2.e. @minlnv.nl>, 5.1.2.e. 5.1.2.e. @minvws.nl>
Onderwerp: RE: Projectgroep zoönosen 6/10

Alvast 1 actie ingevuld bij deze: de tekst van Carola op de G20. Good stuff, al zeg ik het zelf...
Hartelijke groet,
5.1.2.e.
Senior Beleidsadviseur 5.1.2.e.
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
T +31 6 5.1.2.e.
E 5.1.2.e. @minlnv.nl

Van: 5.1.2.e.
Verzonden: woensdag 6 oktober 2021 16:19
Aan: 5.1.2.e.
5.1.2.e.
CC: 5.1.2.e.
Onderwerp: RE: Projectgroep zoönosen 6/10

Beste allen,
Bij deze het verslag en de actielijst uit het overleg vanmorgen.
Groet, 5.1.2.e.

1. Opening, vaststelling agenda
2. Mededeling

De mail aan de stuurgroep moet nog uit, staat klaar om te verzenden. Al even gepolst bij 5.1.2.e. vond het een goed idee, maar waarschuwde wel voor dat er wel inhoud over moet blijven voor de brief. 5.1.2.e. belt nog met 5.1.2.e. om lijn af te stemmen.
Ten behoeve van verwachtingen managen in de stuurgroep wordt toegevoegd aan de mail: wat is realistisch om voor kerst op papier te krijgen? Of hoe reëel is kerst als deadline? Capaciteit is beperkt en er staat nog weinig inhoud op papier. Ook moet de technische briefing nog plaatsvinden, waarna we schriftelijke vragen kunnen verwachten.

3. Actielijst

PREZODE:

- Frankrijk heeft nog geen datum vastgesteld voor de bijeenkomst met de early adapters, de verwachting is dat het plaatsvindt in november of december. Voor die tijd een gesprek plannen tussen FRA, LNV en VWS. Er moet ruimte zijn om andere partijen aan te haken (RIVM, ZonMW)
- We vragen 5.1.2.e. te bellen met 5.1.2.e. om meer info te kunnen ontvangen voor de stuurgroep (wat zijn de

verwachtingen van de landen als ze aangehaakt worden, inhoudelijk en financieel?).

- En wat betekent dat voor werk voor onze projectgroep (bv; zijn er meetings? Is er iemand straks fulltime bezig met PREZODE, of laat je het over aan je kennisinstituten?; hoe is je governance ingericht). En waarom is het nuttig om bij de early adapters te zitten.
- 5.1.2.e. past het procesvoorstel aan op bovenstaande punten.
- VWS gaat na hoe Hugo de Jonge meegenomen moet worden in PREZODE, is voor hem helemaal nieuw (nota? Staf?). We kunnen het linken aan de woorden die hij heeft gesproken op de G20.

Groeifonds:

- LNV heeft gesprek gehad met programmalijn 1 groeifonds. Besproken is koppeling met Bekedam concreter maken. Er zijn werkpakketten beschreven. Vraagstukken tav risicoinschatting. Surveillance en monitoring in veehouderij, wilde dieren, handeldieren. Lijn 1 is bedoeld om zo vroeg mogelijk te voorspellen hoe pathogenen zich gedragen (muteren, overspringen). RIVM zit er ook in. LNV wil in project betrokken worden. Conclusie: het loopt en we zijn voldoende aangehaakt.

Stand van zaken gesprekken met externe partijen:

- Begin nov GGD GHOR NL
- 12 okt gesprek NVWA
- RIVM ongoing. 5.1.2.e stuurt nog een mail om te rappelleren. Er liggen al delen, vraag of ze dat al willen sturen.

4. Stuurgroep voorbespreken obv agenda en stukken

5.1.2.e. zoekt input Carola op G20 op en deelt nog met projectgroep.

Toevoegen aan nota: moties en toezeggingen

- Nertsen
- Modellen
- Voor de kerst PvA (rechtzetten)
- Wet markets
- Juridische analyse over kunnen verbieden van dierenmarkten

5.1.2.e. past nota en oplegger aan. LNV kan er vrijdag naar kijken. Ma 12:00 terug bij 5.1.2.e, dan versturen aan stuurgroep. [redacted] neemt met 5.1.2.e. op of in staf Hugo geïnformeerd moet worden over aangepaste planning en dat er een nota aankomt.

Planning: de projectgroep wordt standaard verplaatst naar maandag 15:00 – 16:30.

Actie	Wie	Deadline
5.1.2.e. vragen contact op te nemen met 5.1.2.e. over PREZODE	5.1.2.e.	5 okt
Vraagstelling aanbeveling veedichtheid lezen/suggesties aanleveren	5.1.2.e. [redacted]	6 okt
Mail aan stuurgroep	5.1.2.e.	6 okt
5.1.2.e. informeren over lijn in de mail van 5.1.2.e.	5.1.2.e.	7 okt
PREZODE notitie aanpassen	5.1.2.e.	11 okt
Oplegger en nota aanpassen	5.1.2.e. daarna iedereen	11 okt
Spreektekst Carola G20 delen met projectgroep	5.1.2.e.	13 okt
Bij 5.1.2.e. checken of Hugo in de staf geïnformeerd moet worden over de aangepaste planning en de aankondiging van de nota.		
Contact 5.2.1.e (RIVM) voor vraagstelling aanbeveling veedichtheid	5.1.2.e.	18 okt
TK-brief teksten schrijven	Iedereen	ntb
BZ uitnodigen voor volgende stuurgroep	5.1.2.e.	1 nov
Inplannen gesprek GGD GHOR NL	5.1.2.e.	Ntb
Input RIVM ontvangen	5.1.2.e.	Ntb
Gesprekken internationale organisaties inplannen	5.1.2.e. [redacted]	Ntb
Passage in COVID-brief over planning PvA (niet voor de Kerst)	Ntb	Ntb

5.1.2.e.

Senior beleidsmedewerker 5.1.2.e.

Directie Publieke Gezondheid
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Parnassusplein 5 | 2511 VX | Den Haag
Postbus 20350 | 2500 EJ | Den Haag

06 5.1.2.e.
5.1.2.e. @minvws.nl

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.
De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.
The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.
This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Friday September 17th
G20 Agriculture Ministers' Meeting, Session 2

Ladies and Gentlemen, This pandemic has shown us how interdependent we have become when it comes to health security.

Outbreaks in one country constitute a health threat for all the other countries in the world.

We've seen again that the interaction between animal health, human health and the environment, is very strong and requires common action.

I believe a One Health approach is the only effective approach to reduce the risk of zoonosis and prevent future pandemics.

In the Netherlands, we came to the conclusion that we need to align our agricultural and health policies in such ways that food production is not at odds with public health.

With that in mind, we reduced the use of antibiotics in livestock by 70% over the last ten years. During those years, we also had to fight some serious outbreaks of zoonosis in livestock.

Our experience is that a One Health approach is not just a concept: it's daily action and intense cooperation among human health, animal health and environmental health.

Last year, my colleague from Health and I worked daily together fighting the SARS-CoV-2 infections on mink farms in the Netherlands. Rapid signalling and effective combating were only possible due to our existing human-veterinary Zoonoses Structure (that exists since 2011), which ultimately led to termination of the mink sector at the start of this year.

Alongside political commitment, daily cooperation between medical and veterinary scientists is of crucial importance. Moreover, within the One Health approach, a systematic and in-depth exchange of knowledge between policymakers and scientific disciplines is crucial. A strong science-policy interface, where those two worlds meet and reinforce each other, is needed.

In this context, we welcome the One Health High Level Expert Group (OHHLEP) and look forward to the Group's advice in order to improve our global and national One Health policies.

Ladies & Gentlemen, I believe agriculture in our times can only be sustainable through a comprehensive One Health approach across borders.

Prevention of new pandemics calls for worldwide cooperation and action.

The WHO, the OIE, FAO and UNEP play an important role in worldwide cooperation and with practical implementation, such as with the Global Action Plan AMR.

This is why I am calling for a Global Action Plan on One Health, and for solid action plans at the national level. Let's learn from each other's experiences and share our best practices together.

For human and animal health, for our health, and the health of future generations, let's do this together. Let's seize the moment, and act.

Saturday September 18th
G20 Agriculture Ministers' Meeting, Session 5

With the Food Systems Summit, the Biodiversity Conference and the Climate Summit all taking place this year, we have a unique opportunity to accelerate action towards a sustainable future for food systems.

Food systems must become more sustainable and resilient, and deliver healthier diets.

At the moment, our food systems fall short of what is needed. The number of undernourished people is increasing again after declining for decades. Pressure on natural resources, the acceleration of global warming and the loss of biodiversity require systemic adaptations. We all know that the biodiversity crisis, the climate crisis and food security are intrinsically linked.

The Netherlands is fully committed to ensuring the 2021 Food Systems Summit is a success. We will step up our domestic efforts on food systems transformation, work within the EU to ensure a substantially more ambitious EU-effort (Green Deal/Farm-to-Fork) and invest in programmes and action in developing countries.

We are firmly convinced that for a successful outcome and follow-up of the Summit, broad involvement of non-state food system actors is key. We need ownership to achieve impact.

The private sector is vital for the development and implementation of innovative practices and techniques.

Civil society plays decisive roles in (re)shaping food systems. We need to deliver for both the planet and its people.

Moreover, the role of science in informing policy will be crucial if we want to transform our food systems. The strengthening of the science-policy interface should be one of the results of this Summit.

The Summit should ensure renewed political support for sustainable food systems. It should also provide a pressing agenda for the next ten years and task the institutions taking this agenda forward.

Later this year, the UN Climate Summit will take place. Let me be clear: the climate crisis is the biggest challenge our world is facing. The latest IPCC report is yet another wake-up call that we need urgent action. We need to show that the world is not backtracking on climate ambition. Without a doubt, COP26 will prove to be a crucial moment.

At the Climate Summit, Parties will need to find an agreement on the future of agriculture under the UNFCCC. The Netherlands is aiming for an action-oriented outcome and emphasizes the importance of a clear mandate and clear objectives that are complementary to the work being done outside the UNFCCC through other platforms.

Besides the formal negotiations about the future of agriculture under the UNFCCC, the UK incoming COP26 Presidency has launched dialogues on sustainable agriculture and on forest, agriculture and commodity trade to enhance action in the agricultural sector. The Netherlands participates in these dialogues.

Moreover, in cooperation with the Governments of New Zealand, Kenya and Colombia, and the International Livestock Research Institute (ILRI) and Wageningen University and Research (WUR), we are hosting a side-event during the UNFCCC COP26. The aim will be to discuss and stimulate action towards a climate-neutral, biodiversity-friendly and food-secure livestock sector.

The outcomes can be used for the implementation of our national Climate Agreement in which the government and the livestock sector have agreed on greenhouse gas reduction targets.

It is of vital importance that we look for synergies between the upcoming milestone events and build on their outcomes and conclusions. The Netherlands will keep looking for opportunities to further raise the importance of food systems in achieving global goals on climate, biodiversity and sustainability.

Van: 5.1.2.e.
Aan: 5.1.2.e.
Cc: 5.1.2.e.
Onderwerp: Voorbereiding PREZODE
Datum: dinsdag 19 oktober 2021 11:20:00
Bijlagen: 4. 300921_Procesvoorstel PREZODE.docx
4. PREZODE_Declaration_Intent.pdf
4. PREZODE-ENGLISH.pdf

Hoi 5.1.2.e. en 5.1.2.e.,
Komende maandag vindt het overleg plaats tussen PREZODE, LNV en VWS conform afspraak uit de stuurgroep (zie notulen hieronder en de stukken bijgevoegd).
Ik plan voor morgen iets in om jou weer even bij te praten, 5.1.2.e.. Ook kunnen we dan proces en inhoud afstemmen. 5.1.2.e. heeft de lead in het opstellen van een presentatie, maar heeft ook input van onze kant nodig.
Verder heb ik gisteren met 5.1.2.e. besproken dat het ons logisch lijkt dat 5.1.2.e. aansluit bij de meeting met PREZODE, in aanwezigheid van 5.1.2.e. en iemand van PG (@5.1.2.e. nog even afstemmen, ook ivm afspraak bij DWHC...).
Laten we morgen dus even met elkaar bespreken:

- **Wie is aanwezig bij meeting met PREZODE**
- **Welke inhoud geven wij vanuit VWS mee in de presentatie**
- **Wie kan wat betekenen in voorbereiding van de ppt**

Groet, 5.1.2.e.
Uit verslag stuurgroep:

Procesvoorstel PREZODE

De afspraak met de speciale gezant voor PREZODE, 5.1.2.e., is ingepland op maandag 25 oktober 10:00 – 11:30. De afspraak is bedoeld om een beter beeld te krijgen bij wat Frankrijk van plan is, welke positie Nederland kan innemen wat er financieel wordt verwacht op het moment dat Nederland de intentieverklaring zou ondertekenen. Zowel Frankrijk als Nederland zal een presentatie houden. De stuurgroep gaat akkoord met een positieve insteek van het gesprek. Dat wil zeggen: we staan positief tegenover samenwerking met PREZODE, tenzij uit het gesprek argumenten naar voren komen om er van af te zien. We zullen in het gesprek aangeven dat we onze bewindspersonen nog moeten meenemen en dat er (nog) geen financiële middelen beschikbaar zijn.

***Actie:** 5.1.2.e. zal in samenwerking met 5.1.2.e. een prestentatie voorbereiden.*

***Actie:** VWS zal bezien wie vanuit hen aansluit(en).*

In de volgende stuurgroep wordt een besluit genomen over deelname aan PREZODE.

5.1.2.e.
Senior beleidsmedewerker 5.1.2.e.
.....
Directie Publieke Gezondheid
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Parnassusplein 5 | 2511 VX | Den Haag
Postbus 20350 | 2500 EJ | Den Haag
.....
06 5.1.2.e.
5.1.2.e. @minvws.nl

Van: 5.1.2.e.
Aan: 5.1.2.e. minlnv.nl
Onderwerp: agenda projectgroepoverleg 25-10
Datum: donderdag 21 oktober 2021 15:14:00
Bijlagen: 2. Conceptverslag stuurgroep versterking zoönosebeleid 13 oktober 2021.docx
Nota stavaza Bekedam oktober 2022.docx
Verdeling beantwoording vragen rapport Bekedam 21 oktober 2021.xlsx
Planning tot kerst 2021.xlsx
Passage zoönosen in COVIDbrief 5 nov 2021.docx

Beste allen,
Bij deze de agenda voor het projectgroepoverleg van komende maandag.
Groet, 5.1.2.e.

1. **Opening, vaststellen agenda**
2. **Verslag stuurgroep 13 oktober 2021**
3. **Terugkoppeling gesprek PREZODE**
4. **Terugkoppeling gesprek NVWA**
5. **Conceptnota**
6. **TK-vragen**
7. **Planning**
8. **Passage in COVID-brief**

Actie	Wie	Deadline
5.1.2.e. vragen contact op te nemen met 5.1.2.e. over PREZODE	5.1.2.e.	5 okt
Vraagstelling aanbeveling veedichtheid lezen/suggesties aanleveren	5.1.2.e. en 5.1.2.e.	6 okt
Mail aan stuurgroep	5.1.2.e.	6 okt
5.1.2.e. informeren over lijn in de mail van 5.1.2.e.	5.1.2.e.	7 okt
PREZODE notitie aanpassen	5.1.2.e.	11 okt
Oplegger en nota aanpassen	5.1.2.e., daarna iedereen	11 okt
Spreektekst Carola G20 delen met projectgroep	5.1.2.e.	13 okt
Bij 5.1.2.e. checken of Hugo in de staf geïnformeerd moet worden over de aangepaste planning en de aankondiging van de nota.		
Contact 5.1.2.e. (RIVM) voor vraagstelling aanbeveling veedichtheid	5.1.2.e.	18 okt
TK-brief teksten schrijven	Iedereen	ntb
BZ uitnodigen voor volgende stuurgroep	5.1.2.e.	1 nov
Inplannen gesprek GGD GHOR NL	5.1.2.e.	Ntb
Input RIVM ontvangen	5.1.2.e.	Ntb
Gesprekken internationale organisaties inplannen	5.1.2.e. 5.1.2.e.	Ntb
Passage in COVID-brief over planning PvA (niet voor de Kerst)	Ntb	Ntb

5.1.2.e.
Senior beleidsmedewerker 5.1.2.e.
.....
Directie Publieke Gezondheid
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Parnassusplein 5 | 2511 VX | Den Haag
Postbus 20350 | 2500 EJ | Den Haag
.....
06-5.1.2.e.
5.1.2.e. @minvws.nl

Doc. 138

Nr
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26

27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80

81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104

Doc. 138

105
106

Vraag
Kunt u toelichten hoe u om zult gaan met levende slachtoffers (vogels) die vogelgriepverschijnselen vertonen? Is inmiddels verduidelijkt welke taak ligt bij de lokale overheden en de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)? Is er een officieel protocol?
Welke zoönosen zijn de afgelopen jaren aangetroffen in Nederland (van 2015 tot en met 2021)? Hoeveel van deze zoönosen zijn te herleiden naar de veehouderij? Hoeveel van deze zoönosen zijn terug te herleiden naar de handel in wilde dieren?
Hoe vaak heeft de NVWA in 2018, 2019, 2020 en 2021 gecontroleerd of wilde (beschermde) dieren worden gebruikt in traditionele medicijnen die in Nederland worden verkocht?
Wat is de status van de positieflijst?
Hoeveel geiten zijn er in 2020 en 2021 bijgekomen in Nederland? Kunt u uiteenzetten hoeveel dit er zijn per
Heeft u nagedacht over de mogelijkheid van een door de mens gecreëerde zoönose die doelbewust de wereld in wordt gebracht, aangezien dit ontbreekt in het rapport?
Welke rol ziet u voor plaagdierbestrijding, aangezien in het rapport daar weinig aandacht aan wordt
Hoe verhoudt de kans op een pandemie die in Nederland ontstaat, vanuit een Nederlandse bron, zich tot pandemieën die ontstaan vanuit het buitenland en/of contact van mens op mens?
Wat is de rol van de hobbydierhouderij?
Is de veronderstelling juist dat op basis van de jarenlange historie waarin landbouwhuisdieren onderdeel uitmaken van onze samenleving, op basis van de analyse van pandemieën in de afgelopen decennia en op basis van de hoogwaardige zoönosestructuur, de veedichtheid een ondergeschikte rol speelt als het gaat om
Hoe vaak is een zoönose ontstaan door de Nederlandse landbouwhuisdieren?
Hoeveel besmettingen met zoönosen zijn de afgelopen tien jaar vastgesteld bij wilde dieren en hobbymatig gehouden landbouwhuisdieren?
Hoe is de monitoring bij hobbymatig gehouden landbouwhuisdieren geregeld?
Kan in beeld worden gebracht wat de risico's zijn van vernatting van natuur en het ontstaan van zoönosen, daar vernatting bijvoorbeeld aan muggen meer nestelmogelijkheden geeft?
Welke initiatieven heeft u genomen of bent u voornemens te nemen met betrekking tot de zoönosestructuur en het beleid om de risico's van zoönose introductie door 'rewilding' te voorkomen dan
Bent u bekend met de beweringen van hoogleraren virologie zoals Marion Koopmans, Ron Fouchier en Peter Rottier dat de Nederlandse vee-industrie een risicofactor is als het gaat om zoönosen?
Deelt u de mening dat de huidige omvang van de Nederlandse bio-industrie een risico vormt als het gaat om
Welke rol ziet u in de omvang van de vee-industrie en het risico op een zoönose-uitbraak in Nederland?
Deelt u de mening dat markten met dieren in elke vorm een risico vormen als het gaat om zoönosen?
Deelt u de mening dat actieve preventie de voorkeur heeft in beleidskeuzes?
Waarom zijn er geen aanbevelingen op het onderwerp van internationale reizen als risicofactor voor overbrenging van zoönose?
Kunt u uiteenzetten welke beleidsinstrumenten u precies gaat inzetten om de zoönosegeletterdheid in de maatschappij te vergroten?
Wat is de cijfermatige onderbouwing bij het feit dat in sommige regio's in Nederland het zoönoserisico kan worden teruggedrongen door de dichtheid van bedrijven en het aantal aanwezige dieren te verlagen, waardoor de kans op verspreiding tussen bedrijven wordt gereduceerd?
Is er, als het gaat om het advies om de dichtheid van verspreiding van bedrijven tegen te gaan, gekeken naar aantallen gesloten bedrijven of bedrijven met een hoog niveau van biosecurity?
Wat is de achterliggende reden van de dichtheid van verspreiding van bedrijven als risicofactor? Is dit bezoek van mens tot mens tussen de bedrijven? Is dit transport van dieren? Of bijvoorbeeld ratten die tussen bedrijven lopen? Kortom: hoe wordt dit veroorzaakt?
Klopt het dat er verschillende gevallen bekend zijn van een besmetting (met soms een dodelijke afloop) van papegaaienziekte na het bezoeken van Nederlandse vogelmarkten? Zo ja, hoeveel gevallen zijn hiervan bekend over de afgelopen tien jaar?

Waarom wordt papegaaienziekte in de meeste gevallen niet gedetecteerd?
Kunt u de weging waarover wordt gesproken op pagina 9 aan de Kamer verstrekken, aangezien deze weging niet zichtbaar is in het rapport?
Is de definitie van efficiënte overdracht zoals genoemd op pagina 10 een bestaand criterium?
Is de reproductiefactor die wordt genoemd toepasbaar op elke zoönose?
Hoe vaak is er in Nederland een zoönose binnengebracht via transport van landbouwhuisdieren en wanneer
Waar is de weging die in de opdracht aan de expertgroep nadrukkelijk is gevraagd?
Wat is het verwachte effect van de maatregel om dichtheid van boerderijen te verminderen, gekwantificeerd naar minder risico's voor de mens om met nieuwe zoönose besmet te raken?
Wat is het verwachte effect van het doorontwikkelen van een early warning system zoöonose?
Welke rol gaat dit rapport krijgen bij de totstandkoming van de positieflijst?
Welke rol speelt de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport bij de totstandkoming van de positieflijst? Kijkt en denkt die minister als eindverantwoordelijke voor het zoönosebeleid mee?
Wordt op basis van dit onderzoek een snelle totstandkoming van een positieflijst voor amfibieën, vogels en reptielen aanbevolen?
Is het mogelijk dat vogelgriep via gezelschapsdieren bij mensen geïntroduceerd wordt, waarbij gedacht kan worden aan een kat of hond die besmet raakt door een vogel en de ziekte weer doorgeeft aan mensen? Zo ja, welke maatregelen worden er getroffen om te zorgen dat dieren die buiten lopen niet in aanmerking
Welke vaccinaties, naast de verplichte vaccinatie tegen rabiës, zouden in het kader van zoönosebestrijding verplicht moeten worden bij de import, export of doorvoer van levende dieren? En welke vaccinaties zouden
Welke risico's zijn er bij kwekers/fokkers van wilde en exotische dieren in het licht van het ontbreken van registratie van de gekweekte/gefokte dieren?
Hoeveel (exotische) wilde dieren worden er jaarlijks in Nederland verkocht?
Kunt u aangeven hoeveel geregistreerde gevallen er zijn van zoönosen en van uitbraken in relatie tot het houden van exotische huisdieren?
Hoeveel personen die beroepshalve zijn blootgesteld aan (wilde) dieren, zoals jagers, laboratoriummedewerkers, dierenartsen, onderzoekers, natuurbeheerders, dierentuin- en wildopvangpersoneel zijn afgelopen jaar in Nederland ziek geworden door een ziekte met zoönotische oorsprong (COVID-19 uitgezonderd)? Kunt u dit uitsplitsen naar de hier genoemde beroepsgroepen?
Zijn er meldingen van transmissie van ziekte tussen dieren en mensen in het Dolfinarium? Wordt hier actief op gemonitord?
Bestaat er een cijfermatige onderbouwing van de stelling dat veehouderijen vaak dichtbij woonkernen zijn gevestigd? Zo ja, kan deze worden opgesplitst naar diersoort en zoönoserisico ervan?
Kunt u via een analyse van uitbraken van dierziekten uit de afgelopen tien jaar duidelijk maken of er een causaal verband is tussen bedrijfsgrootte en het feit dat bedrijven besmet zijn geraakt?
Is er een cijfermatige onderbouwing beschikbaar van hoe vaak een besmetting tussen veehouderijen heeft plaatsgevonden in Nederland?
Hoeveel soja werd in 2020, 2019, 2018 en 2017 geïmporteerd in Nederland, en uit welke landen?
Kunt u inzicht geven in de rol die dichtheid van bedrijven de afgelopen 30 jaar zou hebben gespeeld bij verspreiding van zoönosen, waarbij niet duidelijk is hoe die besmetting plaatsvond en ook niet duidelijk is of die situatie nog gelijk is, gezien de grote afname van veehouderijen in de afgelopen 30 jaar?
Welke stappen worden er nu ondernomen om de handel in wilde dieren terug te dringen?
Hoeveel wildmarkten zijn er in Nederland? En bij hoeveel worden er exoten verkocht of tentoongesteld?
Is er bij markten met levende dieren te allen tijde een onafhankelijke dierenarts aanwezig? Zo niet, wat is de redenatie dat dit niet nodig zou zijn?
Hoe vaak is het afgelopen jaar voorgekomen dat handelaren hebben geprobeerd zieke dieren aan te bieden
Welke risico's gaan gepaard met de verkoop van wilde en exotische dieren op markten in Nederland, mede in het licht van de ruim 83 miljoen levende wilde en exotische dieren die in de afgelopen jaren naar Nederland zijn getransporteerd, zonder enige vorm van screening op pathogenen en zoönoserisico?

Hoe worden Nederlandse wilde dierenmarkten gecontroleerd en hoe verloopt de registratie van dierziekten bij Nederlandse wildmarkten?
Wat zijn de risico's van reizigers die in het buitenland op excursie gaan en daarbij in nauwe interactie komen met wilde en exotische dieren?
Hoe beoordeelt u de voorlichting over de risico's van interactie met wilde en exotische dieren aan reizigers die in het buitenland deelnemen aan excursies met wilde en exotische dieren?
Hoeveel speurhonden heeft Schiphol om illegale wilde dieren en planten op te sporen?
Hoeveel levende runderen heeft Nederland per jaar geëxporteerd in de periode 2017-2021, naar welke landen en met welk doel (fok, slacht of anders)?
Hoeveel levende kalveren heeft Nederland per jaar geëxporteerd in de periode 2017-2021, naar welke landen en met welk doel (fok, slacht of anders)?
Hoeveel levende varkens heeft Nederland per jaar geëxporteerd in de periode 2017-2021, naar welke landen en met welk doel (fok, slacht of anders)?
Hoeveel levende kippen heeft Nederland per jaar geëxporteerd in de periode 2017-2021, naar welke landen en met welk doel (fok, slacht of anders)?
Hoeveel levende eendagskuikens heeft Nederland per jaar geëxporteerd in de periode 2017-2021, naar welke landen en met welk doel (fok, slacht of anders)?
Hoeveel levende geiten heeft Nederland per jaar geëxporteerd in de periode 2017-2021, naar welke landen en met welk doel (fok, slacht of anders)?
Hoeveel levende schapen heeft Nederland per jaar geëxporteerd in de periode 2017-2021, naar welke landen en met welk doel (fok, slacht of anders)?
Hoeveel levende runderen heeft Nederland per jaar geïmporteerd in de periode 2017-2021, vanuit welke landen en met welk doel (fok, slacht of anders)?
Hoeveel levende kalveren heeft Nederland per jaar geïmporteerd in de periode 2017-2021, vanuit welke landen en met welk doel (fok, slacht of anders)?
Hoeveel levende varkens heeft Nederland per jaar geïmporteerd in de periode 2017-2021, vanuit welke landen en met welk doel (fok, slacht of anders)?
Hoeveel levende kippen heeft Nederland per jaar geïmporteerd in de periode 2017-2021, vanuit welke landen en met welk doel (fok, slacht of anders)?
Hoeveel levende eendagskuikens heeft Nederland per jaar geïmporteerd in de periode 2017-2021, vanuit welke landen en met welk doel (fok, slacht of anders)?
Hoeveel levende geiten heeft Nederland per jaar geïmporteerd in de periode 2017-2021, vanuit welke landen en met welk doel (fok, slacht of anders)?
Hoeveel levende schapen heeft Nederland per jaar geïmporteerd in de periode 2017-2021, vanuit welke landen en met welk doel (fok, slacht of anders)?
Heeft Nederland of hebben Nederlandse bedrijven op enige manier een rol gespeeld in het opnieuw opbouwen van de varkenshouderij in China in de afgelopen jaren? Zo ja, op welke wijze (bijvoorbeeld door middel van financiële ondersteuning, leveren van huisvestingssystemen, leveren van kennis, leveren van
Hoe houdt u rekening met zoönotische ziekterisico's in de internationale handel in wilde dieren, gezien diergezondheid niet is opgenomen in de Convention on International Trade in Endangered Species of wild flora and fauna (CITES)? Bestaat er een overzicht van de zoönotische ziekterisico's?
Hoe vaak is in 2020 en 2021 bushmeat aangetroffen in Nederland?
Hoeveel en welke dier(-soorten) worden er jaarlijks onderschept in de haven van Rotterdam? Wat is, zover dit bekend is, het land van herkomst?
Worden dieren die (illegaal) het land inkomen via de haven van Rotterdam gecontroleerd op mogelijke zoönosen of dierziektes? Wat gebeurt er met de dieren als zij hier positief op testen?
Hoe vindt het toezicht plaats op wilde dieren die via Schiphol Nederland binnen komen?
Hoe vindt het toezicht plaats op zoönosen bij dieren die via Schiphol Nederland binnen komen?
Bij hoeveel dieren die zijn binnengekomen via Nederlandse luchthavens zijn zoönosen geconstateerd? Kunt u dit uitsplitsen per luchthaven in de afgelopen vijf jaar?

Hoeveel dieren die via luchthavens Nederland zijn binnengekomen zijn er de afgelopen vijf jaar gedood? En hoeveel hiervan vanwege een bewezen, of vermeende zoönotische dreiging?
Hoeveel dieren die in de afgelopen vijf jaar via luchthavens Nederland zijn binnengekomen, zijn hier dood aangekomen? Kunt u dit uitsplitsen per diersoort?
Hoeveel Nederlandse bedrijven, die een actieve rol spelen bij projecten die rechtstreeks bijdragen aan ontbossing, worden gesteund door de Nederlandse overheid? Op welke manier worden deze bedrijven gesteund en waarvoor? Hoeveel euro wordt door de Nederlandse overheid verstrekt per jaar? En hoeveel
Hoeveel palmolie (ruwe palmolie, palmoliefracties en palmpitolie) werd in 2020, 2019, 2018 en 2017 geïmporteerd in Nederland en uit welke landen?
Hoeveel hout uit tropische bossen werd in 2020, 2019, 2018 en 2017 geïmporteerd in Nederland en uit
Welke concrete, meetbare en afrekenbare doelstellingen heeft u geformuleerd ten aanzien van het minimaliseren van de import van producten die schadelijke invloed hebben op bossen wereldwijd en welke maatregelen zijn hiervoor genomen in de afgelopen vijf jaar?
Welke concrete, meetbare en afrekenbare doelstellingen heeft u geformuleerd ten aanzien van het verkleinen van de ecologische voetafdruk van Nederland en welke maatregelen zijn hiervoor genomen in de
Moeten de onderwerpen, respectievelijk 'traditionele medicijnen' en 'bushmeat' onderdeel worden in de zoönosegeletterdheid in het kader van preventie van zoönosen? En hoe kan dit met betrekking tot traditionele medicijnen vorm worden gegeven?
Hoe worden de risico's van medicijnen met ingrediënten afkomstig van wilde dieren (traditionele medicijnen) beoordeeld, mede in het licht van de illegale handel en het gebrek aan transparantie in deze
Hoe leidend moet de rol van zoönosegeletterdheid zijn in de preventie van een volgende pandemie?
Wat kan de rol van niet-gouvernementele organisaties in zoönosegeletterdheid en community management
Wat kan de rol van gemeenten in zoönosegeletterdheid en community management zijn?
Hoeveel pluimveebedrijven bevinden zich in gebieden waar ook watervogels leven en hoeveel dieren worden daar gehouden?
Hoeveel varkensbedrijven bevinden zich in gebieden waar ook wilde zwijnen leven en hoeveel dieren worden daar gehouden?
Hoe hoog is het percentage van veehouderijbedrijven in Nederland dat op minder dan 250 meter van een burgerwoning ligt op dit moment, gezien het feit dat uit onderzoek van Alterra Wageningen University & Research blijkt dat dit in 2016 87% was?
Op welke manier wordt zoönosepreventie op dit moment meegewogen in beslissingen rond ruimtelijke ordening en het verlenen van vergunningen? Gaat het hierbij om vrijblijvende richtlijnen of bindende
Wat is er gedaan met het advies van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) om minimaal 1 tot 2 kilometer afstand te houden tussen pluimveebedrijven en varkensbedrijven om overdracht van verschillende typen influenza te voorkomen? In hoeverre wordt dit meegewogen in beslissingen rond ruimtelijke ordening en het verlenen van vergunningen? Gaat het hierbij om vrijblijvende richtlijnen of
Hoeveel locaties zijn er nog waarbij varkens- en pluimveebedrijven zich op minder dan 2 kilometer afstand van elkaar bevinden?
Wanneer zullen de door u aangekondigde epidemiologische modellen om de mate van transmissie van zoönosen te berekenen bij verschillende bedrijfsdichtheden en groottes van bedrijven zijn ontwikkeld en naar de Kamer worden gestuurd?
Wanneer wordt de evaluatie van de aanpak van de uitbraken van SARS-Cov-2 op nertsenbedrijven naar de Kamer gestuurd?
Hoeveel subsidies verstrekt Nederland voor de export van industriële lineaire landbouwsystemen?
Welke risico's gaan gepaard met de legale handel van wilde en exotische dieren, mede in het licht van het gebrek aan transparantie in deze keten?
Hoeveel euro gaat er jaarlijks via de Nederlandse overheid naar investeringen, subsidies of verzekeringen bedoeld om internationale activiteiten van Nederlandse bedrijven te stimuleren? Hoeveel is er de afgelopen
Welke concrete maatregelen zullen genomen worden om de import van producten die schadelijke invloed hebben op bossen wereldwijd te minimaliseren? Welke concrete maatregelen zijn er in de afgelopen tien

Worden op dit moment nertsen gehouden in Nederland?
Hoeveel gevallen van vogelgriep zijn er in het afgelopen vogelgriepseizoen (2020/2021) geconstateerd in Europa en hoeveel waren dit er in de voorgaande drie seizoenen?

Doc. 138

Blz. (van)	t/m	Wie
		[redacted]
2		
3		
3	4	
5	6	
6		
6		
8		
8		
8		
8		
9		

Doc. 138

9	
9	
10	
10	
11	
18	
19	
19	
37	
37	
37	
38	41
39	
40	
41	
41	
43	44
43	44
54	
55	
61	
62	
62	
64	
64	
64	
64	
64	

5.1.2.e.

[redacted]

64	
64	
64	
65	
66	
66	
66	
66	
66	
66	
66	
66	
66	
66	
66	
66	
66	
66	
67	
67	
68	
68	
68	70
68	70
68	70

5.1.2.e.

Doc. 138

68	7
68	7
80	
80	
80	
80	
80	
95	9
95	9
95	9
95	9
95	9
105	
105	
105	
105	
105	
105	
105	
105	
107	
107	
108	
108	10

5.1.2.e.

Doc. 138

122	
123	

5.1.2.e.

Antwoord

Afgestemd met

Doc. 138

In rood de bespreekpunten voor projectgroep 6 okt
Algemene opmerkingen over planning?
Wat zien jullie nog graag terug in de planning?

Projectgroep
Stuurgroep
Nota stavaza naar bwp
PREZODE
TK-brief

wanneer nota tbv ondertekening?

ma	di	woe	do
4-okt	5-okt	6-okt	7-okt
		Projectgroep Stukken stuurgroep 13-10	
11-okt	12-okt	13-okt	14-okt
Stukken stuurgroep versturen		Stuurgroep Conceptnota + oplegger Mail [redacted] Procesvoorstel PREZODE Stavaza gesprekken Tijdspad	
18-okt	19-okt	20-okt	21-okt
Projectgroep VERVALT Nota			
25-okt	26-okt	27-okt	28-okt
meeting PREZODE			
Projectgroep nota		Nota stavaza in de lijn	
1-nov	2-nov	3-nov	4-nov
Projectgroep concept-Kamerbrief Voorbespreking stukken stuurgroep 10 nov			
8-nov	9-nov	10-nov	11-nov
Reactie bwp op nota			
Projectgroep Stukken stuurgroep 10 nov def		Stuurgroep concept-Kamerbrief	
Stukken stuurgroep versturen			
15-nov	16-nov	17-nov	18-nov
Projectgroep Resultaten stuurgroep			
22-nov	23-nov	24-nov	25-nov
Projectgroep			
29-nov	30-nov	1-dec	2-dec

Projectgroep			
6-dec	7-dec	8-dec	9-dec
Projectgroep Stukken stuurgroep 8 dec def		Stuurgroep laatste punten brief BZ uitnodigen	Eindversie brief lijnen in
13-dec	14-dec	15-dec	16-dec
Projectgroep			
20-dec	21-dec	22-dec	23-dec
Projectgroep			

Doc. 139

vr
8-okt
15-okt
22-okt
29-okt
5-nov
Nota stavaza in weekendtassen
12-nov
19-nov
26-nov
3-dec

Doc. 139

10-dec
17-dec
Laatste tassen?
24-dec
Kerstreces

TK mag tot 15 okt schriftelijke vragen indienen tbv de technische briefing door Henk Bekedam. De TB moet nog worden ingepland. Na de TB kunnen we schriftelijke vragen aan het kabinet verwachten. We gaan na bij LNV-BPZ wat een realistische planning is.

wanneer nota PREZODE de lijn in? Goed kijken naar volgorde nota stavaza en PREZODE

Half november: nertsenevaluatie gereed

in dec 5.1.2.e. **paar weken afwezig**

Doc. 141

PREZODE

Preventing zoonotic disease emergence

Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality

Meeting with PREZODE

&

Dutch Ministries of Health Welfare & Sports and Agriculture, Nature & Food Quality

October 25th 2021

Zoonoses in the Netherlands (1)

Avian influenza (2003); MRSA (2004); Q-fever (2007-2009)

Zoonosis structure installed in 2011

- One Health approach
- Signalling and risk assessment of (emerging) zoonoses
- Signalling forum Zoonoses (SoZ) central platform (public and private partners combined)
- Rapid response structure available

Surveillance in human and animal populations

- (Potential) zoonotic signals combined in SoZ
- E.g. schmallenbergvirus, tularemia, Covid-19

Zoonoses in the Netherlands (2)

Covid-19 in mink farms – full deployment of zoonosis structure

Strengthening zoonoses policy

Expert group report (*Bekedam*) – July 2021

ERRAZE-initiative

Preparation of National Action Plan 2022-2025

- Both national and international actions

Call for Global Action Plan during G20-meetings in Rome

Interest in PREZODE-initiative